

**ORTAOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN  
GÖRSEL SANATLAR DERSİNE İLİŞKİN  
GÖRÜŞLERİNİN SOSYOEKONOMİK VE  
SOSYOKÜLTÜREL DÜZLEMDE  
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Bahar ŞİRİN**

**Eskişehir 2019**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNE  
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN SOSYOEKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL  
DÜZLEMDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

**BAHAR ŞİRİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı**

**Danışman: Doç. Ayşe Dilek KIRATLI**

**Eskişehir**

**Anadolu Üniversitesi**

**Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

**Nisan 2019**

## JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bahar ŞİRİN'in "Ortaokul Öğrenci Velilerinin Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Düzlemde Değerlendirilmesi" başlıklı tezi 20.03.2019 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Programında, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. A.Dilek KIRATLI

Üye : Doç. Necla COŞKUN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Elif AVCI

  
Prof.Dr. Hayriye DEVECİ  
Anadolu Üniversitesi  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü  
Müdür Vekili

## ÖZET

# ORTAOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN SOSYOEKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL DÜZLEMDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bahar ŞİRİN

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Nisan 2019

Danışman: Doç. Ayşe Dilek KIRATLI

Ortaokul düzeyinde görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin ailelerinin, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları bağlamında görsel sanatlar dersi hakkındaki görüşlerini belirlemenin amaçlandığı bu araştırma, tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Araştırma; alanyazın ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında; alanyazına yönelik taramalar yapılarak araştırmanın kuramsal kısmı oluşturulmuş, ikinci aşamada ise; anket ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile amaca yönelik veriler toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel veriler, frekanslar kullanılarak sayısallaştırılmış ve analiz edilmiş, nitel veriler ise betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma sonunda, ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinde sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarından kaynaklanan şartların etkili olduğu ve bu durumun ailelerin derse yönelik yaklaşımlarını olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Sözcükler:** Sanat eğitimi, Görsel sanatlar dersi, Sosyoekonomik durum, Sosyokültürel durum.

## **ABSTRACT**

### **EVALUATION OF THE OPINIONS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS PARENTS ABOUT VISUAL ARTS LESSON IN SOCIOECONOMIC AND SOCIOCULTURAL LEVEL**

Bahar ŞİRİN

Department of Fine Arts Education

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, April 2019

Supervisor: Assoc. Prof. Ayşe Dilek KIRATLI

This research is a qualitative research in the screening model, which aims to determine the views of the parents of the students taking visual arts at the secondary school level on the visual arts lesson in the context of their socioeconomic and sociocultural status. The research consists of the phases; the literature and application. In the first phase of the research; the theoretical part of the study was formed by making scans for the literature and in the second phase; purpose-oriented data were collected by questionnaire and semi-structured interview technique. The quantitative data obtained from the research were digitized and analyzed by using frequencies from descriptive statistical methods and the qualitative data were analyzed by descriptive analysis. At the end of the research, it was concluded that the socioeconomic and sociocultural conditions of the families were effective in the opinions of the parents about the visual arts lesson and this could affect the attitudes of the families towards the lesson positively or negatively.

**Keywords:** Art education, Visual arts lesson, Socioeconomic status, Sociocultural status.

## ÖNSÖZ

Doğası gereği farklı disiplinlerle etkileşim halinde olan sanat, eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesi bakımından da önemli bir konuma sahiptir. Fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, sorgulayıcı ve yaratıcı bireylerin topluma kazandırılmasında sanat eğitiminin önemi büyüktür. Bu nedenle sanat eğitiminin önemi sıklıkla eğitimbilimciler tarafından araştırılmakta ve bu alana ilişkin kaynak oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Benzer amaçlar doğrultusunda hazırlanan bu çalışma sürecinde pek çok değerli kişi bu araştırmaya katkı sağlamıştır. Bu yorucu süreçte başta manevi desteği ile olmak üzere danışmanlığında gösterdiği ilgi ve samimiyet ile akademik desteğini esirgemeyen, kıymetli tecrübeleri ile yoluma ışık tutan, sevgili hocam ve değerli danışmanım Doç. Ayşe Dilek KIRATLI'ya sonsuz sevgi ve saygı dolu teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamın sorularının geliştirilmesinde değerli görüşlerini esirgemeyen, görüşlerinin yanı sıra manevi katkıları ile de daima yanımda olduğunu ve desteğini hissettiren değerli hocam Doç. Necla COŞKUN'a, araştırma sorularım için uzman görüşü sunan saygıdeğer Prof. Şemsettin EDEER'e, sevecen ve ilgili yaklaşımı ile Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT AYDOĞAN'a, lisans eğitimimden bu yana idealist duruşu ile örnek aldığım Dr. Öğr. Üyesi Elif AVCI'ya çok teşekkür ederim. Ayrıca hem lisans hem de yüksek lisans eğitimim süresince sağladığı değerli katkılar ve ilgili, samimi yaklaşımı için sevgili hocam Doç. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ'ye de teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin uygulama aşamasında desteğini esirgemeyen Eskişehir Tepebaşı İstiklal Ortaokulu görsel sanatlar öğretmeni Seda Togay'a ve çalışma süresince katılımları ile araştırmaya katkı sağlayan tüm öğrenci velilerine de teşekkür ederim.

Bu sürecin en zorlu kısmında başta manevi olmak üzere maddi olarak da beni destekleyen, sevgisi ve tüm kalbiyle yanımda olarak bu süreci kolaylaştıran sevgili eşim Fazlı Metehan ŞİRİN'e sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca bugüne kadar manevi ve maddi destekleri ile daima yanımda olan sevgili annem Zahide LÜLECİ ve sevgili babam Hasan LÜLECİ'ye, sevgili kayınvalidem Nurcan KOÇ YILDIRIM ve sevgili kayınbabam Şeref YILDIRIM'a ve adını sayamadığım tüm aileme sonsuz sevgi ve saygı dolu teşekkürlerimi sunarım.

Bahar ŞİRİN  
Eskişehir 2019

## **ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ**

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Bahar ŞİRİN

## İÇİNDEKİLER

|                                                   | <u>Sayfa</u> |
|---------------------------------------------------|--------------|
| BAŞLIK SAYFASI .....                              | i            |
| JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI .....                       | ii           |
| ÖZET .....                                        | iii          |
| ABSTRACT .....                                    | iv           |
| ÖNSÖZ .....                                       | v            |
| ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ ..... | vi           |
| İÇİNDEKİLER .....                                 | vii          |
| TABLolar DİZİNİ .....                             | x            |
| 1. GİRİŞ .....                                    | 1            |
| 1.1. Sorun .....                                  | 2            |
| 1.2. Amaç .....                                   | 3            |
| 1.3. Önem .....                                   | 4            |
| 1.4. Varsayımlar .....                            | 4            |
| 1.5. Sınırlıklar .....                            | 4            |
| 2. ALANYAZIN .....                                | 5            |
| 2.1. Sanat Eğitimi .....                          | 5            |
| 2.2. Türkiye’de Sanat Eğitimi .....               | 6            |
| 2.2.1. Cumhuriyet öncesinde sanat eğitimi .....   | 6            |
| 2.2.2. Cumhuriyet döneminde sanat eğitimi .....   | 10           |

|                                                                              | <u>Sayfa</u> |
|------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| <b>2.3. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı .....</b>                     | <b>13</b>    |
| 2.3.1. Görsel sanatlar dersi öğretim programının genel amaçları .....        | 15           |
| 2.3.2. Görsel sanatlar dersinin önemi .....                                  | 16           |
| <b>2.4. Görsel Sanatlar Dersinin Uygulanmasını Etkileyen Faktörler .....</b> | <b>17</b>    |
| 2.4.1. Okul faktörü .....                                                    | 19           |
| 2.4.2. Öğretmen faktörü .....                                                | 21           |
| 2.4.3. Aile faktörü .....                                                    | 22           |
| 2.4.4. Toplum faktörü .....                                                  | 24           |
| 2.4.5. Kültür faktörü .....                                                  | 25           |
| 2.4.6. Ekonomi faktörü .....                                                 | 27           |
| <b>3. YÖNTEM .....</b>                                                       | <b>29</b>    |
| 3.1. Araştırma Modeli .....                                                  | 29           |
| 3.2. Katılımcılar .....                                                      | 30           |
| 3.3. Verilerin Toplanması .....                                              | 31           |
| 3.3.1. Anket ve görüşme formunun hazırlanması .....                          | 31           |
| 3.3.2. Anket ve görüşmelerin yapılması .....                                 | 32           |
| 3.4. Verilerin Analizi .....                                                 | 33           |
| <b>4. BULGULAR VE YORUM .....</b>                                            | <b>34</b>    |
| 4.1. Giriş .....                                                             | 34           |
| 4.2. Nicel Verilere Ait Bulgu ve Yorumlar .....                              | 34           |

|                                                   | <u>Sayfa</u> |
|---------------------------------------------------|--------------|
| 4.3. Nitel Verilere Ait Bulgu ve Yorumlar .....   | 48           |
| 5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER .....              | 65           |
| 5.1. Sonuç .....                                  | 65           |
| 5.2. Tartışma .....                               | 67           |
| 5.3. Öneriler .....                               | 69           |
| 5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler .....          | 69           |
| 5.3.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler ..... | 70           |
| KAYNAKÇA .....                                    | 71           |
| EKLER                                             |              |
| ÖZGEÇMİŞ                                          |              |

## TABLÖLAR DİZİNİ

### Sayfa

|                                                                                                                                                                                                                                             |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 3.1.</b> Katılımcıların demografik özellikleri .....                                                                                                                                                                               | 31 |
| <b>Tablo 4.1.</b> Katılımcıların demografik özelliklerinin karşılaştırılması .....                                                                                                                                                          | 34 |
| <b>Tablo 4.2.</b> Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin frekans dağılımları .....                                                                                                                                                        | 35 |
| <b>Tablo 4.3.</b> 2016-2017 yılı dört kişilik ailenin açlık ve yoksulluk sınırı .....                                                                                                                                                       | 35 |
| <b>Tablo 4.4.</b> Katılımcıların öğrenim durumlarına ilişkin frekans dağılımları .....                                                                                                                                                      | 35 |
| <b>Tablo 4.5.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun kendine ait bir odası var mı?”<br>sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                                   | 36 |
| <b>Tablo 4.6.</b> Katılımcıların “Kitap, dergi, gazete vb. yayınları okur musunuz?”<br>sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                            | 37 |
| <b>Tablo 4.7.</b> Katılımcıların “Tiyatro, sinema, müzik dinletisi ve sergi gibi sanatsal<br>aktivitelere katılır mısınız?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans<br>dağılımları .....                                                    | 37 |
| <b>Tablo 4.8.</b> Katılımcıların “Televizyonda hangi programları izlemeyi tercih<br>edersiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                   | 38 |
| <b>Tablo 4.9.</b> Katılımcıların “Temel dersler için gereken araç ve gereçleri (okul<br>çantası, defter, kalem vb.) temin ederken maddi olarak zorlanıyor<br>musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....            | 39 |
| <b>Tablo 4.10.</b> Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi için gereken araç ve gereçleri<br>(resim çantası, kağıt, boya vb.) temin ederken maddi olarak<br>zorlanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans<br>dağılımları ..... | 39 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 4.11.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzu, temel derslerdeki başarısını arttırmak için ek bir derse gönderir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                              | 40 |
| <b>Tablo 4.11.1.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzu temel derslere yönelik bir kursa göndermeme nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                                     | 40 |
| <b>Tablo 4.12.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersindeki başarısını arttırmak için özel resim kursuna gönderir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                               | 41 |
| <b>Tablo 4.12.1.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzu özel resim kursuna göndermeme nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                                                   | 41 |
| <b>Tablo 4.13.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzu okulda açılan ücretsiz bir resim kursuna gönderir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları ...                                                                                                                 | 42 |
| <b>Tablo 4.14.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzu TEOG sınavına yönelik özel ders ya da kurslara gönderiyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                                       | 43 |
| <b>Tablo 4.15.</b> Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi saati içerisinde çocuğunuzun resim yerine TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavına hazırlık yapmasını (test çözme, konu tekrarı vb.) ister misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları ..... | 43 |
| <b>Tablo 4.16.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun ders sırasında ya da evde yapmış olduğu resimleri evinizde sergiliyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                          | 44 |
| <b>Tablo 4.16.1.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun resimlerini evinizin hangi alanında sergilediğinizi belirtir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                                                                 | 45 |

|                                                                                                                                                                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 4.17.</b> Katılımcıların “Ayda kaç defa çocuğunuzla görsel sanatlar dersini destekleyici etkinlikler (resim sergisi gezme vb.) yapıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları ..... | 45 |
| <b>Tablo 4.18.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun ödevlerine yardımcı olmak için ona ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                       | 46 |
| <b>Tablo 4.19.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun okuldaki durumunu öğrenmek için öğretmenleri ile görüşüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                    | 48 |
| <b>Tablo 4.20.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun okulda aldığı dersleri kendi görüşünüz doğrultusunda numaralandırarak sıralayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                     | 49 |
| <b>Tablo 4.20.1.</b> Katılımcıların “Size göre bu sıralamada ilk başta yer alan dersi önemli kılan nedir/nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                    | 51 |
| <b>Tablo 4.20.2.</b> Katılımcıların “Sıralamada görsel sanatlar dersini (...) sıraya yerleştirme nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                               | 53 |
| <b>Tablo 4.21.</b> Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi deyince aklınıza neler geliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                              | 55 |
| <b>Tablo 4.21.1.</b> Katılımcıların “Görsel sanatlar dersinin çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                             | 56 |
| <b>Tablo 4.22.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersine yönelik ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                   | 58 |

|                                                                                                                                                                                                                       |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 4.23.</b> Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersinde öğrendiklerinin, gelecekteki yaşantısına ne tür etkileri olacağını düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları ..... | 59 |
| <b>Tablo 4.24.</b> Katılımcıların “Okul dışındaki sanatsal etkinliklerin, çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olabileceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                 | 61 |
| <b>Tablo 4.24.1.</b> Katılımcıların “Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                    | 62 |
| <b>Tablo 4.25.</b> Katılımcıların “Sizin sanatsal etkinliklere katılımınız konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                                    | 63 |
| <b>Tablo 4.25.1.</b> Katılımcıların “Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları .....                                    | 63 |

## 1. GİRİŞ

İnsandan ve toplumdan ayrı düşünölemeyecek olan sanat, çağlar boyunca farklı amaçlar doğrultusunda, farklı anlatım biçimleri ile varlığını sürdürmüştür. Düşünen bir varlık olarak insanın, duygu ve düşüncelerinin aktarımında bir araç olarak kullandığı sanat; yaratıcı süreçlerin bir ifadesi olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcı bir ifade unsuru olarak kullanılmasının yanında iletişimin de önemli bir parçası haline gelen sanat; görsel ve işitsel bir iletişim yolu olarak insanoğlunun yaşamında daima yer almıştır. Yaratıcı süreçler bütünü olarak değerlendirilen sanatın devamlılığı söz konusu olduğunda ise yolu eğitim ile kesişmektedir. Bu bağlamda sanat; eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde ve yaratıcı düşünen bireyler yetiştirilmesinde itici bir güç olarak görülürken eğitim de sanatın gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir etken olarak görölmektedir. Sanat ve eğitim arasındaki bu güçlü ilişki ise sanat eğitiminin, öğretim programlarında yer almasını gerekli kılmaktadır.

Sanat eğitimi; süregelen sanatsal değişim ve gelişmelerin tüm kuşaklara aktarılması, duygu ve düşüncelerin sanat yolu ile yaratıcı süreçlere yönlendirilmesi amacıyla planlanmış bütünlüklü bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Şenel, 2010). Sanatın ve sanat eğitiminin eğitim bünyesindeki işlevsel rolü Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de sanat eğitiminin programlara dahil olmasına olanak sağlamıştır. Kültürel açıdan zengin ve geniş bir coğrafyayı kapsayan Türkiye'de özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yenilikler sanatın eğitimdeki yerini belirginleştirmiştir. Eğitimin birincil gelişim alanı olarak görüldüğü ve bu alana yönelik düzenlemelerin arttığı Cumhuriyet Dönemi'nde sanat da öncelik verilen alanlardan biri haline gelmiştir (Kırıçoğlu, 2009).

Cumhuriyet döneminin yenilikçi ve ileriye dönük yapısının bir simgesi olan ve eğitim tarihinde önemli bir gelişme olarak yerini alan 'Köy Enstitüleri Projesi' Cumhuriyet Dönemi'nde eğitime ve sanata verilen önemin bir göstergesidir. Dönemin şartları gereğince çoğunluğu okuma yazma bilmeyen halkın, çağdaş toplum yapısında bütünlük içinde yaşamaları gerektiğinin öngörüldüğü projede; (Kapluhan, 2012) okuma yazma eğitiminin yanı sıra günümüzün eğitim amaçları arasında da yer alan ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı, uyumlu, sorgulayan ve çözüm odaklı düşünen bireyler yetiştirme düşüncesi temel alınmıştır (Özdemir, 2008). Bu bağlamda ihtiyaca yönelik eğitim etkinliklerinin gerçekleştirildiği köy enstitülerinde; başta tarım ve sağlık olmak üzere birçok alanda çalışmalar yürütölerek toplumun gelişimine katkı sağlanmıştır

(Aysal, 2005). Köy Enstitüleri ile başlayan eğitimdeki değişiklikler sanat eğitime yönelik gelişmelerin de önünü açmıştır.

Cumhuriyet öncesinde Batı ile olan ilişkilerin artması sonucunda ön plana çıkmaya başlayan sanat eğitimi, Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte çağdaşlaşma gerekçesi ile programdaki yerini almıştır. Çocuk, toplum ve konu alanının temel alındığı farklı yaklaşımların ortaya çıktığı bu dönemde; göz ve el koordinasyonunu sağlamanın amaçlandığı 'kolaydan zora' doğru bir eğitim anlayışı benimsenmiştir (Kırıçoğlu, 2009).

Farklı yaklaşım ve eğitim modellerini barındıran görsel sanatlar öğretim programının amaçlarında belirtildiği gibi etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinin tam anlamıyla mümkün olmadığı Türkiye'de programın uygulanmasını olumsuz yönde etkileyen birçok sorunla karşılaşıldığı görülmektedir. Görsel sanatlar dersine ait öğretim programının bütünüyle uygulamaya koyulamaması bu sorunların başında gelmektedir. Uygulamadaki problemler ise; fiziksel koşulların yetersizliği, öğretmen tutumları, ders saatinin uygulama gereklerini karşılamaması, ailenin yaklaşımı ve maddi olanaksızlıklar şeklinde çoğaltılabilmektedir (Kırıçoğlu, 2005). Tüm bu sorunların yanı sıra, sanat eğitime gereken önemin verilmemesi ve sanat eğitimi bünyesinde ders programında yerini alan görsel sanatlar dersinin boş zaman uğraşı olarak değerlendirilmesi ve diğer derslere oranla daha değersiz görülmesi sanat eğitiminin niteliğini olumsuz yönde etkileyen başlıca nedenler arasında yer almaktadır (Dorukan, 2009).

### **1.1. Sorun**

Duygu ve düşünce eğitiminde büyük bir paydaya sahip olan sanat eğitimi, araştırmacılar ve eğitimciler tarafından sıklıkla tartışılan ve üzerine düşünülen alanlardan biridir. Özellikle sanat eğitimi söz konusu olduğunda ilk akla gelen; sanat eğitimi programlarının uygulanması sırasında ortaya çıkan ve programın niteliğini olumsuz yönde etkileyen sorunlardır. Sanat eğitimi sorunsalının ele alındığı pek çok çalışmada; bu sorunların kaynağına ulaşmaya ve sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmeye çalışılmaktadır.

Görsel sanatlar dersinin uygulanma aşamasında ortaya çıkan sorunların neler olduğunun belirlenmeye ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin üretilmeye çalışıldığı araştırmaların bulgularına göre bu sorunlar; derslerin önemsenmemesi, ailenin ekonomik durumunun yetersizliği, ders materyallerinin pahalı olması şeklinde çeşitlenmektedir (Kahraman, 2014). Bu bakımdan uygulamadaki sorunların bazılarının

fiziksel koşulların yetersizliği ve ekonomik olanakların sınırlılığı ile ilgili olduğu görülmektedir.

Fiziksel ve maddi yetersizliklerden doğan problemlerin yanı sıra çocuğun aileden getirdiği maddi ve manevi koşulların da görsel sanatlar dersine yaklaşımları önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak ailenin yapısal karakterini belirleyen kültürel geçmişin ve ekonomik şartların yarattığı ortamın da ailenin sanatsal etkinliklere ve görsel sanatlar dersine bakış açısının şekillenmesinde etki edebilecek nitelikte unsurlar olduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin velilerinin sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeylerinin görsel sanatlar dersine bakışlarında ne gibi etkileri olduğunun ortaya koyulmasının, dersin niteliğinin artırılmasında olumlu etkiler yaratacağı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda planlanan araştırma sürecinde ortaya çıkan bulgular aracılığı ile ailelerin görsel sanatlar dersi ile ilgili farkındalıklarını geliştirmeye yönelik yapılacak araştırmalar için kaynak olabilecek sonuçların ortaya koyulabileceği düşünülmektedir.

## **1.2. Amaç**

Bu araştırma ile ortaokul düzeyinde görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin ailelerinin, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları bağlamında görsel sanatlar dersi hakkındaki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır:

- Ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinde sosyoekonomik durumlarının etkisi nedir?
- Ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinde sosyokültürel durumlarının etkisi nedir?
- Ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik genel yaklaşımı nasıldır?

Tüm bu sorular bağlamında ailelerin ekonomik şartlarını ve kültürel özelliklerini tanımlayan verileri ortaya koyarak; ekonomik-kültürel yapı ve görsel sanatlar dersine bakış arasındaki ilişkiyi, alanyazından ve araştırmanın uygulama sürecinden elde edilen bulgular aracılığıyla destekleyerek çözümlemek, alana kaynaklık edecek sonuçlara ulaşmak ve öneriler getirmek hedeflenmiştir.

### 1.3. Önem

İlköğretim düzeyindeki görsel sanatlar dersi öğretim programının genel amaçlarında; sanat eğitiminin disiplinlerarası özelliğine ve işlevselliğine dikkat çekilmektedir. Ancak bu derse verilen önemin amaçlarda belirtildiği ölçüde uygulamaya yansıtılmadığı ve sanat eğitimi programlarının niteliğinin birçok nedenden dolayı olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir.

En genel sınıflama ile fiziksel, ilkesel ve yöntemsel sorunlar olarak kategorize edilen bu problemlerden ilkesel sorunların araştırmaya değer bir konu olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda araştırma süresince, ailelerin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarına odaklanılmıştır. Bu özellikleri bakımından görsel sanatlar dersinin uygulanmasını etkileyen unsurlardan olduğu düşünülen aile faktörünün, görsel sanatlar dersine yaklaşım üzerindeki etkilerinin belirlenmesinin alanyazına kaynak kazandırılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

### 1.4. Varsayımlar

- Bu araştırmada belirlenen değişkenler ve ilişkiler dışında kontrol altına alınamayan değişkenlerin de çalışmanın sonucuna etki edebileceği kabul edilmiştir.

### 1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma; katılımcılar, konum ve zaman bakımından aşağıda belirtilen sınırlılıklara sahiptir.

- Araştırmanın uygulama aşamasından elde edilen veriler 2016-2017 öğretim yılının güz döneminde 20 Aralık 2016-11 Ocak 2017 tarihleri arasında toplanmıştır.
- Araştırma 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde, Eskişehir’de bulunan İstiklal Ortaokulu’nda görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin velilerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak belirlenen yüz yüze görüşme tekniğinin zaman yönetimi konusundaki dezavantajları nedeni ile araştırmanın uygulama kısmındaki görüşmeler 20 kişi ile sınırlı tutulmuştur.

## 2. ALANYAZIN

### 2.1. Sanat Eğitimi

Eğitimin İngilizce karşılığı olan ‘education’ kelimesi Latince’den gelmekte ve kelimenin kökeni; beslemek anlamında kullanılan ‘educare’ ve bir şeyden çıkarmak ve yetiştirmek anlamında kullanılan ‘educere’ kelimelerine dayanmaktadır (Tanilli, 1996). Kökeninde yetiştirmek ve beslemek gibi birbiriyle ilişkili iki anlamın yer aldığı eğitim; günümüzde en genel tanımı ile; belli bir program ve plan dahilinde amaçlı olarak oluşturulan ve düzenlenen bir öğrenme ortamında, öğrenmeye ilişkin gerekli materyaller aracılığıyla bireyde istendik davranış değişiklikleri yaratmak amacıyla düzenlenen kademelerden oluşan sürecin tamamıdır (Bilirdönmez ve Karabulut, 2016). Modern pedagojiye göre ise eğitim; bireyin düşünce, duygu ve aklına yönelik bütün özellikleri ile birlikte değerlendirildiği ve bu özellikler doğrultusunda yönlendirilmeye çalışıldığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Uğurlu, 2013). Bir başka açıklamaya göre ise eğitim; bireyin tutumlarını, yeteneğini ve davranışlarını kontrollü bir çevrede kendi yaşantısı yoluyla olumlu yönde değiştirmenin ve bireyi bir sonraki yaşam basamağına hazırlamanın amaçlandığı zaman dilimini kapsamaktadır (Tezcan, 1985).

Günümüzde birden fazla tanım ile açıklanmaya çalışılan eğitim kavramının ön plana çıkan en belirgin özelliği bir sürece karşılık gelmesidir. Bu boyutu ile ele alındığında eğitim; iki ya da daha fazla kişinin isteyerek ya da istemeyerek birbirleri ile kurdukları iletişime karşılık gelmektedir ve bu yönüyle eğitim sadece okul sınırları içinde kalmamakta, insanın ve yaşamın olduğu her yerde bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Tanilli, 1996). Bu yapısı gereğince toplumun kültürel alt yapısına ait değerlerden, ekonomik koşullardan ve toplumun sosyal evreninden etkilenen ve bu ölçütler doğrultusunda içeriği ve amaçları şekillenen eğitimin (Sabancılar, 2007) temel hedefi; değişen toplumun ve çağdaş yaşamın gereklerine uygun, düşünsel, ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmektir.

Eğitimin, bireyin duygu ve düşünce bakımından sağlıklı olarak yetiştirilmesine dayanan temel amaçları, sanatın insan yaşamındaki etkin gücü ile bir bağlantı içerisindedir. Bir duygu ya da düşüncenin aktarımında kullanılan yaratıcı süreçler sonucunda ortaya çıkan ürünlerin tamamı olarak tanımlanabilen sanat; toplumun kültürel değerlerine ve bireyin o alana yönelik bilgi birikimine göre farklı anlamlar taşımakta ve bu bağlamda bulunan zaman dilimine ve kişiye göre farklı şekillerde algılanabilmektedir. Bu bakımdan sanat; duygu ve düşünce arasındaki bağlantının ve

öğrenme sürecinin bir parçası olarak toplumun önemli ve sürekli aktif olan bir kültür ögesidir (Uğurlu, 2013). Bir anlatım ve iletişim aracı olarak da tanımlanan sanat; bir kavram olarak düşünüldüğünde sıklıkla plastik sanatlar ya da görsel sanatlarla ilişkilendirilse de genel anlamda edebiyat ve musiki de dahil olmak üzere tüm sanat dallarını kapsamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Bu özelliği ile sanat; eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde sanat eğitimi için itici bir güç ve sınırsız bir kaynak olarak da kabul edilebilmektedir.

Genel anlamı ve kapsamı ile düşünüldüğünde sanatın bütün dallarını bünyesinde barındıran ve yaratıcı eylemlere karşılık gelen sanat eğitimi; okul ya da okul dışı öğrenim ortamlarında, yetişmekte olan bireylere verilen sanatsal eğitim sürecini kapsamaktadır (San, 2010). Bir diğer tanıma göre ise sanat eğitimi; bireyin duygu ve düşüncelerini, yeteneğini ve yaratıcılığını geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen eğitimlerin bütünüdür (Keser, 2009).

Yaratıcılığa dayalı süreçlerden oluşan ve sanatın öz kaynaklarından beslenen sanat eğitimi; kişiliğin geliştirilmesindeki etkin gücü nedeni ile her bireyin ihtiyacı olan bir eğitim alanıdır (Bilirdönmez ve Karabulut, 2016). Bireylerin kişilik, yaratıcılık, duygu ve düşünce eğitiminde etkili bir araç olarak işlev gören sanat eğitimi; sanatın devamlılığının sağlanabilmesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda önemli bir kültür ögesi olan sanatın, toplumsal yapı tarafından kabul edilebilmesi ve anlaşılabilmesi yine sanat eğitiminin niteliği ile yakından ilgilidir. Topluma ait kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında ve sanat eğitimi ile kazanılabilecek davranış kalıplarının oluşmasında sanat ve sanat eğitiminin birbirini takip etmesi ve sanat eğitimi başlığı altında yer alan eğitim sürecinin kapsamlı ve etkin bir şekilde tasarlanması gerekmektedir.

## **2.2. Türkiye’de Sanat Eğitimi**

### **2.2.1. Cumhuriyet öncesinde sanat eğitimi**

Sanat, kültürün önemli bir ögesi olarak hem toplumu etkileyebilmekte hem de toplumun değerlerinden etkilenecek şekillenebilmektedir. Sanatın bu özelliğinin farkında olan Batı toplumları sanatın kitlelere hitap edebilecek nitelikteki gücünü, siyasi ya da dini amaçları için kullanmıştır. Endüstri çağı ile büyük bir değişimin hakim olduğu Batı toplumlarında artan rekabet ile birlikte sanat eğitim programlarındaki yerini

zorunlu ve kalıcı olarak almıştır. Sanatın Türkiye’deki eğitim programlarında yerini alması da Batı’da olduğu gibi bir gereklilik sonucunda olmuştur.

1770 yılında Osmanlı donanmasının ani bir baskın sonucunda Rus donanması tarafından yakılması, Osmanlı Devleti’ni askeri deniz mühendislik okulu açmaya yöneltmiş ve bunun sonucunda 1773 yılında bu anlamda ilk açılan okul Mühendishane-i Bahri-i Hümayun olmuştur (Akyüz, 2011). Askeri alandaki teknik eksiklikleri karşılamak amacıyla açılan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun’u (İmparatorluk Deniz Mühendishanesi) yine benzer amaçlarla 1795 yılında açılmış olan Mühendishane-i Berri-i Hümayun takip etmiştir (Ergün ve Duman, 1996).

Yaşadığı toprak kayıpları sonucunda Batı karşısında siyasi olarak zayıflayan Osmanlı, askeri alanda yaptığı yeniliklerin tek başına yeterli olmadığını fark edince eğitim alanındaki düzenlemelere ağırlık vermiştir. Böylelikle askeri alanda gerçekleşen eğitim reformları ile resim dersi askeri okulların eğitim programlarına girmiş ve özellikle Mühendishane-i Berri-i Hümayun’da Batılı anlamda perspektif dersleri ve teknik resim dersleri verilmeye başlanmıştır (Erden, 2012). 1827 yılında açılan Mektebi-i Tıbbiye’de de (Tıp Okulu) mesleki yeterlilik bağlamında basit geometrik şekiller ve bitki formları üzerine resim dersleri verilmiştir (Sabancılar, 2007). 1831 yılında Harbiye (Kara Harp Okulu) ve Bahriye’nin (Deniz Harp Okulu) açılması ve 1834’te buralarda Batı tarzı resim eğitiminin verilmeye başlanması ile birlikte Batılı sanat anlayışına uygun tarzda resim yapan ve Türk resminin yönünü değiştiren ilk asker ressamı (Hüseyin Giritli, Ahmet Bedri ve ‘Kaptan’ imzalı ressam) yetiştirilmiştir (Ünver, 2002). Resim eğitimi veren bu okulların yanı sıra 1835’te uygulamaya koyulan bir program aracılığıyla iki yıl içinde 12 asker öğrenci resim eğitimi için Viyana, Paris, Berlin ve Londra gibi ülkelere gönderilmiştir (Altinkurt, 2005). Maarif Nezareti tarafından yurtdışına resim eğitimi amacıyla gönderilen ressamı sonrasında yüksek dereceli okullarda sanat eğitimcisi olarak görev yapmışlardır. Bu durum, sanat eğitiminin kurumsallaşması yolunda atılan önemli adımlardan biri olmuştur.

İlk olarak; sanatsal alanda gelişme amacıyla olmasa da askeri alandaki teknik ilerlemeye katkı sağlaması amacıyla okul programlarına giren resim dersi, dönemin siyasi ve politik şartları doğrultusunda bir araç olarak kullanılmıştır. Batılılaşma yolunda ilk adımlardan biri olan askeri okullar ile başlayan yenileşme ve modernleşme süreci ise 1839 yılında gerçekleşecek olan Tanzimat Fermanı ile devam etmiştir (Aral ve Aral, 2009). Toplum kurumlarının tüm alanlarında değişiklikler yaratan, doğrudan

eğitimle ilgili reformlar olmasa da eğitim alanında da önemli düzenlemelerin gerçekleşmesini sağlayan Tanzimat Fermanı, modernleşme ve Batı'nın seviyesine ulaşma açısından önemli bir başlangıç olarak değerlendirilmektedir (Bozaslan ve Çokoğullar, 2015).

Toplumsal değişiklikleri beraberinde getiren bu dönemde eğitime başlayan okullardan olan Darülmuallimin Mektebi (Öğretmen Okulu) 1848 yılında kurulmuş, Satı Bey'in okulun müdürlüğünü yaptığı süreçte eğitim programına resim ve el işi dersleri de alınmış ve derslere dönemin önemli isimleri olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Şevket Dağ girmiştir (Ünver, 2002). Tanzimat Dönemi'nin önemli gelişmelerinden biri de 1857 yılında eğitim örgütlenmesi ile ilgili sorunları aşmak ve düzeni sağlamak amacıyla kurulan Maarif-i Umumiye Nezareti ile gerçekleşmiştir (Cemaloğlu, 2005). 1877'de Sadaret'ten (Sadrazam Kaymakamlığı) Maarif Nezareti'nden gelen bir yazı ile 'mimarlık ve resim eğitimi veren ve eğitim dilinin Türkçe olduğu' bir okul istenmiş ve böylelikle sadece sanat eğitimi veren resmi bir kurum fikri ortaya çıkmıştır (Mert, 1998). Sadaret'in bu isteğini destekleyen bir diğer istek de yurt dışında eğitim almış ve Türkiye'ye döndüğünde eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasını önlemek adına ilk kanunu hazırlamış ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin kurulmasında da görev almış olan Osman Hamdi Bey'den hükümete karşı yapılmıştır (Erden, 2012). Sanat eğitiminin kurumsallaşması gerekliliğinin bir diğer önemli nedeni de Osmanlı'nın mimari alandaki yeni teknolojileri kullanamaması ve buna bağlı olarak da mimari yapıların bakımını karşılayamamasıdır (Sabancılar, 2007). Bu bağlamda 1882 yılında Ticaret Nezareti'ne bağlı olarak Sanayi-i Nefise Mektebi açılmış, okulun müdürlüğüne de Osman Hamdi Bey getirilmiştir. Sadece resim öğrenimine hitap eden bu okulun açılışı ile önceleri askeri okulların bünyesinde olan resim eğitimi ilk kez kurumsal bir boyut kazanmıştır (Yurttadur, 2012).

Genel amacı; özellikle mimarlık ve şehircilik ve heykel gibi sanat alanlarında sistemli bir eğitim metodu geliştirerek Batılı anlayışın seviyesine ulaşmak ve mimari anlamda yaratıcılığın geliştirilmesini sağlamak olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nde, 1883 yılında ilanla öğrenci kaydı alınarak 20 öğrenci ile eğitime başlanmış ve bu doğrultuda; resim, heykel ve mimari alanlarında eğitim verilmiştir (Mert, 1998). Sanayi-i Nefise Mektebi'nin öğretim kadrosunda ise; Valeri, Warnia-Zarzecki, Yervant Osgan, Vallauri ve P. Bello gibi yabancı isimler yer almıştır (Çoker, 1983). Okulun öğretim kadrosuna 1887 yılından 1908 yılına kadar geçen süre içinde yabancı öğretmenler hakimken,

1908'den sonra Osman Hamdi Bey'in müdürlüğü bırakması ve 'Çallı Kuşağı' olarak bilinen sanatçıların göreve gelmesi ile yabancı öğretim kadrosu okuldaki hakimiyetini kaybetmiştir (Mert, 1998).

Türkiye'deki güzel sanatlar eğitiminin kurumsallaşmasının ve bir disiplin olarak gelişmesinin önünü açan Sanayi-i Nefise Mektebi'nde resim derslerinde figür ve portre çizimlerine ağırlık veren bir eğitim uygulanmıştır (Altinkurt, 2005). Eğitim sisteminin uygulanış ve yönetim biçimini Paris Ecole Nationale Superieure Des Beaux-Arts gibi Batılı güzel sanatlar okullarından almış olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nde (Çobanlı, 1995) dönemin yaygın sanat biçimlerinden olan minyatür, tezhip ve hat gibi alanlarda eğitim verilmemiş ancak bu eksikliği gidermek için 1914 yılında 'Medresetü'l Hattâtîn' isimli hat, tezhip, minyatür, cilt ve ebru gibi saray sanatlarına yönelik eğitim veren bir okul açılmıştır (Uğurlu, 2002)

Güzel sanatlar alanına yönelik yeniliklerin Müslüman bir toplumda kabullenilişin zorluğu ve örnek alınan Paris Ecole Nationale Superieure Des Beaux-Arts gibi Batılı okullarda da kızların güzel sanatlar eğitimine kabulünün 1900'lere doğru gerçekleşmesinden dolayı Sanayi-i Nefise Mektebi'nde kız öğrencilerin eğitime yer verilmemiştir (Aydın, 2014). 19. yüzyılın gelişen toplumsal yapısı ile yaşanan değişimler sonucunda kız öğrencilerin güzel sanatlar eğitime yönelik bir okul açılma kararı alınmış ve bu bağlamda eğitim veren ilk okul olarak bilinen İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, 1 Kasım 1914 tarihinde (Elmas, 2007) dönemin kadın sanatçılardan Mihri Müşfik'in girişimleri ve çabaları sonucunda açılmıştır (Can, 2016). Eğitim süresinin üç yıl olduğu, bir üst sınıfa geçmenin yıl sonunda düzenlenen yarışma ile belirlendiği ve her yıl sonunda yarışmadaki resimlerden oluşan bir serginin düzenlendiği İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, Darülfunun'da Zeynep Hanım Konağı'nın küçük bir bölümünde eğitime başlamış, ardından Bezm-i Alem Sultanisi'nin bir bölümünde, savaş dönemlerinde ise Gedikpaşa'da Tiyatro Caddesi'nde bulunan iki katlı ve bahçeli bir binada eğitime devam etmiştir (Aydın, 2014).

Mihri Müşfik'in katkıları ile kurulan ve sonrasında Müşfik'in müdürlük yaptığı İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nde, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde olduğu gibi toplumsal kalıpların yarattığı kısıtlamalar ortaya çıkmıştır. Ancak resim eğitiminde desen ve model çalışmasının önemine dikkat çekmiş olan Mihri Müşfik'in bu dönemde; Rum ve Ermeni kadınları model olmaya ikna ettiği, erkek model sorununu ise Arkeoloji Müzesi'ndeki torsları kullanarak çözdüğü bilinmektedir (Aral ve Aral, 2009).

Kız öğrencilerin güzel sanatlar eğitimindeki konumunu değiştiren İnas Sanayi-i Nefise'nin diğer öğretmenlerinden; Nurettin Ali Berkol anatomi derslerine, Vahit Bey ile Ahmet Haşim Sanat Tarihi ve Estetik dersine, Ahmet Akbulut perspektif dersine, Ali Sami Boyar atölye derslerine, İhsan Özsoy ise heykel derslerine girmiştir (Aydın, 2014).

Güzel sanatlar eğitiminde toplumsal yapının sınırlandırmalarına karşın önemli adımlar atılmasını sağlayan Sanayi-i Nefise Mektebi ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi 1923 yılında birleştirilmiştir (Elmas, 2007). Bunun üzerine kız öğrenciler, erkek öğrencilerin eğitim gördüğü Cağaloğlu'ndaki binaya taşınmış, öğrencilerin tam olarak bir araya gelmesi ise Fındıklı'daki başka bir binaya taşınmaları ile gerçekleşmiştir (Aydın, 2014). Sonuç olarak güzel sanatlar eğitimi veren iki kurumun birleştirilmesiyle güzel sanatlar alanında karma eğitime geçilmiş, bu durum da sanatın toplumsal yapıdaki konumunu olumlu şekilde etkilemiştir.

### **2.2.2. Cumhuriyet döneminde sanat eğitimi**

Kültürel alandaki gelişmeler sonucunda yaşanan toplumsal canlanmanın ve ilerlemenin bir sembolü olarak değerlendirilen Cumhuriyet Dönemi, siyasi ve politik alandaki değişimlerin yanı sıra hem kültür hem de eğitim alanında önemli değişim ve gelişmelerin yaşandığı bir döneme karşılık gelmektedir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu gibi önemli değişikliklerin yaşandığı bu dönemde, eğitim politikalarına verilen önem nedeniyle eğitim sisteminin nitelikli ve topluma uygun biçimde bir işleyişe sahip olabilmesi için de bazı çalışmalar yürütülmüştür. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilanından sonra John Dewey (1924), Alfred Kühne (1925), Frey (1926), G. Stiehler (1926), Ernest Egli (1926), Omer Buyse (1927), Adolphe Ferriere (1928) ve Albert Malche (1928) gibi yabancı uzmanlar ülkeye davet edilerek ülkenin eğitim durumu ve yapısı hakkındaki görüş ve önerileri alınmıştır (Akdağ, 2008). 1924 yılında devlet tarafından Türkiye'ye çağırılan ilk yabancı uzman olan John Dewey, Türkiye'de iki ay kalmış ve bu süre zarfında iki ayrı rapor hazırlamıştır: Hazırladığı birinci raporda, eğitim bütçesi ve harcama alanlarına değinen Dewey, ikinci raporunda ise Türk Milli Eğitim sistemine yönelik gözlem ve önerilere yer vermiştir (Güçlüol, 1985). Dewey, raporunun resim ve el işi konusundaki görüşlerini bildirdiği kısmında ise; öğretmen okullarında resim öğretmeni yetiştirmek için dersler verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Ünver, 2002). Görsel sanatlar alanındaki yeteneklerin

geliştirilmesinin önemine vurgu yapmış olan Dewey, okullarda gerekli donanımlara sahip resim ve el işi derslikleri kurulması ve böylelikle uygulama ve el işine ağırlık verilerek kişilere donanım kazandırılması gerektiğini belirtmiştir (Kırıçoğlu, 2005).

Türk eğitim sistemini etkileyecek nitelikte görüş bildiren John Dewey'in raporunu ise 1926 yılında Türkiye'ye davet edilen Alman eğitimci Frey ve Stiehler'in hazırladığı raporlar takip etmiştir. Hazırladıkları raporların yanı sıra Resim-İş öğretmenlerine yönelik açılan "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu"nda da görev alan eğitimcilerden (Alakuş, 2003) Steihler raporunda; sanatın değerini anlayabilecek ve değerlendirebilecek düzeyde düşünceli bireylerin yetiştirilmesi için resim ve el işleri eğitimleri ile öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Ünver, 2002).

Yabancı uzmanların yeni oluşmakta olan Türk eğitim sistemi hakkındaki görüşleri doğrultusunda yapılanmaya giden devlet, özellikle 1926 yılından itibaren Dewey'in raporunu uygulamaya almıştır. Bu bağlamda eğitim alanında yaşanan yenilikçi gelişmeler, Atatürk'ün sanata verdiği önem ve Dewey'in raporunun da etkisiyle güzel sanatlar eğitimi alanındaki çalışmalara başlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi öncesinde dini kısıtlamalar nedeniyle ilerleme gösteremeyen sanat ve sanat eğitimi, Cumhuriyet Dönemi ile gelen inkılaplar sonucunda gerçekleşen bilinçlenme doğrultusunda önem verilen bir alan haline gelmiştir. Güzel sanatlar alanına yönelik ilginin canlandığı bu dönemde ilk olarak bu alanda uzman kişilerin yetiştirilmesine önem verilmiştir. Bu alana artan ilgi sonucunda; Şeref Akdik, Muhittin Sebati, Cevat Dereli, Refik Epikman ve Mahmut Cüda gibi isimler yurtdışına güzel sanatlar eğitimi almak üzere gönderilmişlerdir (Yurttadur, 2012). 1924 yılında devlet bursu ile yurtdışına gönderilen ve 1929 yılına kadar da yurtdışında eğitim alma süresi tanınan sanatçıların birçoğu devletin belirlediği süre dolmadan Türkiye'ye geri dönmüş ve resim sanatını İstanbul dışındaki diğer şehirlere de yaymak amacıyla Zonguldak, Bursa, Samsun, Balıkesir ve Ankara gibi illerde sergiler açmışlardır (Erden, 2012).

Başta Dewey olmak üzere Frey ve Steihler gibi uzmanların güzel sanatlar eğitimi konusundaki önerileri doğrultusunda yaşanan bir diğer yenilik de 1926 yılında ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla Ankara'da açılan Gazi Orta Öğretmen Okulu'nun kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Kırıçoğlu, 2005). Gazi Orta Öğretmen Okulu'nun kuruluşundan iki yıl sonra 1928'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği sınav sonucunda; Malik Aksel, Hayrallah Örs, İsmail Hakkı Uludağ, Şinasi Barutçu ve

Mehmet Ali Atademir isimli ilkokul öğretmenleri ‘Sanat ve İş Eğitimi’ almak üzere Almanya’ya gönderilmişler ve sonrasında bu öğretmenler 1932 yılında Gazi Orta Öğretmen Okulu bünyesinde açılan Gazi Terbiye Resim İş Bölümü’nün ilk akademik kadrosunu oluşturmuştur (Sarı, 1997). İsmail Hakkı Tonguç’un ise kurucusu ve ilk öğretmenlerinden olduğu bu bölümde; Steihler’in raporunda belirttiği gibi resim ve el işi derslerinin kültürün yozlaşmasına ve yabancılaşmaya karşı bir güç olarak kullanılması görüşü temel alınmıştır (Alakuş, 2003).

Gazi Terbiye Resim İş Bölümü’nün kuruluşunun yanı sıra 1932 yılında Atatürk tarafından kurulan halkevlerinde de günümüz sanat eğitimi anlayışına benzer bir yaklaşım benimsenmiştir (Ünver, 2002). Halkevlerinin yanı sıra sanat eğitiminin gelişimini etkileyen bir diğer önemli gelişme de 17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitüleri’nin kuruluşu ile yaşanmıştır (Özdemir, 2008). Köylerdeki her türlü eğitim gereksinimini karşılamak amacıyla kurulan bu enstitülerde; üretime yönelik iş eğitiminin yanı sıra güzel sanatlar alanına yönelik çalışmalara da yer verilmiştir (Ünver, 2002).

Toplumun güzel sanatlar ve diğer alanlardaki gelişimine sağladığı katkılara rağmen 1947 yılında kapatılan Köy Enstitüleri’ni 1956-1957 yıllarında İstanbul’da kurulan; Grafik, tekstil, iç mimarlık ve seramik bölümlerindeki tasarımcı yetiştirmeye yönelik eğitim programları ve ‘toplum için sanat’ yaklaşımı ile ön plana çıkmış olan Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu takip etmiştir (Çobanlı, 1995)

1981 yılında çıkan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile birlikte tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bünyesinde toplanmış; (Çağlayan, 2014) böylelikle bu tarihe kadar lise düzeyindeki eğitim kurumlarında seçmeli bir ders olarak konumlandırılan resim dersi, (Ünver, 2002) bu kanun ile birlikte fakülte ve yüksekokulların eğitim programlarındaki seçmeli dersler arasında da yer almaya başlamıştır (İşbilen, 2002). Sonuç olarak 1982 yılına kadar kendi bünyesinde sanat eğitimi veren kurumlar üniversitelere bağlanmış ve bu doğrultuda Güzel Sanatlar Akademisi Mimar Sinan Üniversitesi’ne, Tatbiki ise Marmara Üniversitesi’ne bağlanmış, bu süreçte üniversite bünyesinde sanat eğitimi veren ilk kurum ise; İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi’ne bağlı Güzel Sanatlar Fakültesi olmuştur (Çobanlı, 1995).

Yükseköğretim sisteminin geliştirilmesi ile heykel, resim ve grafik gibi sanat dalları da yasalar tarafından bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. Yeni üniversitelerin kurulduğu ve Güzel Sanatlar Fakülteleri’nin açıldığı bu süreçte; sanat büyük şehirlerin

sınırları dışına çıkmış ve Türkiye genelinde gelişim gösterme fırsatı kazanmıştır (Çağlayan, 2014).

### **2.3. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı**

Eğitim kavramı, birbirinden farklı tanımlamalar ile açıklanmaya çalışılan çok yönlü bir sürece karşılık gelmektedir. Belli bir zaman dilimi içerisinde bireyde istendik davranış değişikliğinin gerçekleştirilmeye çalışıldığı zaman dilimine karşılık gelmesinin yanında eğitim, bir durum ya da bir eylemin sonucu olarak da değerlendirilmektedir (Tanilli, 1996). Bir diğer tanıma göre ise eğitim; bireyin kültürel değerlerini öğrendiği ve onlardan beslendiği, yetenek ve becerilerinin farkına vararak estetik bir duyarlılık kazandığı sürecin tamamıdır (MEB, 2017).

Plan ve program dahilinde gerçekleşen bir süreç olarak tanımlanan eğitimin, belirlenen amaçlara ulaşabilmesi ve buna uygun bir şekilde yürütülebilmesi eğitim programlarının niteliği ile yakından ilgilidir. Öğretim programları ile ilgili düzenlemeleri de kapsayan eğitim programları; bireyin belirlenen eğitim amaçlarını gerçekleştirmesi için, eğitim hedeflerine uygun olarak düzenlenmiş ortamda gerçekleştirilen tüm etkinliklere karşılık gelmektedir (Kırıçoğlu, 2009).

Eğitim programları kapsamında yer alan öğretim programları ise; bir dersin içeriğine, öğrenme alanlarına, amaçlarına, kazanımlarına, eğitim süresine ve değerlendirme ölçütlerine ilişkin bilgilerin yer aldığı bir kılavuzdur. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan bu öğretim programları, dersin başta belirlenen kazanımlarına ilişkin etkinlikleri ve uygulamaları da içeren geniş bir alanı kapsamaktadır. Bakanlık tarafından belirlenen müfredatta yer alan tüm dersler öğretim programları aracılığıyla planlanmaktadır.

Bu öğretim programlarından biri olan görsel sanatlar öğretim programı; konuya uygun olarak kullanılacak araç gereçlerin tanıtımı ve kullanımı hakkında bilgi vermek, etkinliklerin uygulanmasına ilişkin yol göstermek amacıyla hazırlanan bir kılavuz olarak tanımlanmaktadır (Kahraman, 2014). Milli Eğitim Bakanlığı'na göre ise; görsel sanatlar dersi öğretim programı geliştirilirken öğrencilerin temel becerilerini geliştirebilecekleri, tutum ve değerlerine ilişkin kazanımlar elde edebilecekleri, işbirliği ile çalışabilecekleri ve kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir öğrenme ortamı temel alınmakta ve program bu temel üzerine inşa edilmektedir (MEB, 2017).

Belli aralıklarla tekrar düzenlemelerin yapıldığı görsel sanatlar dersi öğretim programı genel yapısı itibarıyla; programın temel dayanağı ve felsefesi, genel amaçlar, temel beceriler, ölçme değerlendirmeyle ilişkin bilgiler, programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar, öğretim programının yapısı, kazanımlar ve kazanımlarla ilgili açıklamalar gibi konu başlıklarından oluşmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı programda belirlenen başlıklar altında ise aşağıda belirtilen konulara değinilmektedir:

Programın temel felsefesinde; işbirlikli öğrenme, sosyal beceri kazanma, eleştirel ve yenilikçi düşünme, estetik duyarlılık kazanma gibi konular ön plana çıkmakta ve programın bu kazanımlar üzerine temellendirildiğine vurgu yapılmaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'ne göre hazırlanan programda; görsel kültür, estetik, kültürel miras, sanatsal beceri, sanatsal beğeni ve tutum gibi birçok alana ilişkin amaçlara yer verilmiştir. Temel beceriler kısmında ise; anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal vatandaşlıkla ilgili yeterlilik ve kültürel bilinç gibi becerilerin kazanımının hedeflendiği belirtilmektedir. Değerlendirme kısmında; tanıma, izleme ve sonuç odaklı değerlendirme türleri açıklanmakta ve değerlendirmede sürecin izlenerek gerekli yönlendirme ve dönütlerin yapılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Öğretmenlerin derse hazırlıklı gelmesinin, disiplinler arası bağlantıların yapılmasının, sanatın önemine vurgu yapılmasının temel kazanımlara ulaşmada önemli ölçütler olduğu ise programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında yer almaktadır. Bir diğer önemli başlık olan programın yapısı kısmında ise; görsel iletişim ve biçimlendirme, kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik gibi öğrenme alanlarına ilişkin bilgiler verilmektedir. Programın son kısmında ise kazanımlar ve kazanımlar ile ilgili açıklamalar kısmı yer almaktadır. Bu kısımda; her kademe için yeterliliklerin belirtildiği bir giriş bölümü ve her öğrenme alanı ile ilgili kazanımların açıklandığı bir bölüm bulunmaktadır (MEB, 2017).

İlköğretimin tüm eğitim seviyelerine ilişkin kazanımların yer aldığı son kısımda ise; programın uygulanma aşamasında öğretmenin ders içeriğinde ele alması gereken konu ve değerlere ilişkin bilgi verilmektedir. Bu yönüyle öğretim programı, belirlenen kazanımlara ulaşmak için izlenmesi gereken aşamaları gösteren bir kılavuz niteliği taşımaktadır. Bir kılavuz olarak belli sınırlandırmaları beraberinde getirmesine karşın görsel sanatlar öğretim programının öğrenci merkezli yaklaşımı, programın öğrenci

özelliklerine bağılı olarak çeşitlendirilmesine olanak tanımaktadır. Özellikle öğrenciler arası bireysel farklılıkların altının çizildiğı programda, öğrenci aktif ve yaratıcı olarak tanımlanırken, öğretmen öğrencinin öğrenme sürecini daha nitelikli bir hale getirecek bir rehber olarak düşünölmektedir (Ertürk, 2013).

Bu özellikleri ile görsel sanatlar dersinin niteliğı, öğretim programı kadar öğretmen'in ders için gösterdiği özveri ve yaratıcılığı ile de yakından ilgilidir. Bu noktada öğrencileri düşünmeye, sorgulamaya ve yaratıcı süreçlere yönlendirecek ve öğrencilerde konuya karşı ilgi ve merak uyandıracak etkinliklerin tasarlanması'nın dersin niteliğini olumlu yönde etkileyeceğı düşünölmektedir.

### **2.3.1. Görsel sanatlar dersi öğretim programının genel amaçları**

Görsel sanatlar eğitimi; güzel sanatların önemini kavratmak, güzel sanatların türlerini ve tarihini örnekler ile göstererek bireylerin sanatsal algılarının ve kendilerini ifade etme becerilerinin geliştirilmesini sağlamak amacıyla tasarlanmış programların uygulandığı ve bu programlar aracılığıyla bireye sanatın çeşitli dallarında beceri kazandırılmaya çalışıldığı bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Kıratlı, 2013).

Bu süreçte gerçekleştirilmek istenen amaçlar ve kazanımlar hazırlanan öğretim programları ile açıklanmaktadır. MEB'in (2017) yayınlamış olduğı görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan genel amaçlar, maddeler halinde sıralanmaktadır: Buna göre görsel sanatlar dersinin genel amaçları; araştıran, okuyan, sorgulayan, eleştiren, düşüncelerini ifade edebilen, diğer disiplinler ile anlamlı bağlantılar kurabilen, ilgili meslekleri tanıyan, çevresine karşı duyarlı, girişimci, öğrenmeye ve keşfetmeye istekli, sanatsal algı ve estetik duyarlılığı gelişmiş bireyler yetiştirmektir.

Görsel sanatlar dersinin genel amaçları kategorize edildiğinde ise; bireysel ve toplumsal amaçlar, algısal amaçlar, estetik amaçlar ve teknik amaçlar olmak üzere dört başlık altında ele alınmaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012):

Bu bağlamda öğrencinin; özgüveninin, kendini ifade etme yeteneklerinin ve yaratıcı davranışlarının geliştirilmesi, doğaya, sanata, ulusal değer ve kültürel miraslara karşı duyarlılık kazandırılması, işbirliği ve sorumluluk bilincinin arttırılması gibi hedefler bireysel ve toplumsal amaçlar olarak kabul edilmektedir. Öğrencinin; hayal gücünün ve algısının geliştirilmesi, sanatsal ifade süreçlerinde görsel algısını etkin olarak kullanmasının ve yeni problemler karşısında yaratıcı çözümler üretmesinin sağlanması gibi hedefler ise algısal amaçlara karşılık gelmektedir. Bir diğer amaç

sınıflandırması olan estetik amaçlar ile öğrencinin estetik değerler aracılığıyla kendini ifade etmesi, sanatsal değerleri tanınması, önemini kavraması ve görsel sanatlar alanını severek bu alanı yaşamına dahil etmesi hedeflenirken, teknik amaçlarla ise; görsel sanatlar alanındaki teknikleri uygulama becerisi kazandırmak, farklı tekniklerin bir arada kullanımından doğan çeşitliliği göstermek ve yeni teknikler arama ve uygulamaya yönlendirmek gibi amaçları gerçekleştirmek hedeflenmektedir.

Tüm bu amaçların gerçekleştirilmesi, eğitim hedeflerine uygun nitelikli öğretim programlarının geliştirilmesi ve bu programların doğru şekilde uygulanması ile yakından ilgilidir. Bu bağlamda belirlenen eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesi için programda yer alan amaçların net bir şekilde ifade edilmesi ve hedeflere karşılık gelen kazanımların neler olacağının iyi bilinmesi gerekmektedir.

### **2.3.2. Görsel sanatlar dersinin önemi**

Sanat çağlar boyunca birbirinden farklı şekillerde algılanmış ve toplumların içinde bulunduğu sosyolojik, psikolojik, teknik, estetik ve felsefi ölçütler doğrultusunda tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır (Erinç, 2009). Genel yapısı nedeniyle toplumun temel dinamikleri ile bir bağıntı içinde olan sanat, toplumlar üzerindeki etkin gücü bakımından değerlendirildiğinde ise benzer görüşler ile ifade edilmekte ve bu görüşlerde sanatın insan yaşamındaki önemine dikkat çekilmektedir. Sanatın gerekliliğine ve önemine vurgu yapılan örneklerden biri de II. Dünya Savaşı sırasında savaşın olumsuz etkilerinin büyük ölçüde görüldüğü Viyana’da yaşanmıştır. Savaş nedeniyle zarar gören kamu binalarının hangisinin öncelikle onarılması gerektiğine karar vermek amacıyla düzenlenen referandumda halkın büyük bir çoğunluğu opera binasının yenilenmesini istemiştir (Çetin, 2002). Bu örnekte de görüldüğü gibi sanat, bireyin yaşamının içinde ve bireyden ayrı düşünülemeyecek bir değer olarak kabul edilmekte ve aynı zamanda bireyin yaşamındaki işlevsel özelliği ve bireyin estetik algısının ve hayal gücünün gelişimine sağladığı katkı ile ön plana çıkmaktadır (Mercin ve Alakuş, 2007).

Bu özellikleri ile insan yaşamında etkili ve itici bir güç olarak kabul gören sanat, eğitim programında ‘sanat eğitimi’ başlığı altında yer almaktadır. Düşünülenin aksine sadece yetenekli olarak kabul edilen kişilerin değil tüm bireylerin gereksinimi olan sanat eğitimi; bireyin yaratıcılığının ortaya çıkarılmaya ve estetik tutum ve yargısının

geliştirilmeye çalışıldığı bir süreç olarak bireyin kişilik oluşumuna da olumlu katkılar sağlamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Bireyin kişilik eğitimi sürecindeki olumlu etkileri kabul edilen sanat eğitimi, günümüze kadar öğretim programlarında farklı gerekçeler ile yer almıştır. Sanatın değeri, toplumun ve çocuğun gereksinimleri gibi farklı nedenlerle programda yer alan sanat eğitimi, aynı zamanda görsel sanatların programda bir ders olarak kabul edilmesi, bir disiplin alanı olması ve diğer derslere oranla eğitsel değerinin daha yüksek olması gibi gerekçeler ile de programdaki yerini gerekli kılmaktadır (Kırıçoğlu, 2009).

Bir disiplin olarak farklı sanat dallarının tamamına karşılık gelmesine karşın okullardaki programlarda sanat eğitimi, görsel sanatlar dersi kapsamında verilen eğitime karşılık gelmektedir. Görsel sanatlar; estetik değerler, hayal gücü ve yaratıcılığın belli bir amaç doğrultusunda bir arada kullanılması sonucunda ortaya çıkan resim, heykel, fotoğraf gibi görsel alana ilişkin ürünlerin tamamını kapsamaktadır (MEB, 2017). Görsel sanatlar eğitimi ise; bireysel, toplumsal, estetik ve algısal kazanımlara ulaşmak üzere hazırlanmış bir programın uygulanma sürecidir. Bu yönüyle görsel sanatlar eğitimi, bireyin yaratıcılığının ve hayal gücünün gelişmesine, eleştirel bir düşünce yapısı kazanmasına, sorumluluklarının farkına varmasına, estetik bir tutum geliştirmesine, kendini ifade etmesine ve sosyal alandaki duygu gelişimine olumlu yönde etki etmektedir (Kıratlı, 2013). İnsan yaşamındaki ve toplumsal alandaki etkisi ile görsel sanatlar eğitimi her yaş grubundaki insanlar için gerekli görülmekte ve disiplinler arası özelliği ile diğer derslere sağlamakta olduğu ve sağlayacağı katkıların önemine dikkat çekilmektedir (MEB, 2017).

#### **2.4. Görsel Sanatlar Dersinin Uygulanmasını Etkileyen Faktörler**

Eğitim programındaki diğer derslere oranla uygulama aşamasında ortaya çıkan problemler ve uyumsuzluklarla ön plana çıkan görsel sanatlar dersinin uygulama aşamasında, başta ilkesel olmak üzere hem fiziksel hem de yöntemsel sorunlar ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir (Kırıçoğlu, 2005).

Görsel sanatlar dersi öğretim programında belirlenen hedeflere ulaşılmasını olumsuz yönde etkileyen unsurlardan ilkesel sorunlar, görsel sanatlar dersinin eğitim programı içindeki konumu hakkında da bilgi vermektedir. Görsel sanatlar dersinin yetenekle ilişkilendirilmesi ve sadece yetenekli olan kişilere özgü bir ders olduğunun (Kırıçoğlu, 2005) düşünülmesi nedeniyle görsel sanatlar dersi, eğitim programındaki

diğer derslere kıyasla önemli bir ders olarak kabul görmemekte aksine çoğunlukla çocukların rahatlamasını sağlayan boş zaman uğraşı olarak değerlendirilmektedir (Akgün, 2003). Görsel sanatlar dersine bakış açısının bu durumda olma nedenleri incelendiğinde ise; başta milli eğitim sistemi içinde görsel sanatlar dersinin bulunduğu konum ve toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel koşul ve olanakları doğrultusunda derse karşı benimsediği yaklaşımın önemli olduğu görülmektedir (Dorukan, 2009). Bu yönüyle ilkesel sorunlar, diğer alanlara ait problemlerle de yakından ilgilidir.

Görsel sanatlar dersinin konumunu olumsuz şekilde etkileyen bir diğer sorun ise, fiziksel sorunlar başlığı altında toplanmaktadır. Uygulama aşamasında ortaya çıkan problemlerin görünür yüzünü oluşturmaları nedeniyle sıklıkla üzerinde durulan bir sorun olarak ele alınan fiziksel sorunlar; sınıf ortamının, ders sürelerinin ve öğretim materyallerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Doğası gereği araç ve gereçlerle donatılmış bir atölye ortamını gerekli kılmasına karşın çoğunlukla okullarda bu alana yönelik yapılandırılmış özel alanların bulunmaması nedeniyle sınıf ortamında işlenmeye çalışılan görsel sanatlar dersi, sınıfın diğer dersler için de kullanıma hazırlanması gerekliliği nedeniyle kesintiye uğramakta ve bu durum da öğrenmenin niteliğini düşürmektedir (Akgün, 2003).

Fiziksel sorunlar altında yer alan ve uygulamanın verimini önemli ölçüde etkileyen bir diğer problem ise görsel sanatlar dersine ayrılan kısıtlı süreden kaynaklanmaktadır. Sanatsal araç ve materyaller aracılığıyla bireyin güzel sanatlar alanı hakkında bilgilendirilmeye ve yaratıcılığının geliştirilmeye çalışıldığı (Kahraman, 2014) bir süreci kapsayan görsel sanatlar dersi; Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nun 2006 yılında almış olduğu karara kadar Resim-İş dersi olarak anılmaktayken, karar sonucunda 'Görsel Sanatlar' ve 'Teknoloji Tasarım' dersi olarak ikiye ayrılmış (Aşlıoğlu, 2012) ve bu iki ders farklı öğretim programları ile yeniden planlanmıştır. Ders saatleri ise; 04.06.2007 tarihinde çıkarılan 111 sayılı kanun ile ilköğretim ikinci kademedeki haftada bir saate düşürülmüş ancak 16.10.2017 tarihli, 144 sayılı kanunda yapılan değişiklik ile ders saatlerindeki düzenleme ilköğretimin tüm kademelerinde uygulanmış ve tüm kademelerde görsel sanatlar dersi bir saate indirilmiştir (MEB, 144 sayılı karar). Uygulama aşamasında malzemelerin hazırlanması ve toplanması gibi aşamalar da düşünülürse, bu sürenin görsel sanatlar dersi için yeterli olmadığı ve bu durumun da öğretim programındaki kazanımların gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkileyeceği görülmektedir (Kırıçoğlu, 2005).

Diğer derslere oranla farklı araç gereçlerin bir arada kullanımını gerekli kılan görsel sanatlar dersinin bir diğer sorunu da malzeme yetersizliğine dayanmaktadır (Akgün, 2003). Kağıt, boya, kil, kalem gibi malzemelerin yanı sıra doğal ve yapay/görsel ve işitsel olmak üzere yaratıcılığı harekete geçirecek ve ifade gücünü destekleyecek her türlü malzeme kullanımını gerektirmesine karşın hem okulların malzeme sağlama konusundaki eksikliği hem de ailelerin ekonomik olanaklarının kısıtlılığı nedeniyle görsel sanatlar dersi eğitim amaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedir (Kırıçoğlu, 2005).

Dersin niteliğini ve etkililiğini düşüren önemli faktörler olmalarına karşın sadece ilkesel ve fiziksel sorunların çözüme ulaştırılmasının, uygulama sorunlarını ortadan kaldırmaya yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Fiziksel koşullar sağlansa ve görsel sanatlar dersine bakış açısı olumlu olarak değişse de uygulama sırasında kullanılan yöntemlerin de doğru şekilde planlanması gerekmektedir. Öğretim programında belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla düzenlenmiş aşamalardan oluşan bir kılavuz olarak değerlendirilen yöntemler oluşturulurken ya da var olan yöntemler arasından seçim yapılırken; eğitim hedefleri ve öğrencilerin bireysel özelliklerine bağlı olarak değişen öğrenme düzeylerinin dikkate alınmasının uygulamayı daha nitelikli hale getireceği düşünülmektedir (Akgün, 2003). Bu bağlamda ilkesel, fiziksel ve yöntemsel sorunlar tüm boyutları ile ele alınmalı ve bu problemlerin bağıntıları, alt nedenleri ve problemlerin birbirlerine etkileri iyi analiz edilmelidir.

Görsel sanatlar dersinin uygulanmasını etkileyen bu sorunlar aynı zamanda okulun olanakları, ailenin ekonomik ve kültürel koşulları, öğretmen tutumu ve toplumsal değer yargıları gibi alt problemlerle de ilişki içerisinde. Bu nedenle uygulamadaki sorunları çözüme ulaştırmada bu alt nedenlerin de çözümlenmesinin ve aradaki bağıntıların ortaya çıkarılmasının bu süreçte olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

#### **2.4.1. Okul faktörü**

İnsanlar yaşamları boyunca birbirinden farklı şekillerde ve birbirinden farklı kaynaklardan öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Doğumundan itibaren içinde bulunduğu toplumun bir parçası olan birey; ailesi, arkadaşları, toplumsal çevresi ve kitle iletişim araçları aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak informal şekilde bilgiler edinmekte ancak bu kazanımlar çoğu zaman toplumsal yaşam içinde fiziksel ve ruhsal bakımdan

sağlıklı bir birey olmak için yeterli olmayabilmektedir (Hoşgörür ve Taştan, 2007). İnfomal öğrenmenin yetersiz kalabileceği bu noktada, toplumsallaşma sürecini olumlayan ve bireyin toplum içinde etkin bir şekilde yer almasını sağlayan formal öğrenme kaynağı olan okul ön plana çıkmaktadır. Başta belirlenmiş hedeflere ulaşmak için amaçlı şekilde bir araya gelmiş insan topluluğundan oluşması nedeniyle toplumsal bir örgüt özelliği de taşıyan okul; (Bayrak, 2012) toplumsal yaşama, değerlere ve normlara ait bilgilerin sistemli, planlı ve programlı bir eğitim yoluyla bireye aktarıldığı sosyal bir kurumdur (Erdoğan, 2014). Kendi içinde işleyen bir mekanizması olması nedeniyle bir sistem olarak değerlendirilen okul; sosyokültürel bakımdan bireyi fiziksel, entelektüel ve ahlaki yönden geliştirmek üzere hazırlanmış sistemli bir eğitim programı, yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve araç gereçlerden oluşmaktadır (Hoşgörür ve Taştan, 2007).

Birbiri ile etkileşim halinde olan birden fazla faktörden oluşan okulun; genel olarak değerlendirildiğinde bireyi eleştirel düşünce ve dil yetkinliği bakımından geliştirerek sosyal yaşamdaki iletişim ortamına hazırlamak ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak gibi önemli amaçları bulunmaktadır (Aypay, 2012).

Tüm bu amaçların gerçekleştirilmesinde ise; bir eğitim ortamı olarak okulun, fiziki ve donanımsal açıdan gerekli koşulları sağlamasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle uygulamalı olması bakımından görsel sanatlar dersinin nitelikli ve etkili bir şekilde yürütülebilmesi okulun sağladığı olanaklar ile bağlantılıdır. Görsel sanatlar dersi öğretim programından verimli sonuçlar elde edilmesinde; okulun kendi içinde koyduğu hedefler ve bu hedefler doğrultusunda benimsenen yönetim şekli, araç gereç donanımının yeterliliği ve öğretmen tutumu önemli bir yer tutmaktadır (Balcı, 1988). Bu yönüyle sosyal bir kurum olarak okul; toplumun, yöneticilerin, öğretmenlerin, ailelerin ve öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik bir yaklaşım geliştirmelerinde etkili olduğu gibi, sunduğu ortam ile de uygulama sürecini ve dersin sonucunda ulaşılmak istenen hedefleri etkilemektedir. Bu bağlamda görsel sanatlar dersi öğretim programının hedeflerine ulaşmasında ve uygulama sürecinde fiziksel ya da donanımsal koşullar nedeniyle eğitimin kesintiye uğratılmamasında okul ve okulu etkileyen tüm etmenlerin iyi bir şekilde çözümlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

#### 2.4.2. Öğretmen faktörü

Bilginin temel bir güç haline gelmesi ile sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru bir dönüşüm yaşanmış ve bunun sonucunda bilgi, toplum yaşamının her sürecinde var olan ve gerekli kılınan bir araç haline dönüşmüştür (Çalık ve Sezgin, 2005). Bilginin bir araç olarak düşünüldüğü bu süreç, hem eğitim sistemini hem de öğretmenlik mesleğinin tanımını ve sorumluluklarını değiştirmiştir (Özcan, 2012). En genel ifade ile bilginin aktarıcısı ve öğretme eylemini gerçekleştiren kişi (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005) olarak tanımlanan öğretmen; öğretim programı ve öğrenci arasında gerçekleşen etkileşimin en önemli ögesidir (Kıroğlu, 2007). Bu özelliği ile öğretim programının ve dersin başarıya ulaşmasında önemli bir ölçüt olarak kabul edilen öğretmenlik, değişen toplum dinamiklerinden etkilenerek farklı bir boyut kazanmıştır. Buna göre bilgi toplumundaki bir öğretmen; öğrencilerinin bireysel öğrenme farklılıklarına uygun bir öğretim metodu geliştirmeli ve öğrenmenin niteliğini arttıracak zengin ve etkileşimli bir öğrenme ortamı hazırlamalı ve öğrenmeyi yaratıcı bir deneyime dönüştürmek için alanına ilişkin yeterliliğin yanında genel kültür bakımından da öğrenciler için destekleyici ve yeterli olmalıdır (Özcan, 2012).

Öğretmenin sahip olması beklenen görev ve sorumluluklarının yanı sıra önemli olan bir diğer etken de öğretimin planlanması ile ilgilidir. Öğretim programında belirlenmiş olan kazanımlara ve hedeflere ulaşılmasında öğretmenin ders için yaptığı hazırlıklar da önemli bir fark yaratmaktadır. Öğretmen faktörünün önemli bir rol oynadığı görsel sanatlar dersinde programın önceden planlanması ve tasarlanmasının dersin niteliğini olumlu şekilde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu bakımdan görsel sanatlar öğretmenlerinin çocukların yaratıcılığını kısıtlayacak şekilde katı sınırları olmayan, öğretimi kolaylaştırıcı, yapıcı, geliştirilebilir ve olası sorunlarla baş edebilecek bir öğretim planı hazırlaması gerekmektedir (Kırıçoğlu, 2009).

Görsel sanatlar dersinin uygulama aşamasında etkin rol oynayan görsel sanatlar öğretmenleri aynı zamanda bu alana yönelik yaklaşımlarında belirleyicisi olmaktadır. Toplumun, ailelerin ve çocukların bu alan ile ilgili görüşlerinin oluşumunda ve derse yönelik algıların gelişmesinde, öğretmen yaklaşımının ve yönlendirmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle görsel sanatlar dersini sadece yetenek ve el becerisine yönelik kazanımları ile tanımlayan ve dersin kişisel gelişime yönelik katkılarını bilmeyen aileler bakımından düşünüldüğünde, görsel sanatlar öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Bu bağlamda görsel sanatlar öğretmenlerinin; alanındaki

yetkinliği, derse karşı genel yaklaşımı, iletişim kurma becerisi ve özverisi de bu süreci etkileme ve değiştirme özelliğine sahiptir. Bu bakımdan görsel sanatlar öğretmenlerinin; dersin amaçlarını, önemini, kazanımlarını, işlevini ve çocukların kişisel gelişimine etkisini bilerek derse yaklaşmalarının, görsel sanatlar dersinin uygulama sürecini olumlu yönde etkileyeceği düşünölmektedir.

#### **2.4.3. Aile faktörü**

Aile; birbirleri arasında akrabalık bağı sonucunda ortaya çıkan ilişkiler olan, çoğunlukla karı-koca ve çocukların bulunduğu toplumsal, psikolojik ve biyolojik anlamda sorumlulukları olan toplumun en küçük sosyal kurumudur (Yazıcıoğlu, 2014). Bir diğer tanıma göre ise; toplumun diğer kurumları ile etkileşim içinde olan, ortak bir konut ve geliri paylaşan, yasal ve toplumsal kurallara bağlı olarak oluşturulan, yaşama dair çeşitli kazanımların edinildiği ve buna bağlı olarak bireyin toplumsal yaşama hazırlandığı toplumsal bir birimdir (Kayhan, 2011). Genellikle büyüklüklerine ve yerleşim yerlerine göre sınıflandırılmaya çalışılan aile birimi; içinde bulunulan sosyal sınıfa, ailede yaşayan kişi sayısına, yaşanılan yerin kırsal ya da kent olma durumuna ve dini ve ekonomik alt yapıya bağlı olarak kategorize edilmektedir (Erdoğan, 2014).

Büyüklüklerine göre; büyük (geniş) aile ve küçük (çekirdek) aile olarak ikiye ayrılan aile tiplerinden büyük aile; statüsel farklılıklara dayanan, eşitlikçi bir anlayışın olmadığı, iş bölümünün cinsiyete bağlı olarak şekillendiği genellikle kırsal alanda yaşayan geleneksel bir aile tipine karşılık gelirken küçük aile; anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, aile üyeleri arasında hoşgörüye dayanan bir işbirliğinin gözlendiği modern toplum yapısına ait bir aile tipine karşılık gelmektedir (Gökçe, 2011).

Yaşanılan yerleşim yerlerine göre ise aileler; kırsal aile, gecekondü ailesi ve kentsel aile olarak sınıflandırılmaktadır. Oluşumunda gelenek ve göreneklerin etkili olduğu, kişi sayısının altı ile dokuz arasında değiştiği kırsal aile yapısında; çocuk sosyal güvence ve iş gücü olarak görölmekte, ailenin yönetimi ise ataerkil bir düzene göre işlemektedir (Kayhan, 2011). Bir diğer aile tipi sınıflandırması olan gecekondü ailesi, kırsal kesimde yaşayan ailelerin sanayileşmiş modern kentlerdeki iş olanaklarından faydalanarak ekonomik koşullarını iyileştirmeyi istemeleri gibi nedenlerle kente göç etmeleri ile oluşan, iç evlilik ve akrabalık bağları nedeniyle aile içinde çoğunlukla güçlü bir dayanışmanın göröldüğu aile tipidir (Erdoğan, 2014). Genellikle çekirdek aile yapısında görölen diğer aile tipi kentsel aile ise; cinsiyetler arası rol paylaşımının

olduğu, evlenme yaşının giderek yükseldiği, iş kariyer ve yüksek yaşam standardı beklentisi ile aile üyelerinin öğrenim sürelerinin uzadığı aile yapısıdır (Kayhan, 2011).

Oluşum şekillerine, yaşanılan bölgeye, kişi sayısına, sosyokültürel yapıya ve sosyoekonomik koşullara bağlı olarak birbirinden farklı şekilde sınıflandırılan aile; biyolojik işlev, psikolojik işlev, ekonomik işlev ve eğitim işlevi gibi bazı sorumlulukları da bünyesinde barındırmaktadır. Buna göre; bir neslin devamlılığını sağlayan doğumlar ailenin biyolojik işlevine karşılık gelirken, aile içinde sürekliliği olan sağlıklı bir iletişim ortamının yaratılması ailenin psikolojik doyum işlevine, aile üyelerinin üretime katılmaları ile ortaya çıkan ekonomik çıktının yine aile üyeleri tarafından tüketilmesi ailenin ekonomik işlevine ve çocuğun toplumsallaşma sürecinde uyumlu bir birey olarak yer alması için aile içinde öğrendiği bilgi, beceri ve kültürel değerler ise ailenin eğitim işlevine karşılık gelmektedir (Eşsizoglu, 2012).

Bu bağlamda aile; çocuğun doğumundan itibaren dış çevreye, kültürel değerlere, toplumsal normlara ve ahlaki ölçütlere ilişkin ilk öğrenmelerini gerçekleştirdiği ve toplumsallaşma sürecine hazırlandığı bir sosyal kurum olarak çocuğun kişilik gelişim sürecinde de önemli bir rol oynamaktadır (Kayhan, 2011). Aile içindeki tutum, değer yargıları, yönetim şekli, iletişim biçimi, kültür gibi unsurlar çocuğun gelişimini, çevreye ve topluma bakış açısını etkileyebilmekte ve değiştirebilmektedir.

Ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı, toplum yaşamına uyumlu bireylerin yetiştirilmesinde etkin bir güç olarak görülen ailenin bu özelliği dikkatleri eğitim ile olan ilişkisine çekmektedir. Çocuğun sosyal yaşantıya dair kazanımlarını, değerlerini, kültürünü öğrendiği ‘okul’ ve ‘aile’ birbiri ile yakından ilgili olan iki sosyal kurumdur. Bu bağlamda aile; çocuğun yaşantısının büyük bir kısmını geçirdiği bir kurum olarak, ekonomik ve kültürel olanakları çerçevesinde eğitimsel süreçlere etki edebilmektedir.

Ailenin genel yaklaşımı ile uygulama sürecini etkilediği alanlardan biri olan görsel sanatlar dersi de ailelerin ekonomik ve kültürel koşullarından doğan değer yargılarından ve yaklaşımlarından etkilenmektedir. Bu bakımdan ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımı hem çocuklarının o derse bakışını hem de eğitim sürecinin niteliğini etkileyebilmektedir.

Erinç’in (2008) de belirttiği gibi, toplumun devamlılığını sağlamak ve diğer toplumlar arasında iyi bir konum elde etmek için önce aile yapılarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan çocukların görsel sanatlar alanına yönelik olumlu

yaklaşımlar geliştirmesinde, ailenin bu alana yönelik bilgisinin, alana verdiği değerin ve kültürel yaşamında bu alanı konumlandırığı yerin önemli olduğu düşünölmektedir.

#### **2.4.4. Toplum faktörü**

Toplum; en genel tanımı ile aynı yerde yaşayan, temel ihtiyaçları ve ortak çıkarları doğrultusunda birbirleri ile işbirliği yapan insan topluluğu (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005) olarak ifade edilmektedir. Bir diğer tanıma göre ise; sözlü ya da sözsüz şekilde bir dil birliği ya da iletişimin olduğu, belli inanç, değer ve amaç etrafında toplanan insanların oluşturduğu bir örgüttür (Erinç, 2008). Demir'in (2004) Claude Henri Saint-Simon'dan aktardığına göre ise toplum; insanların bir durum karşısında aldığı benzer tavır ve tutumlar sonucunda oluşmuş ortak değerler bütünüdür. Bu yönüyle insandan ayrı düşünölemeyen toplum; bireyin doğumundan itibaren diğer kişiler ile kurduğu iletişim ve yaşadığı etkileşim sonucunda ortaya çıkan bir sürece karşılıklı gelmektedir (Ada, 2007).

Bu süreçte bireyin toplum yapısına ait bilgileri edindiği ilk kurum ailedir. Doğumu ile toplumsal yapının ve kültürün içine giren birey, toplumsal ölçötlere ilişkin ilk kazanımlarını aileden edinmekte, sonrasında ise öğrenme kaynaklarına okul ve dış çevre eklenmektedir. Bütünüyle 'toplumsallaşma' olarak adlandırılan bu süreç bireyin; toplumun kurallarını, değer yargılarını, tutum ve davranışlarını öğrendiği ve buna uygun şekilde davranış geliştirdiği bir evredir (İçli, 2002).

Toplumsallaşma, bu özelliği bakımından eğitim ve eğitim sistemleri ile de yakından ilgilidir. Bir eğitim öğretim ortamı olarak okul, aileden sonra bireyin toplumsallaşma sürecine dahil olduğu ikincil kurum kabul edilmektedir. Bu noktada eğitim ve toplumsallaşma arasında karşılıklı bir etkileşim oluşmakta, sonucunda ise eğitim toplumsal yapıdan, toplumsal yapı ise eğitim sisteminden etkilenmektedir (Ada, 2007). Oluşum şekillerinin ve oluşum yerlerinin çeşitliliği nedeniyle birbirinden farklı değer yargılarına ve kültüre sahip olan toplumlarda eğitim sistemleri de farklılık gösterebilmekte, aynı zamanda eğitim zamanla toplumsal yapının etkisine bağlı olarak tekrar şekillenebilmektedir.

Eğitim ve toplum arasındaki ilişki bazı yaklaşımlar ile de şöyle açıklanmaya çalışılmıştır (Ada, 2007): Wilhelm Ditley 1888 yılında ortaya çıkardığı yaklaşım ile eğitim ve toplumun amaç bakımından aynı düzlemde olduğu görüşünü vurgulamış ve toplumun eğitimi şekillendirdiği görüşünü savunmuştur. J. G. Fichte ve John Dewey'in

savunuculuğunu yaptığı bir diğer yaklaşımda ise Ditley'in görüşünün aksine eğitimin toplumdan bağımsız olduğu düşünülmüş ve toplumun eğitim aracılığıyla şekillendiği kabul edilmiştir. Eğitim ve toplum ilişkisine yönelik geliştirilen son yaklaşım ise; bireyin doğuştan getirdiği saf gelişimini desteklemiş olan Jean-Jacques Rousseau'nun, toplumun ve eğitimin bireyin serbest gelişimini etkilememesi gerektiği görüşüne dayanmaktadır.

Eğitim ve toplum arasındaki ilişkilere yönelik görüşlerin ortaya koyulduğu bu yaklaşımlarda da görüldüğü üzere toplum dinamik bir yapı olarak hem kültürel alt yapıdan ve eğitim sisteminden etkilenmekte hem de kültürel birikimi ve eğitimi etkilemektedir. Toplum ve topluma ait değer yargıları bu özelliği ile eğitime yönelik bakış açılarını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirebilmektedir. Bu bakımdan bir toplumda; toplumun üyesi olan bireylerin eğitim kurumuna yaklaşımı, toplumun çizdiği karakter ile yakından ilgilidir.

Toplum ve eğitimin birbirini etkileme ve değiştirme özelliğinin görüldüğü bir diğer alan da sanattır. Bu bakımdan sanat eğitimi alan bir birey toplumu, sanat eğitimi önemseyen bir toplum da bireyleri etkileyebilmektedir. Toplum ve birey arasındaki bu ilişki, toplum yapısı içinde yer alan bireylerin görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarını da olumlu ya da olumsuz yönde değiştirebilme gücüne sahiptir. Bu bakımdan toplum yapısı içinde sanata ne kadar değer verilirse, görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımların da o yönde olumlu olacağı düşünülmektedir. Bu sonucun ise, hem görsel sanatlar dersinin uygulanma sürecini etkileyen fiziksel ve ilkesel sorunların çözümünü kolaylaştırmaya etki etmesi hem de eğitimin niteliğini arttırmaya yönelik katkı sağlaması beklenmektedir.

#### **2.4.5. Kültür faktörü**

Kökeni Latince 'ekip biçmek' anlamına gelen 'colere' fiilinden türemiş olan 'cultura' 18. yüzyıla kadar tarım alanına ilişkin bir kelime olarak kullanılmakta ve toprağı iyileştirme, ürün yetiştirme gibi tarımsal faaliyetlere karşılık gelmekteydi (Gülmez, 2013). 17. yüzyıla kadar Fransa'da da benzer anlamlarda kullanılan kültür; insanı ve insan zekasının gelişimini tanımlayıcı bir kelime olarak ilk kez Voltaire tarafından kullanılmıştır (Güvenç, 2011). Bu kullanım ile beraber 'kultur' olarak Almancaya geçerek 1793 yılında Alman Dili Sözlüğü'ne giren kültürün kelime anlamı bir genişleme göstermiş (Gökalp, 2015) ve bunun sonucunda Almanca ve İngilizcede

“belli bir halkın yaşam biçimini ifade eden” bir kelimeye dönüşmüştür (Williams, 1993).

18. yüzyıla kadar halk arasında insana ve topluma ait bir kullanımı olmamasına karşın özellikle Voltaire’in kullanımı ile boyut kazanan kültür; anlam bakımından günümüzde sıklıkla araştırmaların konusu olmakta ve çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu tanımlamalardan birine göre kültür; doğanın dışında insanın ürettiği, insanla ilişkili, insandan ayrı düşünülemeyen süreçler bütünü olarak kabul edilmekte ve insanın düşüncelerine, yaşam biçimine, diğer insanlarla ilişkilerine ve etkileşimine ilişkin bilgiler içermektedir (Uygur, 2006). Bir diğer tanıma göre ise; birbiri ile bağıntılı ve sistemli bir yapı olarak kültür; gelenek-görenekler, değer yargıları ve inançlardan oluşan bir bütündür (İçli, 2002).

Genel tanımlamaların yanında antropolojik bakımdan ise kültür; bir topluma ait inanç sistemi, düşünme biçimi, gelenek-görenekler sonucunda ortaya çıkan, o topluma ilişkin bilgi veren ve o toplumu tanımlayan özelliklerin tamamına karşılık gelmektedir (Riutort, 2017). İnsanın yaşamını iyileştirmek adına ortaya koyduğu her türlü değeri kapsayan kültür; içinde bulunduğu coğrafi konumun şartları bağlamında şekillenen ve tarihsel zaman içinde gelişen değer yargılarının birbirleri ile etkileşmesi ve birbirlerini değiştirmesi sonucunda oluşmaktadır (Kula, 2011).

Toplumdaki bireylerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan kurallar bütünü olarak da tanımlanabilen kültür; yaşayan, değişen ve gelişen organik bir yapıdır ve insan birincil koşutudur (Erinç, 2004). Kültürün bir diğer özelliği ise öğrenilebilir ve öğretilbilir olmasıdır. Bu bağlamda birey doğumu ile var olan toplum dinamiklerinin ve kültürün içine girmekte ve kültürün olağan etkisine maruz kalmaktadır. Bu süreçte kültür bireyin davranışlarını biçimlendirmekte ve kendi değerlerine bağlı olarak bireye amaç, bakış açısı ve davranış kazandırmaktadır (Ergil, 1994). Sonuç olarak kültür; birey tarafından öğrenilen ve gelecekte de diğer nesillere öğretilen dinamik bir yapıdır (Demirel ve Kaya, 2007).

Kültürün toplum ve insanlar üzerindeki etkin gücü, topluma ait kurumları da etkilemektedir. Bu önemli öğelerden biri de kültürün etkileşim alanlarından olan eğitimidir. İstemli davranış değişikliği süreci olarak eğitim; topluma ait değer, tutum ve ahlaki sınırlılıkların öğretildiği önemli bir sosyal yapıdır (Demirel ve Kaya, 2007). Bu bakımdan eğitim ve kültür benzer amaçları taşımakta ve benzer toplumsal dinamiklere dayanmaktadır. Eğitim ve kültür arasındaki kuvvetli etkileşimde kültür; bir toplumun

eğitime bakışını ve eğitim sistemlerini etkilemekte ve ona yön vermektedir. Kùltürün bu etkin gücüne karşın iyi planlanmış bir eğitim sistemi de kùltürün şekillendirilmesine ve aktarılmasına katkı sağlayabilmektedir (Yeşil, 2009).

Bu yönüyle kùltür bir etkileşim alanı olarak görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımların oluşumunda da rol oynamaktadır. Bu noktada bir ailenin veya bir toplumun içinde bulunduğu kùltürel koşullar, görsel sanatlar dersi ile ilgili görüşleri etkilemekte bu durum ise, öğretim programının uygulanma sürecini olumlu veya olumsuz yönde değiştirebilmektedir. Böyle düşünöldüğünde kùltürel yaşantıda sanata ne kadar yer verildiğı ya da verilmediğıne bağılı olarak değışiklik gösteren bu durumun, görsel sanatlar dersinin uygulanmasını etkileyen ilkesel problemlerin çözümünde ve dersin niteliğinin arttırılmasında önemli olduğı kabul edilmektedir. Bu bakımdan kùltür ve görsel sanatlar dersine yaklaşım arasındaki bu sıkı ilişkinin doğıru bir şekilde analiz edilmesinin, bu süreci olumlu yönde etkileyeceğı düşünölmektedir.

#### **2.4.6. Ekonomi faktörü**

Ekonomi; tasarruf ya da tutum sonucunda ortaya çıkan para birimine (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005) karşılık gelmektedir. Var olan sınırlı kaynakların insanın istek ve gereksinimleri doğırultusunda yönetilmesini inceleyen sosyal bir bilim dalı olan ekonomi (Özer, 2012); toplumsal yapı hakkında bilgi veren ve toplum yaşamını belli ölçütlere göre düzenleyen sosyal bir yapıdır. Ekonomi aynı zamanda; başta aile olmak üzere eğitim, siyaset ve din gibi alanlardaki toplumsal gereksinimleri karşılamak üzere belli kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetleri ve işleyişı kapsamaktadır (Ekinci, 2007).

Toplumsal yapıyı oluşturan öğeleri etkileme ve değıştirme niteliğine sahip olan ekonominin etkilediğı alanlardan biri de eğitimidir. Bir toplumun kùltürel ve ekonomik koşulları çerçevesinde şekillenen eğitim; bireye ilgi ve yetenekleri doğırultusunda toplumsal kalkınmaya yarar sağlayacak bir iş gücüne sahip olmasında katkı sağlayan önemli bir araç olarak görölmektedir (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2013). Bu yönüyle ele alındığında eğitim; bilimsel ve teknolojik alandaki ilerlemelerin itici gücü olarak toplusal yaşamdaki iş gücünün verimliliğinin arttırılmasına ve yeni iş gücü potansiyellerinin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamaktadır (Öztürk, 2005).

Eğitim, ekonomik koşulların oluşturulmasında ve iyileştirilmesindeki etkisi ile ön plana çıkarken ekonomi de eğitim şartlarını, niteliğini, öğrencinin ve ailenin bakış

açısını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak sosyoekonomik koşullar ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik gerçekleştirilen araştırmalara göre; akademik başarıyı, bir öğrencinin derse olan ilgisinden ve öğrenme şeklinden çok çocuğun içinde bulunduğu ekonomik olanaklar etkilemektedir (Aydın, Sarier ve Uysal, 2012). Yaşar'ın (2016) Kennedy ve diğerlerinden aktardığına göre; Amerika'da gerçekleşen araştırmalarda, ekonomik olanakları sınırlı olan ailelerin çocuklarının okul başarıları, ekonomik şartları daha iyi olan ailelerin çocuklarına göre daha düşük çıkmıştır. Akademik başarı ve ekonomik durum arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir diğer araştırmada da benzer şekilde sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin başarıları daha yüksek olarak belirlenmiştir (Uzun ve Sağlam, 2005). Bu iki araştırma sonucu da ailenin sosyoekonomik durumunun çocuğun okul başarısını anlamlı ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bir öğrencinin eğitimi sırasında sahip olduğu olanaklar, hem ailenin ve çocuğun eğitime bakış açısını hem de eğitimin niteliğini etkileyebilmektedir.

Ekonomi birçok alanda olduğu gibi başta eğitime yönelik tutumları dolayısıyla da görsel sanatlar dersi ile ilgili yaklaşımları etkilemektedir. Ailenin ve çocuklarının derslere yaklaşımları konusunda etkin bir rol oynayan ekonomik olanaklar, özellikle sanatsal malzeme kullanımını gerekli kılan görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlar ile de yakından ilgilidir. Dersin aktif ve etkili bir şekilde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan bu tür malzemelerin, diğer okul araç gereçlerine oranla daha pahalı bulunması, ekonomi ve görsel sanatlar dersi arasındaki bağlantı hakkında fikir vermektedir. Bu durum, ekonomik olanakları yetersiz olan bir ailenin derse yönelik ihtiyaçları karşılayamaması ya da zorlanması anlamına gelirken, ekonomik olanakları geniş olan bir ailenin ise bu gereksinimleri kolaylıkla karşılayabilmesi anlamına gelmektedir. Bu noktada ekonominin sınırları dışında kalan ancak bu sonucu yakından etkileyen bir diğer durum da ailenin genel olarak görsel sanatlar alanına yaklaşımının nasıl olduğu ile ilgilidir. Buna göre bir ailenin ekonomik olanakları yeterli olsa bile görsel sanatlar dersine önem vermediği için derste kullanılan malzemelere ve derse yönelik ilgisiz bir yaklaşım sergileyebilir ya da tam tersi şekilde ailenin ekonomik olanakları yetersiz olmasına karşın derse verdiği önem nedeniyle eğitim sürecine değer veren ve önemseyen bir yaklaşım gösterebilir. Sonuç olarak hem ekonomi hem de ailenin görsel sanatlar dersine karşı genel yaklaşımının bu durumda etkili olduğu görülmektedir.

### 3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, araştırmanın uygulama kısmında yer alan katılımcıların demografik özellikleri, araştırma verilerinin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

#### 3.1. Araştırma Modeli

Ortaokul düzeyinde görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin ailelerinin, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları bağlamında görsel sanatlar dersi hakkındaki görüşlerini belirlemenin amaçlandığı bu çalışma, tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Genel olarak değerlendirildiğinde iki aşamadan oluşan araştırmanın kuramsal kısmındaki veriler, alanyazın taraması ile uygulama kısmındaki veriler ise, ‘anket’ ve ‘yarı yapılandırılmış görüşme’ tekniği ile toplanmıştır.

Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan bireylerin ya da objelerin etkilenmeye ve değiştirilmeye çalışılmadan sadece içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde değerlendirildiği tarama modeli ile geçmiş veya günümüzde olan bir durumu olduğu gibi betimlemek amaçlanmaktadır (Kahraman, 2014).

Nitel araştırma ise, araştırmacının elde ettiği verilerin ardındaki bulguları yorumlaması ile ortaya çıkan sürecin tamamına karşılık gelmektedir. Bu süreçte; kavramlar ve oluşturulan temalar özel ölçütlere dayandırılmakta ve araştırma genelinde tümevarımcı bir yaklaşım benimsenmektedir (Taş, 2011). Nitel araştırma; araştırma deseninde esnekliklere imkan vermesi, bütüncül bir yaklaşım ile algısal durumların belirlenmesine olanak tanınması ve örüntülerin çözümlenmesine fırsat vermesi gibi özellikleri nedeniyle eğitim bilimleri ve sanat eğitimi alanında sıklıkla kullanılmaktadır (Balcı, 2013).

Tür, amaç ve nitelik açısından farklılık gösteren nitel ve nicel araştırmalarda; veriler farklı şekillerde elde edilebilir (Patton, 2014). Nitel araştırmalarda veri toplama araçları; gözlem, görüşme ve belge incelemesi şeklinde çeşitlenirken, nicel araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları; anketler, ölçekler ve testlerden oluşmaktadır (Salı, 2012).

Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Armağan, 1983).

Anketler, sosyal bilimlerde gözlemleri standartlaştırmak üzere başvuru alan araçlardan biridir. (Balcı, 2013, s. 148).

Nitel veri toplama araçlarından olan görüşme ise, araştırmacının çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış soruları katılımcıya yöneltmesi ve soruların katılımcı tarafından yanıtlanması sonucunda ortaya çıkan iletişimden doğan bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Salı, 2012). Görüşmeler; uygulama biçimlerine bağlı olarak yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde sınıflandırılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme; katılımcılara sorulmak üzere önceden hazırlanmış konuya ilişkin soruların yer aldığı görüşme formu ile gerçekleştirilen ancak araştırmacının görüşme sırasında katılımcıya yine amaca yönelik ek sorular yöneltebildiği bir görüşme tekniğidir (Salı, 2012.). Bu özelliği ile yarı yapılandırılmış görüşme; konuya ilişkin verilerin toplanmasında sistematik bir akış sağlaması ve karşılaştırılabilir nitelikte veri sağlaması nedeniyle nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen veri toplama araçlarından biridir (Türnüklü, 2000).

### **3.2. Katılımcılar**

Ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin sosyoekonomik ve sosyokültürel bağlamda değerlendirildiği bu araştırmada; evrenin tamamı üzerinde çalışma yapmanın zaman ve ekonomik anlamdaki sınırlılıkları göz önünde bulundurulmuş ve çalışma ‘ulaşılabilir evren’ çerçevesinde belirlenen katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu; Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Eskişehir-Tepebaşı İstiklal Ortaokulu ilköğretim ikinci kademedeki görsel sanatlar dersi alan ve yaşları ‘11 ile 14’ arasında değişen 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin velileri/aileleri oluşturmaktadır.

19’u kadın ve 1’i erkek olmak üzere toplam 20 velinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada katılımcılar, gönüllülük esasına bağlı olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan 20 veli çalışma süresince, gizlilik ilkesine bağlı kalınarak çalışmanın başında belirlenen kod isimleri ile tanımlanmış, böylelikle katılımcıların kimliklerine ait bilgileri korunmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler, hazırlanan anket aracılığıyla toplanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların kod isimleri, cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu ve mesleği ile ilgili verilerin gösterildiği bir tablo hazırlanmıştır. ‘Katılımcıların demografik özellikleri’ başlıklı tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 3.1.** Katılımcıların demografik özellikleri

| Kod İsimleri | Cinsiyeti | Yaşı        | Öğrenim Durumu        | Mesleği     |
|--------------|-----------|-------------|-----------------------|-------------|
| K1           | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K2           | Erkek     | 42-49       | Yüksekokul/Üniversite | Özel Sektör |
| K3           | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K4           | Kadın     | 42-49       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K5           | Kadın     | 50 ve üzeri | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K6           | Kadın     | 26-33       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K7           | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K8           | Kadın     | 42-49       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K9           | Kadın     | 42-49       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K10          | Kadın     | 34-41       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K11          | Kadın     | 42-49       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K12          | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K13          | Kadın     | 42-49       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K14          | Kadın     | 34-41       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K15          | Kadın     | 42-49       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K16          | Kadın     | 42-49       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K17          | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K18          | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K19          | Kadın     | 42-49       | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K20          | Kadın     | 34-41       | İlköğretim            | Çalışmıyor  |

### 3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın kuramsal bölümündeki veriler; amaca uygun olarak belirlenmiş konu başlıkları doğrultusunda gerçekleştirilen alanyazın taraması ile toplanmıştır. Alanyazın taraması için; süreli ve süresiz yayınlar, basılı ve çevrimiçi kitaplar, belge ve kararlar incelenmiştir. Bu incelemeler doğrultusunda araştırmaya katkı sağlayacak kaynaklardan yapılan doğrudan ve dolaylı aktarmalarla araştırmanın kuramsal bölümü tamamlanmıştır.

Araştırmanın uygulama bölümündeki veriler ise; veri toplama araçlarından anket ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla bir araya getirilmiştir. Bu bağlamda velilerin/ailelerin ekonomik ve kültürel durumlarını belirlemek amacıyla “Anket Formu” (EK IV), velilerin/ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla ise “Görüşme Formu” (EK V) hazırlanmıştır.

#### 3.3.1. Anket ve görüşme formunun hazırlanması

Anket ve görüşme formu geliştirilirken, benzer araştırmalarda kullanılan anket ve görüşme örnekleri incelenmiş ve bu doğrultuda bir anket ve görüşme formu taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu taslaklardaki soruların kolay anlaşılır olup olmadığını ve açık olarak ifade edilip edilmediğini belirlemek, dolayısıyla da kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş ve buradan gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak veri toplama araçlarına son hali

verilmiştir. Bu bağlamda ilk bölümünde demografik bilgilere yönelik sorulara, ikinci bölümünde temel derslere ve görsel sanatlar dersine yönelik sorulara yer verilen anket aracılığıyla katılımcılara toplamda 22, katılımcıların görsel sanatlar dersi hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik soruların yer aldığı görüşme aracılığıyla ise de 6 soru yöneltmiştir.

### **3.3.2. Anket ve görüşmelerin yapılması**

Çalışmanın katılımcılarını Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Eskişehir-Tepebaşı İstiklal Ortaokulu'nda görsel sanatlar dersi alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin velileri oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmanın başında etik kurul onayına sunulmak üzere tez önerisi hazırlanmış ve bu tez önerisi ile birlikte; anket formu, görüşme formu ve araştırmanın gerçekleşeceği okula yönelik bilgiler etik kurula sunulmuştur. Etik kurul onayından sonra araştırmaya ilişkin dosyalar öncelikle Eskişehir Valiliği'ne sonrasında ise Eskişehir Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Bu aşamada dosyalar Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından incelenip onaylandıktan sonra, belirlenen okulda araştırma yapılabilmesi için gerekli olan araştırma izni (EK I) alınmıştır.

Araştırma izninin ilgili okula ulaştırılmasından sonra ise anket ve görüşmelerin yapılacağı zamana ilişkin okul müdürü ve görsel sanatlar dersi öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda takvimi planlanmış olan araştırma; 2016-2017 öğretim yılının güz döneminde birebir araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması ve görüşmeler, Eskişehir-Tepebaşı İstiklal Ortaokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Okuldaki görüşme ortamı ise, okuldaki sınıfların ve odaların uygunluk durumuna bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği yer ve tarihe ilişkin tablo ekler kısmında yer alan “Anket ve Görüşme Takvimi”nde (EK II) gösterilmiştir.

Anket ve görüşmelere başlamadan önce katılımcılara; araştırmadaki hakları, araştırmanın amacı, yöntemi ve aşamaları ile ilgili bilgiler verilmiş, bilgilerinin sadece araştırma için kullanılacağı, verilerin gizlilik ilkesine bağlı kalınarak korunacağı hem sözlü hem de yazılı olarak bildirilmiş, böylelikle araştırmanın “görünüş geçerliği” de sağlanmıştır.

Öncelikle anket uygulamasının sonrasında ise görüşmelerin gerçekleştirildiği araştırmada ses kayıt cihazının kullanımı ile ilgili gerekli açıklamalar katılımcılara bildirilerek katılımcılardan izin alınmış ve bu doğrultuda ses kayıt cihazı eşliğinde

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile gerçekleştirilen anket ve görüşme yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

### 3.4. Verilerin Analizi

Araştırma; alanyazın taraması ve anket/yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen verilerden oluşmaktadır. Veri toplama araçlarından anket aracılığıyla toplanan nicel veriler “betimsel istatistik yöntemi” ile yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla toplanan nitel veriler ise, “betimsel analiz yöntemi” ile çözümlenmiştir.

Betimsel istatistik; araştırmadan elde edilen çok sayıdaki sayısal verinin, basit bir şekilde özetlenmesi ve niteliklerine göre sınıflandırılması için kullanılan bir yöntemdir (Akbulut, 2012). Bu araştırmada da anket sonucunda ulaşılan nicel verilerin analizinde, betimsel istatistik yöntemlerinden olan ‘frekans dağılımları’ kullanılmıştır. Bu bağlamda nicel verilerden elde edilen bulgular, frekans dağılımlarını gösteren tablolar halinde gösterilmiştir.

Araştırmanın nitel verilerinin çözümlenmesinde kullanılan betimsel analiz ise; tema ve kategorilerin önceden belirlendiği ve bulguların bu doğrultuda analiz edilerek değerlendirildiği; betimleme, analiz ve yorumlama gibi aşamalardan oluşan bir yöntemdir (Akbulut, 2012). ‘Betimleme’ toplanan verilerin araştırmanın sorununa yönelik hangi sonuçları ortaya çıkardığını belirtme süreci olarak açıklanırken, verilerde açık bir şekilde görülmeyen temaların ortaya çıkarılma süreci ‘analiz’ olarak adlandırılmakta, araştırmacının kendi öznel görüşleri çerçevesinde bulguların ne anlama geldiğini açıklaması ise ‘yorumlama’ olarak tanımlanmaktadır (Akbulut, 2012). Ayrıca “Bu analiz türünde araştırmacı, görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir.” (Özdemir, 2010, s. 336).

Betimsel istatistik ve betimsel analiz yöntemlerinin kullanıldığı bu araştırmada da ilk olarak, anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen verilerin dökümü yapılmıştır. Bu bağlamda her iki türden veri için de cevapların ve görüşlerin sıklığını gösteren frekans dağılım tabloları hazırlanmıştır. Nicel ve nitel verilere yönelik hazırlanan frekans dağılımları tablolarından elde edilen bulgular, öncelikle betimlenmiş ve analiz edilmiş, sonrasında ise yorumlanmıştır. Buna ek olarak nitel verilerin analizinde; katılımcı görüşlerine ait doğrudan alıntılara da yer verilerek bulgulara ilişkin vurgular yapılmıştır.

## 4. BULGULAR VE YORUM

### 4.1. Giriş

Araştırmadaki veriler; veri toplama araçlarından anket ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla toplanmıştır. Bu bağlamda bulgular ve yorum bölümünde; ilk olarak ‘anket’ aracılığıyla toplanan nicel verilere ait bulgu ve yorumlara, sonrasında ise; ‘yarı yapılandırılmış görüşme’ aracılığıyla toplanan nitel verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırma verilerinden ulaşılan bulgular, anket ve yarı yapılandırılmış görüşmedeki soru sıralamasına uygun olarak sunulmuştur.

### 4.2. Nicel Verilere Ait Bulgu ve Yorumlar

Nicel verilerin toplandığı anket uygulaması toplamda 22 sorunun yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcılara; demografik bilgilerini, ekonomik durumlarını ve kültürel alt yapılarını belirlemeye yönelik 11 soru sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde ise katılımcılara; temel dersler ve görsel sanatlar dersi ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik 11 soru yöneltilmiştir. Soruların yanıtlarından elde edilen bulgular değerlendirilirken, katılımcıların gelir düzeyleri ve öğrenim durumu ile ilgili veriler temel alınmıştır. Bu bağlamda hazırlanan tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.1.** Katılımcıların demografik özelliklerinin karşılaştırılması

| Katılımcılar | Gelir Düzeyi  | Öğrenim Durumu        | Mesleği     |
|--------------|---------------|-----------------------|-------------|
| K1           | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K2           | 3000 ve üzeri | Yüksekokul/Üniversite | Özel Sektör |
| K3           | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K4           | 2000-3000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K5           | 2000-3000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K6           | 1000-2000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K7           | 0-1000        | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K8           | 3000 ve üzeri | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K9           | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K10          | 1000-2000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K11          | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K12          | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K13          | 2000-3000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K14          | 2000-3000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K15          | 3000 ve üzeri | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K16          | 2000-3000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K17          | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K18          | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |
| K19          | 1000-2000     | Lise                  | Çalışmıyor  |
| K20          | 1000-2000     | İlköğretim            | Çalışmıyor  |

Tablo 4.1.'de tüm katılımcıların; gelir düzeyi, öğrenim durumu ve mesleğine ilişkin veriler görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin tablo ise aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.2.** Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin frekans dağılımları

|                    | <b>f</b> |
|--------------------|----------|
| 0-1000 TL arası    | 1        |
| 1000-2000 TL arası | 11       |
| 2000-3000 TL arası | 5        |
| 3000 TL ve üzeri   | 3        |

Katılımcıların gelir düzeylerine ait frekans dağılımlarının gösterildiği bu tabloya göre; geliri 0-1000 TL arasında olan 1 kişi, 1000-2000 TL arasında olan 11 kişi, 2000-3000 TL arasında olan 5 kişi, 3000 TL ve üzerinde olan ise 3 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların gelirlerini açlık ve yoksulluk sınırı bağlamında değerlendirebilmek için aşağıdaki tablo kullanılmıştır.

**Tablo 4.3.** 2016-2017 yılı dört kişilik ailenin açlık ve yoksulluk sınırı

|                         | <b>Kasım 2016</b> | <b>Aralık 2016</b> | <b>Kasım 2017</b> | <b>Kasım 2017</b> |
|-------------------------|-------------------|--------------------|-------------------|-------------------|
| <b>Açlık sınırı</b>     | 1.416,83 TL       | 1.432,17 TL        | 1.567,45 TL       | 1.608,13 TL       |
| <b>Yoksulluk sınırı</b> | 4.615,10 TL       | 4.665,04 TL        | 5.105,71 TL       | 5.238,22 TL       |

Kaynak: <http://www.turkis.org.tr/ARALIK-2017-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d11671>

Katılımcıların gelirleri Tablo 4.3.'ün verileri bağlamında değerlendirildiğinde; katılımcıların büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olduğu, yarısından fazlasının gelirinin ise açlık sınırında olduğu görülmüştür. Tüm bu tablolardan ise; çoğunluğunun asgari geçim sınırının altında bir gelir düzeyine sahip olduğu görülen katılımcıların, sadece temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde kısıtlı bir geliri olduğu ve bu nedenle de gereksinim dışı harcamalarına yönelik bütçe ayıramayacakları ya da ayırmakta zorlanacakları bulgusu çıkarılmaktadır.

Bu bölümdeki değerlendirmeler süresince dikkate alınan bir diğer dinamik olan öğrenim durumlarına ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.4.** Katılımcıların öğrenim durumlarına ilişkin frekans dağılımları

|                       | <b>f</b> |
|-----------------------|----------|
| İlköğretim            | 12       |
| Lise                  | 7        |
| Yüksekokul/Üniversite | 1        |
| Lisansüstü            | 0        |

Tablo 4.4' e göre katılımcıların 12'si ilköğretim mezunu, 7'si lise mezunu ve 1'i de yüksekokul/üniversite mezunudur. Buna göre; katılımcıların yarısından fazlası sadece temel eğitimini tamamlamış ve içlerinden yalnızca biri yüksek öğrenimini bitirmiştir. Katılımcıların demografik verilerinin karşılaştırılması başlıklı Tablo 4.1.'de de görüldüğü üzere, katılımcıların 19'u çalışmadığını belirtirken sadece 1'i özel sektör çalışanı olduğunu ifade etmiştir. Özel sektör çalışanı olduğunu belirten katılımcının yüksekokul/üniversite mezunu olması ve gelirin de diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulgusu, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması bakımından anlamlı bulunmuştur.

Bu bağlamda katılımcılara ekonomik durumları ve kültürel koşullarına yönelik de bazı sorular sorulmuş ve bu soruların yanıtlarından elde edilen bulguların, gelir ve öğrenim durumu arasındaki bağlantılar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sorulara ilişkin frekansları gösteren tablolar sırasıyla aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.5.** Katılımcıların “Çocuğunuzun kendine ait bir odası var mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 17 |
| Hayır | 3  |

Tablo 4.5.'e göre; katılımcıların 17'si çocuklarının kendine ait bir odası olduğunu, 3'ü ise çocuklarının kendine ait bir odası olmadığını belirtmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında bir geliri olmasına karşın çocuklarına bir oda sağlayabilmiş olması, ekonomik durum ve yaşam şartları bağlamında düşünüldüğünde çelişkili bulunmuştur. Ancak bu durumda, araştırma süresince gözatılmeyen faktörlerin etkisi de olabileceği düşünülmektedir. Bu faktörler ailenin yaşadığı konuma, evinin durumuna ve evinin kira olup olmamasına bağlı olarak çeşitlenebilmektedir. Ayrıca araştırma verilerine göre çoğunluğu; iki çocuklu, dört kişilik ailelerden oluşan katılımcıların çocuklarının aynı odayı paylaşıp paylaşmama durumunun da bu bulguyu değiştirebileceği düşünülmektedir.

Tüm bu faktörlerin yanı sıra katılımcıların çoğunluğunun çocuklarına özel bir alan sağlamaları ya da sağlayabilmiş olmaları da ailelerin kültürel yaşantısı ile ilgili bilgi vermektedir. Bu noktada katılımcıların ekonomik durumlarının kısıtlı olmasına karşın çocuklarını bir birey olarak kabul ederek onlara bir oda sağlamasının, kültürel bakış açılarıyla yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Kültürel bakış açısının aile

yaşamındaki etkisinden yola çıkılarak katılımcılara, kültürel durumlarını belirleyici bazı sorular daha sorulmuştur. Bu sorulara ait yanıtlar ve frekans dağılımları ise aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.6.** Katılımcıların “Kitap, dergi, gazete vb. yayınları okur musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 12 |
| Bazen | 6  |
| Hayır | 2  |

Katılımcıların 12’si kitap, dergi, gazete gibi yayınları okuyup okumadıklarına yönelik soruya “Evet”, 6’sı “Bazen” ve 2’si de “Hayır” şeklinde yanıt vermiştir. Burada da görüldüğü gibi katılımcıların sadece 2’si bu tür yayınları takip etmediğini belirtirken, katılımcıların büyük çoğunluğu bu tür yayınları okuduğunu ifade etmiştir. Bu tür yayınları okuduğunu ifade eden katılımcıların büyük çoğunluğunun gelirinin yoksulluk sınırının altında olmasına ve yarısından fazlasının da ilköğretim mezunu olmasına karşın bu tür yayınları takip ediyor olmaları oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcıların hem okuma alışkanlıkları ve gelir düzeyleri arasında hem de okuma alışkanlıkları ve öğrenim durumları arasında bir çelişki görülmüştür. Bu noktada katılımcılara bir diğer soruda; tiyatro, sinema gibi sanatsal etkinliklere katılım durumları sorulmuştur. Soruya ilişkin yanıtlardan oluşan tablo aşağıda bulunmaktadır.

**Tablo 4.7.** Katılımcıların “Tiyatro, sinema, müzik dinletisi ve sergi gibi sanatsal aktivitelere katılıp mısınız?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 4  |
| Bazen | 12 |
| Hayır | 4  |

Katılımcıların 4’ü tiyatro, sinema ve müzik dinletisi gibi etkinliklere katılıp katılmadıklarına yönelik soruya “Evet”, 12’si “Bazen” ve 4’ü de “Hayır” şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun bu tür etkinliklere katılım konusunda ‘bazen’ şeklinde görüş bildirdiği görülmüştür. Burada da görüldüğü üzere katılımcıların etkinliklere katılım düzeyi orta sıklıktadır. Bu soruya ‘evet’ ve ‘bazen’ şeklinde yanıt veren katılımcıların görüşleri, gelir düzeyleri bakımından ele alındığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun gelirinin yoksulluk sınırının altında olduğu görülmüştür. Katılımcıların öğrenim durumlarına bakıldığında ise; yarısının ilköğretim,

yarısının da lise mezunu olduğu saptanmıştır. Katılımcıların gelir düzeylerinin düşük olması ve yükseköğrenimlerini tamamlamamış olmalarına karşın sanatsal aktivitelere katılım göstermesi, beklenen dinamiklerin dışında kalmış ve tıpkı okuma alışkanlıklarına ilişkin bulgularda olduğu gibi bir çelişkiye neden olmuştur.

Sanatsal aktivitelere katılmadıklarını belirten katılımcıların gelir düzeyleri ve öğrenim durumlarına bakıldığında ise, ‘hayır’ yanıtı veren katılımcıların tamamının yoksulluk sınırının altında bir geliri olduğu ve tamamının da ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Tüm bu bulgular bir arada düşünüldüğünde, katılımcıların gelirinin ve öğrenim durumunun bu tür etkinliklere katılımı belirleyici olabileceği görüşü anlam kazanmıştır.

Katılımcıların kültürel alt yapılarını belirlemeye ilişkin bir diğer soru ise; katılımcıların televizyonda hangi tür programları izledikleri ile ilgili olmuştur. Bu soruya ilişkin birden fazla yanıt vermiş olan katılımcıların görüşlerine ait tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.8.** Katılımcıların “Televizyonda hangi programları izlemeyi tercih edersiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                     | f  |
|---------------------|----|
| Dizi                | 8  |
| Film                | 8  |
| Eğlence programları | 4  |
| Bilgi yarışmaları   | 13 |
| Belgesel            | 9  |
| Sanat programları   | 2  |

Tabloya göre katılımcıların 8’i televizyonda “Dizi”, 8’i “Film”, 4’ü “Eğlence programları”, 13’ü “Bilgi yarışmaları”, 9’u “Belgesel” ve 2’si de “Sanat programları” izlediği yönünde görüş bildirmiştir. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun sosyokültürel yapıyı etkileme ve değiştirme özelliği dikkate alınarak katılımcılara yöneltilen bu soru aracılığıyla katılımcıların televizyonda ağırlıklı olarak; bilgi yarışmaları, belgesel, dizi ve film izledikleri, sanatsal içerikli programları ise izlemeyi tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Televizyonda bilgi yarışmaları, belgesel, dizi ve film izlemeyi tercih eden katılımcıların gelir düzeyleri ve öğrenim durumları dikkate alındığında ise, katılımcıların büyük çoğunluğunun gelirinin yoksulluk sınırının altında olduğu ve yarısından fazlasının da ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, ilköğretim mezunu olmalarına ve gelir düzeylerinin düşük olmasına karşın, televizyonda çoğunlukla bilgi yarışması ve belgesel izlemesi son derece şaşırtıcı

bulunmuştur. Sanatsal içerikli programları izlediğini belirten iki katılımcının gelir düzeyi ve öğrenim durumu incelendiğinde ise; her iki katılımcının da yükseköğrenimini tamamlamamış olduğu ve gelirlerinin de yoksulluk sınırının altında olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yükseköğretim mezunu olmamalarına karşın televizyonda sanatsal içerikli programları izlemesinin, katılımcıların bu alana yönelik ilgisi ve yaklaşımı ile bağlantılı olabileceği düşünülmüştür. Bu bulgu doğrultusunda, kişilerin izlemek üzere seçtiği yayınların ve programların kültürel yapıya ilişkin bilgi veren önemli faktörler olduğu görüşü de anlam kazanmıştır.

Bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarının temel dersler için gereken araç gereçleri karşılarken maddi olarak zorlanıp zorlanmadıkları sorulmuştur. Soruya ilişkin tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.9.** Katılımcıların “Temel dersler için gereken araç ve gereçleri (okul çantası, defter, kalem vb.) temin ederken maddi olarak zorlanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 1  |
| Bazen | 5  |
| Hayır | 14 |

Temel dersler için gereken araç gereçleri temin ederken maddi olarak zorlanıp zorlanmadıkları hakkında; katılımcıların 1’i “Evet”, 5’i “Bazen” ve 14’ü de “Hayır” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu tür malzemeleri alırken maddi olarak zorlanmadığını vurgulamıştır. Maddi olarak zorlandığını belirten katılımcıların gelir düzeylerine bakıldığında gelirlerinin açlık sınırında olduğu görülmüştür. Bu noktada araç gereçleri temin ederken zorlandıklarını belirten katılımcıların bu görüşü son derece anlamlı bulunmuştur. Bu durumun görsel sanatlar dersiyle ilgili araç gereçlerde nasıl olduğunu belirlemek amacıyla aynı soru görsel sanatlar dersine yönelik olarak tekrar sorulmuştur. Soruya ilişkin yanıtlardan oluşan tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.10.** Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi için gereken araç ve gereçleri (resim çantası, kağıt, boya vb.) temin ederken maddi olarak zorlanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 2  |
| Bazen | 7  |
| Hayır | 11 |

Görsel sanatlar dersi için gereken araç gereçleri temin ederken maddi olarak zorlanıp zorlanmadıkları konusunda katılımcıların 2'si "Evet", 7'si "Bazen" ve 11'i de "Hayır" şeklinde görüş bildirmiştir. Bu noktada maddi olarak zorlandıklarını belirten katılımcıların gelir durumlarına bakıldığında, büyük çoğunluğunun açlık sınırında bir gelire sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların hem temel derslere hem de görsel sanatlar dersine yönelik araç gereçleri karşılarken zorlandıklarını belirtmesi, iki bulgunun tutarlılığı bakımından anlamlı bulunmuştur. Ancak buna ek olarak, katılımcıların temel dersler için gereken ihtiyaçları karşılarken, görsel sanatlar dersinin ihtiyaçlarına oranla daha az zorlandıkları da görülmüştür. Bu durumda ise, görsel sanatlar dersi için kullanılan malzemelerin çeşitliliği ve pahalılığının etkisi olabileceği gibi, katılımcıların okul ihtiyaçlarını görsel sanatlar dersi gereksinimlerine kıyasla daha fazla önemsiyor olma olasılığının da etkili olabileceği düşünülmektedir.

Bir diğer soruda katılımcılara; temel derslerdeki başarısını arttırmak için çocuklarını ek derslere gönderip gönderemeyecekleri sorulmuştur. Soruya ilişkin yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.11.** Katılımcıların "Çocuğunuzu, temel derslerdeki başarısını arttırmak için ek bir derse gönderir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 14 |
| Hayır | 5  |

Katılımcıların 14'ü çocuklarını temel derslere yönelik bir kursa gönderme konusunda "Evet", 5'i de "Hayır" şeklinde görüş bildirmiş ve 1'i de bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir. Katılımcıların neredeyse tamamının yoksulluk sınırında olmasına karşın çocuklarının temel derslerdeki başarısı söz konusu olduğunda ek bir derse olumlu yaklaşmasının, çocuklarının başarısını ne kadar önemsediklerinin bir göstergesi olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların çocuklarını kursa göndermeme nedenlerine ilişkin tablo ise aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.11.1.** Katılımcıların "Çocuğunuzu temel derslere yönelik bir kursa göndermeme nedenleriniz nelerdir?" sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                 | f |
|-------------------------------------------------|---|
| Çocuğumun kursa gitme konusunda isteksiz olması | 0 |
| Çocuğumun ek bir derse ihtiyaç duymaması        | 1 |
| Maddi imkanların yetersiz olması                | 4 |
| Diğer sebepler                                  | 0 |

Çocuklarını temel derslere yönelik kursa göndermeyen katılımcılardan 1'i bunun nedenini “Çocuğumun ek bir derse ihtiyaç duymaması” şeklinde, 4'ü ise “Maddi imkanların yetersiz olması” şeklinde açıklamıştır. Burada da görüldüğü gibi katılımcıların çocuklarını temel derslere yönelik kurslara gönderememelerinin başında, maddi imkanların yetersizliği gelmektedir. Maddi imkanların yetersizliği nedeniyle çocuklarını ek derse gönderemeyeceklerini belirten ailelerin gelirlerinin yoksulluk sınırının altında olması da bu bulguyu desteklemektedir. Bu bağlamda ailelerin bir derse ya da çocuklarının başarısına yönelik karar ve yaklaşımlarında, ekonomik faktörlerin belirleyici ve etkileyici bir rol oynadığı görüşü de tutarlılık kazanmaktadır.

Katılımcıların çocuklarını temel derslere yönelik bir kursa göndermeme nedenlerinin gösterildiği tabloyu, katılımcıların görsel sanatlar dersine yönelik bir kursa bütçe ayırıp ayıramayacakları hakkındaki soruya ilişkin tablo takip etmektedir.

**Tablo 4.12.** Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersindeki başarısını arttırmak için özel resim kursuna gönderir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 15 |
| Hayır | 4  |

Katılımcıların 15'i çocuklarını resim kursuna gönderme konusunda “Evet”, 4'ü de “Hayır” şeklinde görüş bildirmiş ve 1'i de bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir. Tabloya göre, katılımcıların büyük çoğunluğunun özel bir resim kursuna olumlu yaklaştığının görülmektedir. Katılımcıların düşük gelirlerine karşın, çocuklarını temel derslere yönelik kurslara gönderme konusundaki istekliliğini, görsel sanatlar dersine karşı da göstermiş olması dikkat çekmiştir. Sonuç olarak katılımcıların çoğunluğunun, çocuklarının başarısı söz konusu olduğunda programdaki bütün derslere karşı olumlu bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Katılımcıların çocuklarını kursa göndermeme nedenlerine ilişkin tablo ise aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.12.1.** Katılımcıların “Çocuğunuzu özel resim kursuna göndermeme nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                 | f |
|-------------------------------------------------|---|
| Çocuğumun kursa gitme konusunda isteksiz olması | 1 |
| Çocuğumun ek bir derse ihtiyaç duymaması        | 1 |
| Maddi imkanların yetersiz olması                | 2 |
| Diğer sebepler                                  | 0 |

Tablo 4.12.1'e göre çocuklarını özel resim kursuna göndermeme nedenleri hakkında katılımcıların 1'i "Çocuğumun kursa gitme konusunda isteksiz olması", 1'i "Çocuğumun ek bir derse ihtiyaç duymaması" ve 2'si de "Maddi imkanların yetersiz olması" şeklinde görüş bildirmiştir. Bu noktada çocuklarını resim kursuna göndermeyen katılımcılar ile temel derslere yönelik bir kursa göndermeyen katılımcıların görüşleri benzeşmiş ve her ikisinde de maddi olanakların yetersizliğine vurgu yapıldığı görülmüştür.

Katılımcıların görsel sanatlar dersine ve özel resim kurslarına yaklaşımlarında ekonomik durumun ne düzeyde etkili olduğunu anlamak için bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarını okulda açılan ücretsiz bir resim kursuna gönderip gönderemeyecekleri sorulmuştur. Bu soruya ait tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.13.** Katılımcıların "Çocuğunuzu okulda açılan ücretsiz bir resim kursuna gönderir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | f  |
|-------|----|
| Evet  | 18 |
| Hayır | 1  |

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların 18'i çocuklarını ücretsiz bir resim kursuna göndermeleri hakkında "Evet", 1'i de "Hayır" şeklinde görüş bildirmiş ve 1 katılımcı da bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir. Burada katılımcıların kursun ücretsiz olması durumunda derse karşı olan yaklaşımlarının değiştiği ve çocuklarını kursa gönderme isteklerinin arttığı gözlemlenmiştir. Tablo 4.11.1 ile Tablo 4.12.1'de de görüldüğü gibi katılımcıların çocuklarını özel ders ya da kurslara gönderememelerinin başında maddi imkanlarının yetersizliği gelmekteydi. Hem bu tablolardan ulaşılan bulgular hem de katılımcıların gelir düzeyleri bakımından düşünüldüğünde, bu bulgu anlamlı ve tutarlı bulunmuştur. Aynı zamanda bu bulgu, katılımcıların görsel sanatlar dersine yaklaşımlarında ekonomik alt yapılarının önemli bir role sahip olduğu görüşünü de kuvvetlendirmiştir.

Tablolardan ulaşılan bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, ailelerin görsel sanatlar dersi hakkındaki yaklaşımlarının, ekonomik ve kültürel koşullar doğrultusunda şekillenebildiği ve değişebildiği görülmüştür. Bu bağlamda katılımcıların görüşlerini, temel dersler ve görsel sanatlar dersi bağlamında değerlendirebilmek için katılımcılara, günümüzde aileler ve öğrenciler tarafından bir üst öğrenime geçmede önemli bir basamak olarak kabul edilen merkezi sınavlardan TEOG ile ilgili de bazı sorular

yönlendirilmiştir. Bu noktada katılımcılara ilk olarak, çocuklarının TEOG'daki başarısının onlar için önemli olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların tamamı beklendiği üzere 'evet' cevabı vererek, TEOG'daki başarıyı önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine katılımcılara, çocuklarını bu sınava yönelik bir hazırlık kursuna gönderme durumları hakkında bir soru daha yöneltmiştir. Bu soruya ait yanıtlar ve frekanslar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

**Tablo 4.14.** Katılımcıların “Çocuğunuzu TEOG sınavına yönelik özel ders ya da kurslara gönderiyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | <b>f</b> |
|-------|----------|
| Evet  | 12       |
| Hayır | 8        |

Katılımcıların 12'si çocuklarını TEOG sınavına yönelik bir kursa göndermelerini konusunda “Evet”, 8'i de “Hayır” şeklinde görüş bildirmiştir. Buradaki bulguda da görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası çocuklarını sınava hazırlık kursuna göndermektedir. Çocuklarını TEOG sınavına yönelik kurslara gönderen katılımcıların, gelir düzeyleri ve öğrenim durumları incelendiğinde; büyük çoğunluğunun öğrenim durumunun ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde olduğu, gelirlerinin de yoksulluk sınırının altında kaldığı görülmüştür. Bu noktada katılımcıların gelirlerinin yoksulluk sınırının altında olmasına ve kendi eğitimlerinin yükseköğretim düzeyinde olmamasına karşın, çocuklarının eğitime önem vermesinin dikkat çekici bir bulgu olduğu düşünülmüştür.

Bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarının görsel sanatlar dersinde TEOG sınavına yönelik hazırlık yapmasına nasıl bakacakları sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan oluşan tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.15.** Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi saati süresince çocuğunuzun resim yerine TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavına hazırlık yapmasını (test çözme, konu tekrarı vb.) ister misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | <b>f</b> |
|-------|----------|
| Evet  | 7        |
| Bazen | 2        |
| Hayır | 11       |

Tabloya göre katılımcıların 7'si çocuklarının görsel sanatlar dersinde TEOG sınavı için hazırlanmasını isteyip istemedikleri sorusuna “Evet”, 2'si “Bazen” ve 11'i de “Hayır” şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcıların yarısından fazlası bu görüşü

desteklemezken, geriye kalan katılımcılar görsel sanatlar dersi yerine sınav hazırlığı yapılması fikrini onaylamıştır. Çocuklarının görsel sanatlar dersinde TEOG hazırlığı yapmasını onaylayan katılımcıların, gelirlerinin yoksulluk sınırının altında kaldığı ve yarısından fazlasının da ilköğretim mezunu olduğu düşünülünce, bu fikri onaylamaları anlamlı bulunmuştur. Buradan da anlaşılabileceği gibi katılımcılar, söz konusu temel dersler veya sınavlar olduğunda görsel sanatlar dersini ikinci plana atabilmekte ve çocuklarının gelecekleri için önemli olduğunu düşündükleri merkezi sınavlara odaklanabilmektedir. Bu bulgunun ortaya çıkmasında ise, katılımcıların kendi eğitimlerini tamamlayamamış olmalarının ve ekonomik olanaksızlıkların neden olduğu sorunlar ile çocuklarının karşılaşmalarını istememelerinin de etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu durum çocuklarının görsel sanatlar dersi saatinde TEOG sınavına hazırlık yapmasını istemeyen katılımcılar bakımından değerlendirildiğinde ise; katılımcıların yarısının ilköğretim, yarısının da lise mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların yükseköğretim mezunu olmamalarına karşın bu konuda bilinçli bir yaklaşım sergilemeleri ise oldukça şaşırtıcı bulunmuştur.

Bir diğer soru ile katılımcıların çocuklarının resimlerine yönelik yaklaşımlarının nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Soruya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.16.** Katılımcıların “Çocuğunuzun ders sırasında ya da evde yapmış olduğu resimleri evinizde sergiliyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|       | <b>f</b> |
|-------|----------|
| Evet  | 11       |
| Bazen | 7        |
| Hayır | 2        |

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların 11’i çocuklarının resimlerini evlerinde sergileme konusunda “Evet”, 7’si “Bazen” ve 2’si de “Hayır” şeklinde görüş bildirmiştir. Buna göre, çocuklarının resimlerini evlerinde sergileme konusunda katılımcıların büyük çoğunluğunun ‘evet’ ve ‘bazen’ şeklinde yanıt verdiği görülmektedir. Çocuklarının resimlerini evlerinde sergilediklerini belirten katılımcıların yarısından fazlasının ilköğretim mezunu olduğu ve gelirlerinin de yoksulluk sınırının altında kaldığı göz önüne alındığında, bu bulgunun oldukça dikkat çekici olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda; alanyazın bölümünde de belirtilen, görsel sanatlar dersine ilişkin yaklaşımlarda ekonomik ve kültürel faktörlerin dışında başka etmenlerin de etkili olabileceği görüşü tutarlılık kazanmıştır. Bu etmenlerin neler olabileceği ve ailelerin

yaklaşımlarını nasıl etkileyebileceğine yönelik bulgular, araştırmanın devamındaki tablolar aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarının resimlerini evlerinin hangi bölümünde sergiledikleri sorulmuştur. Yanıtlar ve frekans dağılımlarına ilişkin tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.16.1.** Katılımcıların “Çocuğunuzun resimlerini evinizin hangi alanında sergilediğinizi belirtir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|              | f |
|--------------|---|
| Mutfak       | 2 |
| Salon        | 7 |
| Koridor      | 1 |
| Diğer odalar | 8 |

Tablo 4.16.1.’e göre; bu soruya katılımcıların 2’si “Mutfak”, 7’si “Salon”, 1’i “Koridor” ve 8’i de “Diğer odalar” şeklinde yanıt vermiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere katılımcıların yarısı çocuklarının resimlerini koridor ve diğer odalarda sergilediklerini belirtirken, katılımcıların yarısı da bu resimleri; salon ve mutfak gibi bir ailenin zamanının büyük bir kısmını geçirdiği ve ailenin çocuklarının resimlerini sürekli görebileceği alanlarda sergilediklerini belirtmiştir. Bu noktada diğer tablolarda olduğu gibi, katılımcıların gelir düzeyleri ve öğrenim durumları incelenmiş; buna göre ise, çocuklarının resimlerini salon ve mutfakta sergileyen katılımcıların büyük çoğunluğunun gelirinin yoksulluk sınırının altında olduğu ve yarısından fazlasının da ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların ilköğretim mezunu olmalarına ve gelirlerinin düşük olmasına karşın çocuklarının resimlerini aile üyelerinin birlikte zaman geçirdiği alanlarda sergilemesi oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Benzer tablolardaki bulgulara da görsel sanatlar alanına karşın ilgili bir yaklaşım benimsedikleri görülen katılımcılara bir diğer soruda, bu alana yönelik etkinliklere katılım sıklıkları sorulmuştur. Soruya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.17.** Katılımcıların “Ayda kaç defa çocuğunuzla görsel sanatlar dersini destekleyici etkinlikler (resim sergisi gezme vb.) yapıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                        | f  |
|------------------------|----|
| Hiç yapamıyoruz        | 11 |
| Ayda 1 defa            | 6  |
| Ayda 2 defa            | 1  |
| Ayda 3 defa            | 0  |
| Ayda 4 defa ve fazlası | 1  |

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların 11'i etkinliklere katılım durumlarını “Hiç yapamıyoruz”, 6'sı “Ayda 1 defa”, 1'i “Ayda 2 defa” ve 1'i de “Ayda 4 defa ve fazlası” şeklinde ifade etmiş ve 1 katılımcı da bu konuda görüş bildirmemiştir. Katılımcıların yarısından fazlası bu tür etkinliklere hiç katılmadıklarını, bir kısmı ise ‘ayda 1 defa’ bu etkinliklere katıldıklarını belirtmiştir. Tablo 4.7.’de sinema, tiyatro gibi sanatsal etkinliklere katılım gösterdiklerini ifade eden, Tablo 4.12.’de çocuklarının görsel sanatlar dersindeki başarısını arttırma konusunda istekli olduklarını belirten ve Tablo 4.16.’da çocuklarının resimlerini evlerinde sergilediklerini söyleyen katılımcıların, görsel sanatlar dersini destekleyici etkinliklere katılım sıklığının az olması çelişkili bulunmuştur. Bu bağlamda bu tür etkinliklere hiç katılmadığını belirten katılımcıların gelir düzeyleri ve öğrenim durumları değerlendirildiğinde, etkinliklere katılım göstermeyen katılımcıların yarısından fazlasının ilköğretim mezunu olduğu ve gelirlerinin de açlık sınırında olduğu görülmüştür. Buna göre, katılımcıların görsel sanatlar dersini destekleyici etkinliklere katılım göstermemelerinde, ekonomik durumlarının ve kültürel yapının etkili olabileceği görüşü de anlam kazanmıştır.

Katılımcıların temel dersler ve görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarını karşılaştırmak amacıyla hazırlanmış diğer sorulara verdiği yanıtlardan oluşan tablolar aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.18.** Katılımcıların “Çocuğunuzun ödevlerine yardımcı olmak için ona ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                | <b>Türkçe</b> | <b>Matematik</b> | <b>Fen Bilimleri</b> | <b>İnkılap Tarihi</b> | <b>İngilizce</b> | <b>Görsel Sanatlar</b> |
|------------------------------------------------|---------------|------------------|----------------------|-----------------------|------------------|------------------------|
|                                                | <b>f</b>      | <b>f</b>         | <b>f</b>             | <b>f</b>              | <b>f</b>         | <b>f</b>               |
| Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim | 4             | 9                | 6                    | 4                     | 7                | 4                      |
| Zaman ayıramıyorum                             | 0             | 0                | 0                    | 1                     | 1                | 1                      |
| Günde 1 saatten az                             | 5             | 3                | 6                    | 3                     | 3                | 5                      |
| Günde 1-2 saat arası                           | 7             | 4                | 4                    | 4                     | 2                | 4                      |

Tabloya göre katılımcıların 4'ü Türkçe ödevlerinde çocuklarına yardım etme konusunda “Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim”, 5' i “Günde 1 saatten az” ve 7'si “Günde 1-2 saat arası” şeklinde görüş bildirmiş, 4 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. Matematik ödevlerinde çocuklarına yardım etme konusunda katılımcıların 9'u “Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim”, 3' ü “Günde 1 saatten az” ve 4'ü de “Günde 1-2 saat arası” şeklinde görüş bildirmiş, 4 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. Fen bilimleri ödevlerinde çocuklarına yardım etme

konusunda katılımcıların 6'sı "Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim", 6'sı "Günde 1 saatten az" ve 4'ü de "Günde 1-2 saat arası" şeklinde görüş bildirmiş, 4 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. İnkılap tarihi ödevlerinde çocuklarına yardım etme konusunda katılımcıların 4'ü "Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim", 1'i "Zaman ayıramıyorum" 3' ü "Günde 1 saatten az" ve 4'ü de "Günde 1-2 saat arası" şeklinde görüş bildirmiş, 8 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. İngilizce ödevlerinde çocuklarına yardım etme konusunda katılımcıların 7'si "Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim", 1'i "Zaman ayıramıyorum" 3' ü "Günde 1 saatten az" ve 2'si de "Günde 1-2 saat arası" şeklinde görüş bildirmiş, 7 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. Görsel sanatlar ödevlerinde çocuklarına yardım etme konusunda katılımcıların 4'ü "Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim", 1'i "Zaman ayıramıyorum" 5'i "Günde 1 saatten az" ve 4'ü de "Günde 1-2 saat arası" şeklinde görüş bildirmiş, 6 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir.

Tabloda da görüldüğü üzere; katılımcıların çoğunluğunun, çocuklarının ödevleri için en çok zaman ayırdığı ders Türkçedir. Katılımcıların kendilerini bilgi olarak yetersiz hissettiklerini belirttikleri ders ise matematiktir.

Tüm tablo geneline bakıldığında ise, katılımcıların çocuklarının ödevlerine yardımcı olma konusunda kendilerini yetersiz hissettiği bulgusunun ortaya çıktığı görülmektedir. Kendilerini ödevler konusunda yetersiz bulduklarını ifade eden katılımcıların öğrenim durumlarına bakıldığında, çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun ilköğretim mezunu olması bulgusu ise, katılımcıların öğrenim durumu ve derse yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması bakımından önemli ve anlamlı bulunmuştur.

Sonuç olarak, temel dersler ve görsel sanatlar dersine yönelik benzer karşılaştırma sorularında olduğu gibi burada da katılımcıların kendilerini bilgi bakımından yetersiz hissettiklerini belirtmelerine karşın, çocuklarının başarıları söz konusu olduğunda görsel sanatlar dersine oranla temel derslere daha fazla ağırlık verdikleri görülmektedir. Bu bulgu, Tablo 4.14. ve 4.15'teki TEOG sınavındaki başarıya verilen önem nedeniyle temel derslerin ön plana alınması bulgusu ile de eşleşmektedir.

Bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarının derste ki durumu ile ilgili olarak hangi derslerin öğretmenleri ile görüştükleri de sorulmuştur. Soruya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.19.** Katılımcıların “Çocuğunuzun okuldaki durumunu öğrenmek için öğretmenleri ile görüşüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                      | f  |
|----------------------|----|
| Türkçe               | 15 |
| Matematik            | 14 |
| Fen bilimleri        | 10 |
| İnkılap tarihi       | 7  |
| İngilizce            | 8  |
| Din kültürü          | 8  |
| Görsel sanatlar      | 15 |
| Müzik                | 6  |
| Beden eğitimi        | 6  |
| Teknoloji ve tasarım | 5  |

Tabloya göre katılımcıların 15’i “Türkçe”, 14’ü “Matematik”, 10’u “Fen bilimleri”, 7’si “T.C. İnkılap tarihi”, 8’i “İngilizce”, 8’i “Din kültürü”, 15’i “Görsel sanatlar”, 6’sı “Müzik”, 6’sı “Beden eğitimi” ve 5’i de “Teknoloji ve tasarım” dersinin öğretmenleri ile çocuklarının durumlarını görüştüklerini belirtmiştir. Buna göre; katılımcıların ağırlıklı olarak Türkçe, görsel sanatlar ve matematik öğretmeni ile görüştüğü görülmektedir. Bu bulgu temel dersler ve görsel sanatlar dersine verilen önemin karşılaştırıldığı sorulardan elde edilen bulgular bakımından düşünüldüğünde oldukça çelişkili bulunmuştur. Ancak bu durum, araştırma süresince katılımcılar ve görsel sanatlar öğretmeni ile geçirilen zaman bağlamında değerlendirildiğinde, bu bulgunun ortaya çıkmasının, görsel sanatlar öğretmenin yaklaşımı ile yakından ilgili olduğu birebir araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Ayrıca katılımcılar, anket sonrasında gerçekleştirilen görüşme sırasında da görsel sanatlar öğretmeni ile aralarında sağlıklı bir iletişimin olduğunu ve görsel sanatlar öğretmenlerinin ilgili ve anlayışlı davrandığını da ifade ederek bu gözlemi desteklemiştir. Tüm bu bulgular, görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarda, ailenin ekonomik ve kültürel olanaklarının yanı sıra, görsel sanatlar öğretmenin ilgisinin ve aileler ile kurduğu iletişimin de etkili olabileceği görüşünü doğrulamaktadır. Bu yönüyle; aileler ve görsel sanatlar öğretmenleri arasında iki yönlü bir ilişki bulunduğu; ailenin öğretmenin bakış açısını, öğretmenin ise ailenin bakış açısını etkileyebildiği ve değiştirebildiği görüşü de anlam kazanmaktadır.

#### 4.3. Nitel Verilere Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmaya yönelik nitel verilerin toplandığı yarı yapılandırılmış görüşmede; katılımcılara 6 soru sorulmuştur. Görüşmedeki sorular; ailelerin görsel sanatlar dersi ile ilgili yaklaşımlarındaki ekonomik ve kültürel alt yapıların etkisini ve ailelerin görsel

sanatlar alanı ile ilgili genel yaklaşımlarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Görüşme formunun ilk sorusunda katılımcılardan; çocuklarının okulda aldığı dersleri numaralandırarak kendi görüşleri doğrultusunda önem sırasına koymaları istenmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara ilişkin frekans dağılımları Tablo 4.20.'de gösterilmektedir.

**Tablo 4.20.** Katılımcıların “Çocuğunuzun okulda aldığı dersleri kendi görüşünüz doğrultusunda numaralandırarak sıralayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

| Sıralama          |   | 1. | 2. | 3. | 4. | 5. | 6. | 7. | 8. | 9. | 10. | 11. |
|-------------------|---|----|----|----|----|----|----|----|----|----|-----|-----|
| Türkçe            | f | 10 | 7  | 1  | 1  | -  | 1  | -  | -  | -  | -   | -   |
| Matematik         | f | 10 | 9  | 1  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -   | -   |
| Fen Bilimleri     | f | -  | 3  | 9  | 4  | 2  | 1  | -  | -  | -  | -   | 1   |
| İngilizce         | f | -  | 1  | 6  | 7  | 3  | 2  | 1  | -  | -  | -   | -   |
| Müzik             | f | -  | -  | -  | -  | 2  | 1  | 3  | 5  | 4  | 3   | 2   |
| İnkılap Tarihi    | f | -  | -  | 2  | 5  | 3  | 3  | 1  | 2  | 1  | 1   | 2   |
| Din Kültürü       | f | -  | -  | -  | 2  | 7  | 5  | 1  | 4  | 1  | -   | -   |
| Görsel Sanatlar   | f | -  | -  | 1  | 1  | 5  | 4  | 7  | 1  | -  | 1   | -   |
| Beden Eğitimi     | f | -  | -  | -  | -  | -  | -  | 5  | 3  | 6  | 4   | 2   |
| Teknoloji Tasarım | f | -  | -  | -  | -  | -  | 2  | 1  | 3  | 7  | 7   | -   |

Tablo 4.20.'de de görüldüğü gibi görüşme formunda sırasıyla; Türkçe, matematik, fen bilimleri, İngilizce, müzik, inkılap tarihi, din kültürü, görsel sanatlar, beden eğitimi ve teknoloji tasarım derslerine yer verilmiştir. Katılımcıların derslere ilişkin yaptığı sıralamaya göre; 20 katılımcıdan 10'u Türkçe dersini birinci sıraya, 7'si ikinci sıraya, 1'i, üçüncü sıraya, 1'i, dördüncü sıraya ve 1'i de altıncı sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 10'u matematik dersini birinci sıraya, 9'u ikinci sıraya ve 1'i de üçüncü sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 9'u fen bilimleri dersini üçüncü sıraya, 4'ü dördüncü sıraya, 3'ü ikinci sıraya, 2'si beşinci sıraya, 1'i, altıncı sıraya ve 1'i de on birinci sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 7'si İngilizce dersini dördüncü sıraya, 6'sı üçüncü sıraya, 3'ü beşinci sıraya, 2'si altıncı sıraya, 1'i ikinci sıraya ve 1'i de yedinci sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 5'i müzik dersini sekizinci sıraya, 4'ü dokuzuncu sıraya, 3'ü yedinci sıraya, 3'ü onuncu sıraya, 2'si beşinci sıraya, 2'si on birinci sıraya ve 1'i de altıncı sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 5'i inkılap dersini

dördüncü sıraya, 3'ü beşinci sıraya, 3'ü altıncı sıraya, 2'si üçüncü sıraya, 2'si sekizinci sıraya, 2'si on birinci sıraya, 1'i yedinci sıraya, 1'i dokuzuncu sıraya ve 1'i de onuncu sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 7'si din dersini beşinci sıraya, 5'i altıncı sıraya, 4'ü sekizinci sıraya, 2'si dördüncü sıraya, 1'i yedinci sıraya ve 1'i de dokuzuncu sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 7'si görsel sanatlar dersini yedinci sıraya, 5'i beşinci sıraya, 4'ü altıncı sıraya, 1'i üçüncü sıraya, 1'i dördüncü sıraya, 1'i sekizinci sıraya ve 1'i de onuncu sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 6'sı beden eğitimi dersini dokuzuncu sıraya, 5'i yedinci sıraya, 4'ü onuncu sıraya, 3'ü sekizinci sıraya ve 2'si de on birinci sıraya yerleştirmiştir. Katılımcılardan 7'si teknoloji tasarım dersini dokuzuncu sıraya, 7'si onuncu sıraya, 3'ü sekizinci sıraya, 2'si altıncı sıraya ve 1'i de yedinci sıraya yerleştirmiştir.

Tabloya göre; katılımcılar ağırlıklı olarak Türkçe ve matematik dersini bir ve ikinci sıraya, fen bilimleri dersini üçüncü sıraya, İngilizce ve inkılap tarihi dersini dördüncü sıraya, din kültürü dersini beşinci sıraya, görsel sanatlar dersini yedinci sıraya, müzik dersini sekizinci sıraya, beden eğitimi dersini dokuzuncu sıraya ve teknoloji tasarım dersini de dokuzuncu ve onuncu sıraya yerleştirmişlerdir. Buna göre Türkçe, matematik, fen bilimleri, İngilizce, inkılap tarihi ve din kültürü sıralamada 1'den 5'e kadar yer bulurken; görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi ve teknoloji tasarım dersi sıralamada çoğunlukla 7 ile 10 arasında yer bulmuştur. Sonuç olarak katılımcıların ağırlıklı olarak temel dersleri sıralamada başlara aldığı; görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi ve teknoloji tasarım gibi uygulama gerektiren ve TEOG sınavlarında yer almayan dersleri ise sıralama sonlara doğru yerleştirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların ağırlıklı olarak temel dersleri ilk sıralara yerleştirdiği görülen sıralamada, sadece bir katılımcının görsel sanatlar dersini hemen temel derslerden sonraki üçüncü sıraya yerleştirdiği görülmüştür. K19 kodlu bu katılımcının görsel sanatlar dersini üçüncü sıraya yerleştirmesi ile ilgili görüşüne ait açıklamaya ve katılımcının görüşünden yapılan alıntıya Tablo 4.20.2. altında yer verilmiştir.

Sıralamada görsel sanatlar dersine oranla ağırlıklı olarak temel dersleri ilk sıralara yerleştirmiş olan katılımcılara, birinci sıraya yerleştirdikleri dersi ilk sıraya koyma nedenleri sorulmuştur. Bu soru doğrultusunda katılımcılar, birinci sıraya yerleştirdikleri dersleri önemli görme nedenlerini birden fazla yanıt ile açıklamıştır. İlk sıraya Türkçe ve matematik dersini yerleştirdikleri görülen katılımcıların, bu dersleri önemli bulma nedenlerine ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.20.1.** Katılımcıların “Size göre bu sıralamada ilk başta yer alan dersi önemli kılan nedir/nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                                              | f |
|------------------------------------------------------------------------------|---|
| <b>Türkçe Dersi</b>                                                          |   |
| Türkçenin ana dilimiz olması                                                 | 4 |
| Türkçe dersinin güzel konuşma için gerekli olması                            | 3 |
| Türkçe dersinin okuma ve anlamaya katkı sağlaması                            | 3 |
| Çocuğumun Türkçe dersinde başarısının düşük olması                           | 1 |
| Çocuğumun Türkçe dersini daha önemli bulması                                 | 1 |
| Çocuğumun Türkçe dersinde başarılı olması                                    | 1 |
| <b>Matematik Dersi</b>                                                       |   |
| Çocuğumun matematik dersine gelecekte ihtiyaç duyacak olması                 | 4 |
| Çocuğumun iyi bir üniversiteyi kazanabilmesi için matematiğin gerekli olması | 3 |
| Çocuğumun matematik dersini sevmesi                                          | 2 |
| Matematiğin sınavlarda (TEOG vb.) daha çok puan getirmesi                    | 2 |
| Matematik dersinin diğer derslerden daha önemli olması                       | 1 |
| Matematik dersinin diğer derslere göre daha zor olması                       | 1 |

Tabloda görüldüğü gibi Türkçe dersini birinci sıraya yerleştiren 10 katılımcıdan 4’ü “Türkçenin ana dilimiz olması”, 3’ü “Türkçe dersinin güzel konuşma için gerekli olması”, 3’ü “Türkçe dersinin okuma ve anlamaya katkı sağlaması”, 1’i “Çocuğumun Türkçe dersinde başarısının düşük olması”, 1’i “Çocuğumun Türkçe dersini daha önemli bulması” ve 1’i de “Çocuğumun Türkçe dersinde başarılı olması” şeklinde görüş bildirmiştir.

Matematik dersini birinci sıraya yerleştiren 10 katılımcıdan 4’ü “Çocuğumun Matematik dersine gelecekte ihtiyaç duyacak olması”, 3’ü “Çocuğumun iyi bir üniversiteyi kazanabilmesi için matematiğin gerekli olması”, 2’si “Çocuğumun matematik dersini sevmesi”, 2’si “Matematiğin sınavlarda (TEOG vb.) daha çok puan getirmesi”, 1’i “Matematik dersinin diğer derslerden daha önemli olması” ve 1’i de “Matematik dersinin diğer derslere göre daha zor olması” şeklinde görüş bildirmiştir.

Bulgulara göre; Türkçe ve matematiği ilk sıraya yerleştiren katılımcıların benzer nedenlere bağlı olarak bu sıralamayı gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu derslerin çocuklarının gelecek yaşamındaki ve eğitim hayatındaki önemini vurgulayan katılımcıların çoğunluğu, Türkçe ve matematik dersini çocuklarının bir sonraki eğitim kademesinde başarılı olması için bir ölçüt ve gereklilik olarak değerlendirmiştir. Türkçe dersini ilk sıraya yerleştiren katılımcılardan K13 kodlu katılımcı bu görüşünü; “Ya kendi dilimiz olması bir de sınavlarda puanlarının daha yüksek olması.” şeklinde açıklarken, K15 kodlu katılımcı bu görüşünü, “Şimdi ana dilimiz Türkçe; önce Türkçeyi çok iyi bilmeli, yazım kurallarına... okuması düzgün olmalı ki başarılı olabilmesi için diye düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı K8 ise; “Bence Türkçe

dersi şu sebeple önemli yani soruları anlaması açısından mesela bir matematik de olsa önemli olan soru anlaması çocuğun, onları çözemedikten sonra yanlış cevaplandırır.” diyerek Türkçe dersinin diğer derslerdeki başarıya da katkı sağladığını belirtmiş ve sınavlardaki başarı için Türkçe dersinin gerekli olduğunun altını çizmiştir.

Matematik dersini ilk sıraya yerleştiren katılımcılardan bazıları ise görüşlerinde, bu dersin kullanım alanlarının genişliğine dikkat çekmiş ve dersin gerekliliğine vurgu yapmıştır. K2 kodlu katılımcı bu görüşünü “Bundan sonraki yaşamında matematik her dönemde karşısına çıkacak onun için.” şeklinde açıklarken, K5 kodlu katılımcı bu düşüncesini “Benim düşüncem hayatta gerekli olan bir şey olduğu için her şey hani hesap kitapla olduğu için biz matematiği öne aldık...” şeklinde açıklamıştır. K18 kodlu katılımcı ise; “Matematiği iyi olunca sayısal da daha iyi önemli oluyo, üniversite için daha gerekli oluyo onun için.. öyle ilerideki iş mesleği için...” şeklinde görüş bildirerek matematik dersinin çocuğunun eğitim hayatında sağlayacağı katkılara vurgu yapmıştır. Katılımcıların görüşlerinden yapılan alıntılarda da görüldüğü gibi, bir dersin sınavlarda sağladığı etki ve yaşamdaki kullanım alanlarının genişliği katılımcıların o derse yönelik görüşlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Katılımcıların temel derslerin özellikle de Türkçe ve matematik dersinin önemine ve gerekliliğine yönelik yaptığı tüm vurgular, Tablo 4.14. ve 4.15.’deki bulgular ile eşleşmektedir. Bu bakımdan gelir düzeylerinin düşük olmasına karşın, katılımcıların yarısından fazlasının çocuklarını TEOG sınavına yönelik hazırlık kurslarına gönderiyor olması ve katılımcıların neredeyse yarısının çocuklarının görsel sanatlar dersinde TEOG sınavına hazırlık yapması fikrini onaylaması, katılımcıların temel derslere daha fazla ağırlık vermelerine yönelik bulguya da tutarlılık kazandırmaktadır.

Katılımcıların temel derslerin önemine ve gerekliliğine vurgu yaptıkları bu soruyu, görsel sanatlar dersinin sıralamada bulunduğu yerin nedenlerini açıklamaları istenen bir diğer soru takip etmiştir. Katılımcılar bu soruda da görsel sanatlar dersinin sıralamadaki yerini birden fazla yanıt ile açıklamıştır.

Tablo 4.20.’de görüldüğü gibi katılımcılardan 7’si görsel sanatlar dersini yedinci sıraya, 5’i beşinci sıraya, 4’ü altıncı sıraya, 1’i üçüncü sıraya, 1’i dördüncü sıraya, 1’i sekizinci sıraya ve 1’i de onuncu sıraya yerleştirmiştir. Katılımcıların görsel sanatlar dersini bu sıralara yerleştirme nedenlerine ilişkin frekans değerlerinin gösterildiği tablo ve katılımcı görüşlerinden yapılan alıntılar aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.20.2.** Katılımcıların “Sıralamada görsel sanatlar dersini (...) sıraya yerleştirme nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                                            | f |
|----------------------------------------------------------------------------|---|
| <b>Onuncu Sıra</b>                                                         |   |
| Görsel sanatlar dersinin yeteneğe dayalı olması                            | 1 |
| <b>Sekizinci Sıra</b>                                                      |   |
| Görsel sanatlar dersinin sınavlarda çıkmaması                              | 1 |
| <b>Yedinci Sıra</b>                                                        |   |
| Görsel sanatlar dersinin yeteneğe dayalı olması                            | 2 |
| Diğer derslerin görsel sanatlar dersinden daha önemli olması               | 1 |
| TEOG sınavı için diğer derslerin daha önemli olması                        | 1 |
| Sayısal derslerin daha önemli olması                                       | 1 |
| <b>Altıncı Sıra</b>                                                        |   |
| Görsel sanatlar dersinin çocuğumun gelecekteki mesleği ile ilgili olmaması | 1 |
| Çevremizi güzelleştirmek için görsel sanatlar dersinin gerekli olması      | 1 |
| <b>Beşinci Sıra</b>                                                        |   |
| Görsel sanatlar dersinin sınavlarda çıkmaması                              | 1 |
| Çocuğumun görsel sanatlar dersine ilgisinin az olması                      | 1 |
| <b>Üçüncü Sıra</b>                                                         |   |
| Görsel sanatlar dersinin tüm aile tarafından sevilmesi                     | 1 |

Tablo 4.20.2.’de görüldüğü üzere katılımcılar, görsel sanatlar dersinin sıralamadaki yerini farklı nedenler ile açıklamışlardır. Tabloya göre görsel sanatlar dersini onuncu sıraya yerleştiren 1 katılımcı bunun nedenini “Görsel sanatlar dersinin yeteneğe dayalı olması” şeklinde ifade etmiştir. Sekizinci sıraya yerleştiren 1 katılımcı ise bu görüşünü “Görsel sanatlar dersinin sınavlarda çıkmaması” ile açıklamıştır. Yedinci sıraya yerleştiren 7 katılımcıdan 2’si “Görsel sanatlar dersinin yeteneğe dayalı olması”, 1’i “Diğer derslerin görsel sanatlar dersinden daha önemli olması”, 1’i “TEOG sınavı için diğer derslerin daha önemli olması”, 1’i “Sayısal derslerin daha önemli olması” şeklinde görüş bildirmiş ve 2 katılımcı ise bu konuda görüş bildirmemiştir. Altıncı sıraya yerleştiren 4 katılımcıdan 1’i “Görsel sanatlar dersinin çocuğumun gelecekteki mesleği ile ilgili olmaması”, 1’i de “Çevremizi güzelleştirmek için görsel sanatlar dersinin gerekli olması” şeklinde görüş bildirmiştir. Görsel sanatlar dersini altıncı sıraya yerleştiren diğer 2 katılımcı ise bu konuda görüş belirtmemiştir. Beşinci sıraya yerleştiren 5 katılımcıdan 1’i “Görsel sanatlar dersinin sınavlarda çıkmaması” şeklinde, 1’i de “Çocuğumun görsel sanatlar dersine ilgisinin az olması” biçiminde görüş bildirmiştir. Diğer 3 katılımcı ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir. Üçüncü sıraya yerleştiren 1 katılımcı ise bu görüşünü “Görsel sanatlar dersinin tüm aile tarafından sevilmesi” şeklinde açıklamıştır.

Bu bağlamda katılımcıların görsel sanatlar dersinin sıralamadaki yerini belirlerken ağırlıklı olarak bu dersi, çocuklarının yetenekli olup olmama durumu ile

ilişkilendirdikleri görülmektedir. Görsel sanatlar dersini yetenek ile ilişkilendiren katılımcılardan K3 bu görüşünü; “Görsel sanatların bir yetenek olduğunu düşünüyorum ve bunu da her bir çocuğun yapabileceğini ya da ne bileyim yapmak isteyeceğini zannetmiyorum onun için yeteneği varsa yapar onun için hani çok önemli görmüyom.” şeklinde açıklamıştır. K16 kodlu katılımcı ise görüşünü “Bunlar bilgiye göre o da yeteneğe doğru.. dayalı olduğu için.” şeklinde ifade ederek yeteneğe vurgu yapmıştır. Görsel sanatlar dersini yeteneğe dayandıran katılımcıların gelir düzeylerinin ve öğrenim durumlarının da benzer olması, dikkatleri sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun görsel sanatlar dersi ile olan ilişkisine çekmiştir.

Bir diğer bulguya göre, görsel sanatlar dersinin diğer derslere oranla sıralamada sıklıkla beşinci, altıncı ve yedinci basamağa yerleştirildiği göz önünde bulundurulursa; bu dersin özellikle eğitimin bir üst kademesi için gerçekleştirilen sınavlarda yer almıyor olmasının da katılımcıların görüşlerini etkilediği ve şekillendirdiği Tablo 4.20.2.’deki verilerde görülmektedir. Görsel sanatlar dersinin bu tür sınavlarda çıkmadığının altını çizen katılımcılardan biri olan K2 bu görüşünü, “Şimdi sınavlarda, gireceği sınavlarda görselle ilgili bir şey yok ama gireceği sınavlarda hepsinde matematik, Türkçe, fen bunlar var..” şeklinde ifade etmiştir. K4 kodlu katılımcı ise, “Şimdi bizim ilk önce önümüzde olan TEOG var. TEOG sınavı olduğu için bizim ilk öncelikli derslerimiz temel derslerimiz...” diyerek temel derslerin önemine vurgu yapmıştır. Farklı ifade biçimlerine karşın birbirlerine yakın görüşler bildiren katılımcılar; diğer dersleri gerek sınavlar için gerekse gelecek yaşamdaki gerekliliği bakımından daha önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çocuklarının gelecekleri ile ilgili kaygıları nedeniyle temel derslere ağırlık vermesi, katılımcıların ekonomik koşulları bağlamında değerlendirildiğinde anlamlı bulunmuştur.

Katılımcılardan sadece 1’i sıralamada görsel sanatlar dersini üçüncü sıraya yerleştirmiştir. Görsel sanatlar dersine sıralamada temel derslerden sonra yer veren K19 kodlu katılımcı bu görüşünü “Benim için aslında sıralamada görsel birinci ama bir Türk vatandaşı olduğum için üçüncüye koydum. Aslında sıralamada bir... ben kendim de seviyorum kızım da çok seviyo ailece seviyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Geliri yoksulluk sınırının altında olan ve lise mezunu olan K19 kodlu katılımcının bu görüşü, bir dersin çocuk tarafından sevilmesinin, ailenin o derse yönelik yaklaşımı ile ilgili olabileceği yönündeki görüşün ortaya çıkarılması bakımından önemli bulunmuştur. Bu görüşe bağlı olarak; ailenin görsel sanatlar alanına olan ilgisinin ve yaklaşımının

çocuğun derse olan ilgisini de önemli ölçüde etkilediği görüşü anlam kazanmış ve bu durum görsel sanatlar dersinin uygulanmasındaki ‘aile’ faktörünün önemine de vurgu yapmıştır.

Bir diğer soruda katılımcılara, görsel sanatlar dersi deyince akıllarına neler geldiği ve bu dersi nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğunun birden fazla kelime ile açıklamaya çalıştığı görsel sanatlar dersine ilişkin tanımlamaların yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.21.** Katılımcıların “Görsel sanatlar dersi deyince aklınıza neler geliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                          | f |
|--------------------------|---|
| Resim                    | 7 |
| Yetenek                  | 7 |
| El becerisi              | 5 |
| Duyguları kağıda aktarma | 5 |
| Çizim                    | 3 |
| Heykel                   | 2 |
| Boyama                   | 2 |
| Hayal gücü               | 2 |
| Boya                     | 2 |
| Dinlendirici ders        | 2 |
| Her şey                  | 2 |
| Proje                    | 1 |
| En sevdiğim şey          | 1 |
| Renkler                  | 1 |
| Duygular                 | 1 |

Tablo 4.21.’e göre “Görsel sanatlar dersi deyince aklınıza neler geliyor?” sorusuna katılımcıların 7’si “Resim”, 7’si “Yetenek”, 5’i “El becerisi”, 5’i “Duyguları kağıda aktarma”, 3’ü “Çizim”, 2’si “Heykel”, 2’si “Boyama”, 2’si “Hayal gücü”, 2’si “Boya”, 2’si “Dinlendirici ders”, 2’si “Her şey”, 1’i “Proje”, 1’i “En sevdiğim şey”, 1’i “Renkler” ve 1’i de “Duygular” şeklinde yanıt vermiştir.

Buna göre; katılımcıların ağırlıklı olarak resim, yetenek ve el becerisi gibi ifadeler ile tanımladığı görsel sanatlar dersine yönelik bu bulgu, Tablo 4.20.2’deki ‘görsel sanatlar dersinin yeteneğe dayalı olması’ bulgusu ile örtüşmektedir. Bu bağlamda katılımcılar; her iki bulguda da görüldüğü gibi görsel sanatlar dersini yetenekli olup olmama durumu ile bağdaştırmış ve bu derse çocuklarının yetenek durumları çerçevesinde yaklaşmışlardır. Katılımcılardan K12 bu durumla ilgili görüşünü “...yetenek geliyo, dinlendirici ders geliyo öyle yani ama yetenek en başta yetenek, el becerisi bunlar geliyo.” şeklinde ifade etmiştir. K16 kodlu katılımcı ise, “Boyalar gelir, yetenek, yetenek, çalışma, el becerisi.” diyerek yeteneğe vurgu

yapmıştır. Katılımcıların geleneksel yöndeki bu cevabı, ailelerin bu dersin kazanımları ve katkıları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarının bir göstergesi kabul edilmiştir. Bu yönüyle buradan elde edilen bulgunun, ailenin derse yönelik yaklaşımlarında, alana yönelik bilgisinin ve ilgisinin ne kadar önemli olduğunun anlaşılması bakımından da anlamlı olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan katılımcılara, görsel sanatlar dersinin çocukları üzerindeki etkileri hakkında ne düşündükleri de sorulmuştur. Soruya ait tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.21.1.** *Katılımcıların “Görsel sanatlar dersinin çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları*

|                                                            | f  |
|------------------------------------------------------------|----|
| Çocuğumun el becerisi arttı                                | 10 |
| Kendini geliştirmesine katkı sağladı                       | 10 |
| Kendi iç dünyasını resimler aracılığıyla aktarmayı öğrendi | 4  |
| Düzenli çalışmasına katkı sağladı                          | 4  |
| Resme olan yeteneği arttı                                  | 4  |
| Şekiller yapmayı öğrendi                                   | 3  |
| Hayal gücü genişledi                                       | 3  |
| Özgüveni arttı                                             | 3  |
| Diğer derslerine olumlu yönde katkı sağladı                | 2  |
| Dikkati arttı                                              | 2  |
| Resme olan ilgisi arttı                                    | 2  |
| Boyaları nasıl kullanacağını öğrendi                       | 2  |
| Renkleri kullanmayı öğrendi                                | 2  |
| Boş zamanlarını değerlendirmesine katkı sağladı            | 1  |
| Kendini daha iyi ifade etmeye başladı                      | 1  |
| Rahatlamasını sağladı                                      | 1  |
| Sabırlı olmayı öğrendi                                     | 1  |

Katılımcıların görsel sanatlar dersinin çocukları üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerinin yer aldığı Tablo 4.21.1.’e göre; katılımcıların 10’u “Çocuğumun el becerisi arttı”, 10’u “Kendini geliştirmesine katkı sağladı”, 4’ü “Kendi iç dünyasını resimler aracılığıyla aktarmayı öğrendi”, 4’ü “Düzenli çalışmasına katkı sağladı”, 4’ü “Resme olan yeteneği arttı”, 3’ü “Şekiller yapmayı öğrendi”, 3’ü “Hayal gücü genişledi”, 3’ü “Özgüveni arttı”, 2’si “Diğer derslerine olumlu yönde katkı sağladı”, 2’si “Dikkati arttı”, 2’si “Resme olan ilgisi arttı”, 2’si “Boyaları nasıl kullanacağını öğrendi”, 2’si “Renkleri kullanmayı öğrendi”, 1’i “Boş zamanlarını değerlendirmesine katkı sağladı”, 1’i “Kendini daha iyi ifade etmeye başladı”, 1’i “Rahatlamasını sağladı” ve 1’i de “Sabırlı olmayı öğrendi” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.21.’de görsel sanatlar dersini yetenek ile ilişkilendiren katılımcılar, bu soruya ilişkin verdikleri yanıtlarda, görsel sanatlar dersinin el becerisini geliştirmeye

yönelik bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılardan K1 bu yöndeki görüşünü, “Mesela el becerisi daha bir güzel oldu yani el becerileri arttı, resmi daha güzelleşti.” şeklinde ifade etmiştir. K3 kodlu katılımcı ise bu düşüncesini, “Şekil yapmayı öğrendi, bir şeyleri birleştirip onlardan bir anlamlı tablo yapabiliyo...” şeklindeki görüşüyle açıklamıştır. Bu bulgulara, katılımcıların çoğunluğunun; görsel sanatlar dersinin duygusal, düşünsel ve gelişimsel boyuttaki etkileri hakkında yeteri kadar bilgileri olmadığı ve bu durumun da derse yönelik görüşlerini etkilediği görülmektedir. Katılımcıların Tablo 4.21.’de yetenekle ilgili bulguda olduğu gibi geleneksel kalıplar içinde kalan bu görüşü, katılımcıların yarısından fazlasının ilköğretim mezunu olduğu ve gelirlerinin de yoksulluk sınırının altında olduğu bulgusu ile birlikte düşünüldüğünde anlamlı bulunmuştur. Bu bağlamda sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun, ailelerin yaklaşımlarında belirleyici bir rol oynayabileceği görüşü de anlam kazanmıştır.

Görsel sanatlar dersinin teknik anlamdaki katkılarına dikkat çeken katılımcıların yanı sıra bazı katılımcılar da görsel sanatlar dersinin; çocuklarının hayal gücünün genişlemesine, sabırlı olmayı öğrenmesine, kendini ifade etme becerilerinin gelişmesine, özgüveninin ve diğer derslerdeki başarısının artmasına etki ettiğini ifade etmişlerdir. Böyle düşünen katılımcılardan K5 “Görsel sanatlar dersini almaya başladığında gerçekten yani dikkat ediyorum ki derslerine daha kendini verebiliyor...” diyerek dikkatleri görsel sanatlar dersinin diğer derslerle bağlantısına çekmiştir. K6 kodlu katılımcı ise bu konudaki görüşlerini; “En başta bence hayal gücünü genişletir, yeteneklerini kendi kendine fark etmesini sağlar...” şeklinde ifade etmiştir. K13 kodlu katılımcı da bu konuyla ilgili “Belki anlatamadığı bazı şeyleri kağıda dökerek anlatabilir. Dile dökemediğini kağıda dökebilir.” şeklinde görüş bildirerek görsel sanatlar dersinin kişisel gelişimdeki etkisine vurgu yapmıştır. Görsel sanatlar dersini ağırlıklı olarak yetenek, el becerisi gibi kazanımlar ile ilişkilendiren katılımcılara karşın, bu dersin teknik boyuttaki kazanımları dışındaki etkilerine dikkat çeken katılımcıların olması önemli bulunmuştur. Bu yönde görüş bildiren katılımcıların gelir düzeylerinin ve öğrenim durumlarının benzer olması ise dikkatleri diğer tablolarda olduğu gibi, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarındaki etkisine çekmiştir. Buna ek olarak K6 kodlu katılımcının görsel sanatlar dersi ile ilgili görüşlerinde; “Görsel sanatlar deyince benim en sevdiğim şey diyebilirim çünkü ben de grafik mezunuyum, şu anda da zaten fotoğrafçılık ve kameramanlık okuyorum.” diyerek bu alana yönelik ilgisini belirtmesi; ailenin

yaklaşımlarında, alanı tanıma yeterliğinin ve ilgisinin ne kadar etkili olduğunu bir göstergesi kabul edilmiştir.

Bir diğer soru ile katılımcılara, çocuklarının görsel sanatlar dersine yönelik ilgileri hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Bu soru karşısında katılımcıların büyük çoğunluğunun, çocuklarının görsel sanatlar dersine yönelik bir ilgisi olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu soruyu takiben katılımcılara, çocuklarının derse yönelik ilgisini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Soruya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.22.** Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersine yönelik ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                           | f |
|-------------------------------------------|---|
| Yaptığı resimlerin güzel olması           | 7 |
| Yeteneğinin olması                        | 3 |
| El becerisinin gelişmesi                  | 3 |
| Görsel sanatlar dersinde mutlu olması     | 3 |
| Resim yarışmasında ödül kazanmış olması   | 2 |
| Hayal dünyasının geniş olması             | 1 |
| Yapabileceğinin en iyisini yapıyor olması | 1 |
| Azimli olması                             | 1 |
| Çocuğumun başarılı olduğunu söylemesi     | 1 |
| Notlarının yüksek olması                  | 1 |

Tabloya göre; katılımcıların 7’si çocuklarının görsel sanatlar dersine yönelik ilgisini “Yaptığı resimlerin güzel olması”, 3’ü “Yeteneğinin olması”, 3’ü “El becerisinin gelişmesi”, 3’ü “Görsel sanatlar dersinde mutlu olması”, 2’si “Resim yarışmasında ödül kazanmış olması”, 1’i “Hayal dünyasının geniş olması”, 1’i “Yapabileceğinin en iyisini yapıyor olması”, 1’i “Azimli olması”, 1’i “Çocuğumun başarılı olduğunu söylemesi” ve 1’i de “Notlarının yüksek olması” şeklinde açıklamıştır.

K1 kodlu katılımcı bu konuyla ilgili görüşlerini; “Resim yapması, el becerileri güzel mesela...” şeklinde açıklarken, K3 kodlu katılımcı da “Yaptıklarından güzel şeyler yaptığını görüyorum ve başarılı olduğunu hissediyorum yani.” diyerek ifade etmiştir. Tabloda ve katılımcı görüşlerinden alınan örneklerde de görüldüğü gibi katılımcılar; çocuklarının görsel sanatlar dersinde başarılı olma durumlarını ağırlıklı olarak ‘güzel resim yapmalarına, yetenekli olmalarına ve el becerilerinin gelişmiş olmasına’ bağlamıştır. Bununla birlikte katılımcıların çoğunluğunun, görsel sanatlar dersinin duygusal/düşünsel boyuttaki gelişime yönelik etkilerini dikkate almadığı, derse yönelik ilgiyi ise; yükselme, ilerleme ve gelişme olarak değerlendirdiği görülmüştür. Bu yönde görüş bildiren katılımcılar ile önceki tablolarda görsel sanatlar dersini; yetenek, el

becerisi ve güzel resim yapma eylemi olarak sınırlandıran katılımcıların, gelirlerinin ve öğrenim durumlarının benzer olması, dikkatleri gelir ve öğrenim durumunun ailenin derse yönelik yaklaşımı üzerindeki etkisine çekmiştir. Sonuç olarak bu bulgu, görsel sanatlar dersinin yetenek ve beceri ile ilişkilendirilme durumunu anlamlı kılarak, bulguların tutarlılığının sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Bu bulguların yanı sıra bazı katılımcılar çocuklarının görsel sanatlar dersine yönelik ilgisi ile ilgili görüş bildirirken, dersin kişisel gelişim anlamındaki etkilerine de dikkat çekmiştir. Bu katılımcılardan K5 görüşünü, “El becerisi geliştirdi... Ondan sonra hemen hemen düşünce şeyi de farklılaştı böyle, ağaçlara bakarken bile “Aaa öğretmenim bana şöyle yaparsan şu da olabilir diye...” fikir de yürütebiliyor kendi kendine.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcıların sadece bazılarının derse yönelik ilgiyi; ‘çocuğunun azimli olması, hayal dünyasının geniş olması’ şeklinde olumladığı ve bu derste başarıyı sınavlarda alınan yüksek notlara ya da bir resmin kendi beğeni düzeylerine göre güzel olup olmamasına bağlamadıkları belirlenmiştir. Böyle düşünen katılımcılardan K2 ise bu görüşünü; “Ya başarılı olduğu zaman kendi kendi mutlu olduğu zaman başarılı olmuştur yani kendi mutlu olduğu zaman o resim yaparken o müzik de olsun resim de olsun kendi mutlu oldu mu başarılı demektir yani.” şeklinde açıklamış ve görsel sanatlar dersinin duygusal doyum işlevine dikkat çekmiştir. Bu konuda, geleneksel kalıpların dışında görüş bildiren katılımcıların gelir düzeylerinin ve öğrenim durumlarının diğer katılımcılara oranla daha iyi olması, ailenin gelir düzeyinin ve öğrenim durumunun artması durumunda derse yönelik yaklaşımlarının da olumlu yönde değişebileceği bulgusunu ortaya çıkarmıştır.

Bir diğer soruda ise katılımcılara, görsel sanatlar dersinde öğrenilenlerin gelecekte çocuklarının yaşamlarını ne yönde etkileyebileceği sorulmuştur. Soruya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.23.** Katılımcıların “Çocuğunuzun görsel sanatlar dersinde öğrendiklerinin, gelecekteki yaşantısına ne tür etkileri olacağını düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                             | f  |
|---------------------------------------------|----|
| Meslek seçiminde katkı sağlar               | 11 |
| Çeşitli alanlarda katkı sağlar              | 4  |
| Farklı bakış açısı kazanmasına katkı sağlar | 3  |
| Gelecekteki eğitim hayatına katkı sağlar    | 2  |
| Çevresini güzelleştirmesine katkı sağlar    | 1  |

Tablo 4.23.'e göre; katılımcıların 11'i "Meslek seçiminde katkı sağlar", 4'ü "Çeşitli alanlarda katkı sağlar", 3'ü "Farklı bakış açısı kazanmasına katkı sağlar", 2'si "Gelecekteki eğitim hayatına katkı sağlar" ve 1'i de "Çevresini güzelleştirmesine katkı sağlar" şeklinde görüş bildirmiştir.

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılar bu soruyu, çocuklarının ileride bu alandaki bir meslek grubunda çalışma olasılığı açısından değerlendirmiştir. Bu bulgu, Tablo 4.20.'deki sıralama sorusunda katılımcıların temel dersleri ön plana alması, görsel sanatlar dersini ise temel derslerden sonraya yerleştirmesi bulgusu ile çelişmiştir. Bu çelişki, katılımcıların görüşlerinden yapılan alıntılar bağlamında incelenmiştir. Katılımcılardan K2 sıralama sorusunda temel derslere ağırlık vermesine karşın bu konuda, "Yani ilerde resim öğretmeni istiyο veya müzik öğretmeni istiyο tabi burada öğrendikleri illa ki kendisine fayda sağlayacaktır." şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğerkatılımcı K5 görüşlerini, "...belki fikri değışir resim öğretmeni olur ya da görsel sanatlar öğretmeni olur, kullanabilir belki hiç belli olmaz." şeklinde açıklarken, K8 kodlu katılımcı bu düşüncesini "Yani o şekilde bir mesleğı seçerse yararlı olacağını düşünüyorum." şeklinde ifade etmiştir.

Çocuklarının gelecekte görsel sanatlar alanında bir meslek seçmesi durumunda, derste öğrenilenlerin katkı sağlayabileceğini belirten katılımcıların yanı sıra, bazı katılımcılar da dersin kişisel gelişime yönelik katkılarına vurgu yapmıştır. Araştırma süresince bu alanı kendisinin de sevdiğini ve bu yüzden çocuğunun da bu alanda kendini geliştirmesini istediğini belirten K6 kodlu katılımcı görsel sanatlar dersinin çocuğunun gelecekteki yaşamına etkisini, "...başka türlü bakmasını sağlayabilir, her şeyi bir resmi incelerken ya da herhangi bir şeyi incelerken ona göre bir bakış açısı geliştirir gibi geliyo." şeklindeki görüşüyle açıklamıştır. Bu alana yönelik kendisinin de ilgisi olduğunu belirten bir diğerkatılımcı K19 ise bu konudaki görüşünü, "...resim öğretmeni olur veya olmaz yani bu resim öğretmeni olmasını çok isterim ama olmasa bile görsel sanatlar demek benim için bir insanın sadece hayat başarısı, kültür değildir yani insanın kendisini ifade edebilmesi, yapısı, karakteri yani fiziğı benim için o da bir görseldir onun da faydasını mutlaka görecektir." şeklinde ifade etmiştir.

Alıntılarda da görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası, gelecekte çocuklarının görsel sanatlar alanında bir mesleğı seçmesi durumunda, derste öğrenilenlerin katkı sağlayacağını vurgulamıştır. Buna bağılı olarak katılımcıların bir derse verdiği önemin altında, ağırlıklı olarak o dersin çocuğun eğitim ve meslek

hayatında ne düzeyde etkili olacağı kaygısının olduğu düşünülmektedir. Böyle düşünen katılımcıların, görsel sanatlar dersinin çocuklarının gelecek yaşamında düşünsel ve duygusal boyuttaki etkileri ve çocuklarının sanatsever bir birey olması için sağlayacağı katkıları dikkate almadığı, sadece o alanın sağlayacağı meslek olanaklarına odaklandığı görülmektedir. Bu durum görsel sanatlar dersini gelecekteki kişisel gelişime yönelik katkıları ile değerlendiren katılımcılar bakımından ele alındığında ise, ailelerin o alanı tanıma düzeylerinin ve o alana yönelik kişisel ilgilerinin derse yönelik olumlu yaklaşımlar geliştirmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Sonuç olarak tüm bu bulgular dikkatleri görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarda sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun etkisine çekmekte ve bu yöndeki diğer bulgulara da tutarlılık kazandırmaktadır.

Bir diğer soruda katılımcılara, çocuklarının görsel sanatlar dersine yönelik etkinliklere katılımı ile ilgili neler düşündükleri sorulmuştur. Bu soru doğrultusunda katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının bu tür etkinliklere katılmasını istediklerini ve bu bağlamda da çocuklarını destekleyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu soruyu takiben ise, katılımcılara sanatsal etkinliklerin çocukları üzerindeki etkileri hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Katılımcıların verdiği yanıtlardan oluşan tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.24.** Katılımcıların “Okul dışındaki sanatsal etkinliklerin, çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olabileceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                       | <b>f</b> |
|---------------------------------------|----------|
| Bakış açılarının genişlemesini sağlar | 3        |
| Rahatlamasını sağlar                  | 2        |
| Özgüveninin artmasını sağlar          | 2        |
| Sosyal çevresinin oluşmasını sağlar   | 2        |
| Başarısının artmasını sağlar          | 2        |
| Kendini geliştirmesini sağlar         | 2        |
| Resmi sevmesini sağlar                | 1        |

Tablo 4.24’e göre, katılımcıların 3’ü “Bakış açılarının genişlemesini sağlar”, 2’si “Rahatlamasını sağlar”, 2’si “Özgüveninin artmasını sağlar”, 2’si “Sosyal çevresinin oluşmasını sağlar”, 2’si “Başarısının artmasını sağlar”, 2’si “Kendini geliştirmesini sağlar” ve 1’i de “Resmi sevmesini sağlar” şeklinde görüş bildirmiştir.

Buna göre katılımcılar; bu tür etkinliklerin çocuklarının görsel sanatlar dersindeki başarısını arttırmasının yanı sıra, çocuklarının ruhsal bakımdan rahatlamasına ve kişilik gelişimine de olumlu yönde etki edeceğini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan K13 bu konudaki görüşünü, “...bütün gün üzerinde yarattığı stresi, sıkıntıyı atmasında faydası oluyordur.” şeklinde açıklarken, K4 kodlu katılımcı görüşünü “En azından görsellik açısından böyle ufuklarının gelişmesi açısından, insanlarla tanışmaları açısından bence çok önemli.” şeklinde ifade etmiştir. Sanatsal etkinliklerin sosyal ve bilişsel alandaki gelişime etkisi hakkında bilinçli bir yaklaşım sergiledikleri görülen bu katılımcıların, lise düzeyinde bir eğitim almış olması bu bakımdan anlamlı bulunmuştur. Bu noktada sosyokültürel durumun derse yönelik görüşler üzerindeki etkisi ile ilgili bulgular da tutarlılık kazanmıştır.

Alt bir soru olarak katılımcılara, sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumunun, bu konuyla ilgili görüşlerini nasıl etkileyeceği sorulmuştur. Soruya ilişkin yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4.24.1.’de gösterilmektedir.

**Tablo 4.24.1.** Katılımcıların “Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                                  | f  |
|--------------------------------------------------|----|
| Etkinlik ücretsiz olursa desteğimi artırırım     | 15 |
| Etkinlik ücretli de ücretsiz de olsa desteklerim | 3  |
| Çocuğum isterse katılımını desteklerim           | 2  |

Tabloya göre katılımcıların 15’i “Etkinlik ücretsiz olursa desteğimi artırırım”, 3’ü “Etkinlik ücretli de ücretsiz de olsa desteklerim” ve 2’si de “Çocuğum isterse katılımını desteklerim” şeklinde görüş bildirmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu, yanıtlarında ekonomik koşulların önemine dikkat çekmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun açlık sınırı aralığında bir geliri olduğu düşünülünce bu bulgu oldukça anlamlı bulunmuştur.

Katılımcılardan K7 etkinliğin ücretsiz olma durumundaki görüşünü; “...yani dediğim gibi bazı şeyler maddiyata dayanıyo maalesef ama tabi ki de artar yani isterim.” şeklinde açıklarken, K12 kodlu katılımcı “Destekleyen olursa yani olabilir şey maddi yönden de hani desteklendiyse herhangi bir sıkıntı olmaz.” diyerek ekonomik durumun önemine dikkat çekmiştir. K16 kodlu katılımcı ise bu konudaki görüşünü “Tabi daha çok insan yollamak ister parası şeyse.” biçiminde dile getirmiştir. Bu bakımdan açlık sınırının altında bir geliri olduğu görülen K7 kodlu katılımcının, etkinliğin ücretsiz olması halinde bu tür etkinliklere karşı daha olumlu yaklaşmasının ve katılımcıların büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olması

bulgusunun, sosyoekonomik durum ve görsel sanatlar dersine yaklaşım arasındaki ilişkinin doğrulanması açısından önemli olduğu düşünülmüştür.

Bir diğer soruda ise katılımcılara, bu tür etkinliklere kendilerinin katılım durumları hakkında ne düşündükleri ve etkinliğin ücretsiz olmasının katılım isteklerini nasıl etkileyeceği sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır.

**Tablo 4.25.** Katılımcıların “Sizin sanatsal etkinliklere katılımınız konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                    | f  |
|------------------------------------|----|
| Bu tür etkinliklere katılmıyorum   | 10 |
| Bu tür etkinliklere katılıyorum    | 8  |
| Bu tür etkinliklere hiç katılmadım | 2  |

Katılımcıların 10’u ‘Görsel sanatlar alanına yönelik etkinliklere katılıyor musunuz?’ sorusuna “Bu tür etkinliklere katılmıyorum”, 8’i “Bu tür etkinliklere katılıyorum” ve 2’si de “Bu tür etkinliklere hiç katılmadım” şeklinde görüş bildirmiştir. Tabloya göre katılımcıların yarısından fazlasının bu tür sanatsal etkinliklere katılmadığı görülmektedir.

Tablolardan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise, katılımcıların bu tür etkinliklere katılım göstermemesinin nedenleri; başta maddi olanakların yetersizliği olmak üzere, zaman azlığı ve bu alana yönelik ilgi ve becerilerinin olmadığını düşünmeleri şeklinde çeşitlenmektedir. Böyle düşünen katılımcılardan; K4 bu görüşünü, “O konuda ilgisizlik olsa gerek ki çünkü vardır eminim sergiler çoktur, ya gitmediğimiz için o yüzden ilgisizlik diyelim.” şeklinde ifade ederken, K12 kodlu katılımcı düşüncesini “Maddi yönden.. hem zaman ve maddi imkanlar sunulsa işte bu yönden katılamıyorum.” şeklinde açıklamıştır. Tüm bu bulgular; sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun, ailenin bu tür etkinliklere ve görsel sanatlar dersine yaklaşımlarındaki etkisini ortaya koyması bakımından önemli bulunmuştur. Bir diğer soruda katılımcılara, etkinliklerin ücretsiz olması halinde sanatsal etkinliklere katılım konusunda ne düşündükleri sorulmuştur. Soruya ilişkin yanıtları tablo aşağıda gösterilmektedir.

**Tablo 4.25.1.** Katılımcıların “Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları

|                                  | f  |
|----------------------------------|----|
| Etkinlik ücretsiz olursa katılım | 16 |
| Zamanım olursa katılım           | 4  |

Katılımcıların 16'sı "Etkinlik ücretsiz olursa katılırim" 4'ü de "Zamanım olursa katılırim" şeklinde görüş belirtmiştir. Bu yanıtlar ve frekans dağılımlarında görüldüğü üzere etkinliğin ücretsiz olması, katılımcıların bu tür etkinliklere katılım isteğini arttırmıştır. Etkinliklere katılmama nedenleri sorulduğunda ekonomik şartların uygunsuzluğu dışında görüşler de bildiren katılımcılar, etkinliğin ücretsiz olması durumunda bu nedenleri ikinci plana atmışlar ve önceki isteksizliklerinin ekonomik koşullardan kaynaklandığına vurgu yapmışlardır.

Araştırma süresince görsel sanatlar alanına yönelik ilgisi olduğunu vurgulayan katılımcılardan K6 bu isteğini; "Evet giderim, bugün giderim herhalde..." şeklinde ifade etmiştir. K9 kodlu katılımcı "İsterdim en azından yeteneğimi görmek isterdim, ne yapabileceğimi görmek isterdim." diyerek, K13 kodlu katılımcı ise, "Giderim çünkü yeteneğim var geliştirmek isterim." diyerek yeteneğe vurgu yapmışlardır. Bu alanı sevdiğini sıklıkla belirten K19 kodlu katılımcı ise bu konudaki isteğini, "Hatta arkadaşlarımı bile zorla böyle götürürdüm..." şeklinde vurgulamıştır. Katılımcıların çoğunluğu katılım göstermedikleri bu etkinliklerin ücretsiz olmasının görüşlerini ve isteklerini nasıl etkileyeceğini görüşmeden yapılan alıntılarda da görüldüğü gibi açıkça ifade etmişlerdir. Gelir düzeylerinin düşük olmasına karşın bu tür etkinliklere katılım konusunda istekli davrandıkları görülen katılımcıların bu yaklaşımında, öğrenim durumlarının yanı sıra, alana yönelik bireysel ilgilerinin de etkili olduğu düşünülmüştür. Sonuç olarak tüm bu bulgular; ekonomik koşullar, kültürel durum ve görsel sanatlar dersine yaklaşım arasındaki kuvvetli ilişkiyi doğrulamakta ve araştırmanın bu yöndeki bulgularına da tutarlılık kazandırmaktadır.

## 5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın uygulama kısmı, görsel sanatlar dersi alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin velileri ile gerçekleştirilmiştir. Ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik görüşlerini, sosyoekonomik ve sosyokültürel koşullar çerçevesinde değerlendirmenin amaçlandığı; verilerin ise anket ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla toplandığı ve betimsel analiz yoluyla çözümlendiği araştırmanın bu bölümünde, bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, tartışmaya ve önerilere yer verilmiştir.

### 5.1. Sonuç

Araştırmada ailelerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular, ailelerin ekonomik ve kültürel durumları çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sonuçlar yazılırken, katılımcıların büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında bir geliri olduğu ve yarısından fazlasının da ilköğretim mezunu olduğu bulgusu temel alınmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Katılımcıların ekonomik durumlarının kısıtlılığına karşın, çocuklarının okul ihtiyaçlarını karşılayabildikleri görülmüştür.
- Katılımcıların, çocuklarının hem temel derslerdeki hem de görsel sanatlar dersindeki okul başarısını önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların, çocuklarının bir sonraki eğitim basamağına geçişinde temel derslere daha fazla önem verdikleri görülmüştür.
- Katılımcıların çocuklarının geleceklerine ilişkin kaygıları nedeniyle TEOG sınavındaki başarıyı, görsel sanatlar dersindeki başarıya oranla daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların görsel sanatlar dersinin kişisel gelişime yönelik kazanımlarını, çocuklarının gelecekteki başarısı için bir ölçüt olarak değerlendirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların görsel sanatlar dersine verdiği önemin, çocuklarının gelecekte bu alanda çalışma olasılığı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların çocuklarının derslerine yönelik ilgilerinde, öğrenim durumlarının etkili olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarında, ekonomik durumlarının belirleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların görsel sanatlar alanına yönelik bilgisi ve ilgisinin, görsel sanatlar dersi ile ilgili yaklaşımlarında belirleyici olduğu ve bu durumun da katılımcıların öğrenim durumlarına bağlı olarak değişebileceği sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların görsel sanatlar dersine yönelik olumlu yaklaşımında, görsel sanatlar öğretmeninin anlayışlı ve ilgili tavrının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların görsel sanatlar alanına yönelik etkinliklere katılımında; gelir düzeylerinin, öğrenim durumlarının ve alana yönelik kişisel ilgilerinin belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlarda görüldüğü gibi, ailelerin görsel sanatlar alanına yönelik yaklaşımlarını, ailenin içinde bulunduğu sosyoekonomik ve sosyokültürel durum başta olmak üzere, ailelerin çocuklarının gelecekleri ile ilgili kaygıları, alana yönelik bilgisi ve ilgisi, görsel sanatlar öğretmeninin yaklaşımı gibi pek çok durum etkileyebilmektedir. Tüm bu sonuçlar bağlamında; katılımcıların çocuklarının gelecekleri ile ilgili kaygıları nedeniyle temel derslere ağırlık verdikleri, dolayısıyla da TEOG sınavına öncelik verdikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğunun ise görsel sanatlar dersinin, çocukların zihinsel ve ruhsal gelişimine sağladığı katkıları ve disiplinler arası özelliği ile diğer derslere sağladığı ya da sağlayacağı katkıları göz önünde bulundurmadığı anlaşılmıştır. Bu noktadan hareketle, bazı ailelerin görsel sanatlar dersinin çocuklarına sağlayacağı katkılar konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı ve bu dersi yüzeysel bir bakış açısı ile değerlendirdikleri sonucu çıkarılmıştır. Görsel sanatlar dersine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamalarına karşın, sorulara verdikleri yanıtlar ve yaptıkları değerlendirmeler bağlamında düşünüldüğünde katılımcıların görsel sanatlar dersine karşı ilgili bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür. Katılımcıların bu çelişkili yaklaşımı araştırma süresince yapılan gözlemler doğrultusunda ele alındığında ise bu durumun, görsel sanatlar öğretmeninin ailelere yönelik ilgili ve anlayışlı yaklaşımından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu yönüyle ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik olumlu yönde yaklaşım geliştirmesinde, ekonomik ve kültürel durumun yanı sıra öğretmenin de önemli bir rol üstlendiği sonucu kabul edilmiştir.

## 5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırma kapsamında toplanan verilerden elde edilen bulguların, alanyazındaki çalışmalar ile karşılaştırılması ve tartışması yer almaktadır. Araştırmanın amaçlarında da belirtildiği üzere bu çalışmada, ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik görüşlerini, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları ve temel derslere ilişkin yaklaşımları bağlamında değerlendirmek hedeflenmiştir. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ailelerin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları ve görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımları arasında anlamlı ve çelişkili ilişkilerin olabildiği görülmüştür.

Araştırmada ilk olarak, sosyoekonomik faktörlerin eğitim sürecine dolayısıyla da görsel sanatlar dersine yönelik etkisine odaklanılmıştır. Bu bağlamda araştırma bulgularında, ailelerin ekonomik durumu ve görsel sanatlar dersine yaklaşımları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Buna göre ailelerin, görsel sanatlar dersi ile ilgili yaklaşımlarında, dersin maddi gereksinimlerini göz önünde bulundurdıkları ve görüşlerini de maddi olanaklar çerçevesinde yapılandırıdıkları belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik görüşlerinin oluşumunda bazı ekonomik etmenlerin rol oynadığı görüşü de anlam kazanmıştır. ‘Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerindeki Etkisi’ başlıklı makalesinde; bu görüşü destekleyen bir şekilde sosyoekonomik özelliklerin eğitim ile ilişkisine vurgu yapan Ekinci’ye (2011) göre ekonomik durum; eğitim olanakları ve eğitime katılım oranının yanı sıra, ailenin ve çocuklarının eğitime yönelik algılarını da etkilemektedir. Sezer ‘e (2010) göre de ekonomik durum ve kültürel yaşam şartları, ailenin hem birbirine yönelik yaklaşımını hem de dış çevreye yönelik yaklaşımını etkileyen önemli unsurlardandır. Bu noktada ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşımlarında da etkin bir rol oynayacağı açıkça görülebilen sosyoekonomik faktörler altında, ailenin eğitim durumu, mesleği ve gelir düzeyine ilişkin bilgiler yer almaktadır (Albayrak, 2012). Tezcan’a (1985) göre de ailenin geliri ve mesleği, çocuğun alacağı eğitimin süresini ve niteliğini etkileyen sosyoekonomik unsurlardandır. Buna ek olarak Tomul’un (2007) ‘Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi’ başlıklı çalışmasında da ailenin eğitim düzeyinin, mesleğinin, aile büyüklüğünün ve gelirinin, eğitim sürecini yakından etkileyen etmenler olduğunun altı çizilmektedir. Sosyoekonomik durumun etkisine yönelik vurgu yapan tüm bu çalışmalar

sonucunda, çalışmanın eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkisine yönelik bulguları da tutarlılık kazanmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik görüşlerinde, sosyoekonomik durum kadar sosyokültürel durumun da etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, ailenin öğrenim durumu ve görsel sanatlar dersine yaklaşımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ailelerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, öğrenim durumları arttıkça görsel sanatlar alanına ve dersine yönelik ilgilerinin de bilgilerinin de arttığı gözlemlenmiştir. ‘Görsel Sanatlar Dersi Alan Öğrencilerin Akademik Başarılarının Sosyokültürel Özellikler Açısından İncelenmesi’ başlıklı yüksek lisans tezinde bu durumu destekler nitelikte bulgulara ulaştığı görülen Tonguç (2012) da ailenin eğitim durumunun, mesleğinin, yaşadığı yerin özelliklerinin ve kültürel yaşamındaki tercihlerinin eğitime yönelik yaklaşımlar ile yakından ilgili olduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Erinç (2004) de ‘Kültür Sanat Sanat Kültür’ isimli kitabında dikkatleri, sosyokültürel durumun insan yaşamındaki kuvvetli etkisine çekmiştir. Bu bağlamda bireyin içinde bulunduğu kültürel çevreyi, bireyin yaşamındaki birincil etki kaynağı olarak tanımlayan Erinç (2004) bu görüşüyle, sosyokültürel durum ve eğitim yaklaşımları arasındaki anlamlı ilişkinin de desteklenmesine katkı sağlamıştır.

Ailelerin görsel sanatlar dersine yönelik görüşlerinde, sosyokültürel durumları bağlamında bir yaklaşım sergiledikleri ve bu anlamda ders ile ilgili görüşlerinde çoğunlukla geleneksel yönde cevaplar vererek, derse yönelik bilgilerinin yeterli olmadığını göstermeleri bu iki değişken arasındaki anlamlı ilişkinin ortaya koyulması bakımından önemli bulunmuştur. Buna karşın, araştırmaya katılan ailelerin küçük bir bölümünün de görüşlerinde, görsel sanatlar dersine yönelik olumlu ve ilgili bir yaklaşım sergilediği görülmüştür. Sosyokültürel durum ve görsel sanatlar dersine yönelik yaklaşım arasındaki ilişki bakımından çelişkili bulunan bu bulgu, aileler ile yapılan görüşmeler ve yapılan gözlemler doğrultusunda değerlendirildiğinde bu durumun görsel sanatlar öğretmeni ile kurulan iletişimden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Görsel sanatlar öğretmenin ilgili ve anlayışlı yaklaşımı sayesinde aileler ile arasında sağlıklı bir iletişim ortamının sağlandığının görülmesi, öğretmen faktörünün hem görsel sanatlar dersinin niteliğini hem de ailelerin ve çocuklarının derse yönelik yaklaşımlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu görüşünün tutarlılık kazanmasını sağlamıştır. Bu konuda ‘Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri’

başlıklı makalelerinde öğretmen faktörünün önemine dikkat çeken Erdoğan ve Demirkasımoğlu (2010); eğitimin niteliğinin arttırılmasında, informal bir öğrenme kaynağı olarak çocuğun eğitim yaşamında önemli bir alanı ve süreyi kapsayan ailenin, dolayısıyla sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun önemine dikkat çekmiş ve bu konuda öğretmen ile aile arasında kurulması beklenen iletişim ağının gerekliliğini vurgulamıştır. Hatipoğlu ve Kavas (2016) ise ‘Veli Yaklaşımlarının Öğretmen Performansına Etkisi’ isimli makalelerinde; dersin etkin bir şekilde uygulanmasında ailelerin de sorumlulukları olduğunu belirtmiş ve ailelerin bu sorumluluklarını anlaması ve yerine getirebilmesinde öğretmenler ile kurulan iletişim ve etkileşimin rol oynadığının altını çizmiştir. Aynı makalede Hatipoğlu ve Kavas (2016) öğretmenlerin, ailelerin sosyoekonomik ve sosyokültürel yapılarındaki farklılıklardan doğan özelliklerini tanımaları ve iletişim sürecini de bu doğrultuda yapılandırmaları gerektiğini belirterek, öğretmen faktörünün önemine ilişkin görüş ve bulguları da desteklemiştir. Köksalan, İter ve Görmez (2010) ise ‘Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyokültürel Özellikleri ve Lisansüstü Eğitim İsteklilikleri Üzerine Bir Çalışma’ başlıklı çalışmalarında, öğretmenliğin sınıf ortamının dışında da etkileşim gerektiren çok yönlü bir meslek olduğuna vurgu yaparak, hem alanyazındaki çalışmaların hem de bu araştırmanın konuya ilişkin bulgularının anlam kazanmasına katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak araştırmadan ve alanyazındaki kaynaklardan ulaşılan tüm bulgularda da görüldüğü gibi, ailelerin eğitime yönelik yaklaşımlarında; ailelerin ekonomik durumu ve kültürel şartları belirleyici bir rol üstlenmektedir. Buna ek olarak bu çalışmada, ailelerin derse yönelik algılarının oluşumunda, sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun dışında öğretmen yaklaşımının da etkili olabileceği bulgusu ortaya çıkmıştır.

### **5.3. Öneriler**

Araştırmanın bu bölümünde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

#### **5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler**

- Ailelerin görsel sanatlar dersini tüm boyutları ile tanımaları ve dersin kazanımları ile ilgili bilgi edinmeleri amacıyla okullarda; alanında uzman kişiler tarafından görsel sanatlar dersinin ve bu alana yönelik meslek gruplarının tanıtıldığı seminerler, çalıştaylar ve söyleşiler düzenlenebilir.

- Ailelerin sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılımını arttırmak amacıyla okullarda; resim sergileri, müzik dinletileri, tiyatro gösterileri gibi faaliyetlere yer verilebilir.
- Ailelerin ekonomik olanaklarının sınırlılığının yarattığı olumsuz etkileri azaltmak amacıyla okullarda; görsel sanatlar dersinin materyallerini ve atölye gereksinimlerini karşılamaya yönelik destek fonları oluşturulabilir.

### **5.3.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler**

- Araştırma, farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeydeki daha geniş katılımcı grupları ile gerçekleştirilebilir.
- Sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi farklı olan katılımcı gruplarından elde edilen verileri karşılaştırmak için araştırma nedensel karşılaştırılmalı olarak modellenabilir.
- Araştırmanın; ailelerin görsel sanatlar dersi ile ilgili görüşlerinde öğretmen yaklaşımının önemine yönelik bulgularından yola çıkılarak yeni bir araştırma tasarlanabilir.

## KAYNAKÇA

- Ada, Ş. (2007). Toplumsal değişme ve yenileşme. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 309-338). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Akbulut, Y. (2012). Veri çözümleme teknikleri. A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (s. 162-195). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Akdağ, Ö. (2008). Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim alanında yabancı uzman istihdamı (1923-40). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 45-77.
- Akgün, A. (2003). *Günümüzde sanat eğitiminin birey ve toplum açısından önemi, sanat eğitimi programlarının bu perspektifte irdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyüz, Y. (2011). Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e geçilirken eğitim-öğretim alanında yaşanan dönüşümler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (2), 9-22.
- Alakuş, A. O. (2003). Düünden bugüne görsel sanatlar eğitimimizin genel bir görünümü. *Milli Eğitim Dergisi*, (160).
- Albayrak, A. S. (2012). Türkiye'de illerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin çok değişkenli istatistik yöntemlerle incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1 (1), 153-177.
- Altinkurt, L. (2005). Türkiye'de sanat eğitiminin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 125-136.
- Aral, N. ve Aral, Ö. Y. (2009). Ressam Mihri Müşfik: Türk resmi ve sanat eğitiminde bir kadın öncü. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (41), 187-196.
- Aşlıoğlu, E. (2012). İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar dersi programının sanat eğitimi ilkelerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 231-240.
- Aydın, D. U. (2014). İnas ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk kadın heykeltıraşları. *Turkish Studies*, 9 (10), 1125-1139.

[http://www.turkishstudies.net/Makaleler/2060696690\\_55UzunAyd%C4%B1nDerya-trh-1125-1139.pdf](http://www.turkishstudies.net/Makaleler/2060696690_55UzunAyd%C4%B1nDerya-trh-1125-1139.pdf) (Erişim tarihi: 05.01.2018)

- Aydın, A., Sarier, Y. ve Uysal, ř. (2012). Sosyoekonomik ve sosyokültürel değişkenler açısından PISA matematik sonuçlarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 20-30.
- Aypay, A. (2012). Eğitimde amaçlar ve toplumsal sistem. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (s. 19-35). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Aysal, N. (2005). Anadolu’da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (35-36), 267-282.
- Balcı, A. (1988). Etkili okul. *Eğitim ve Bilim*, 12 (70), 21-30.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. (10. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayrak, C. (2012). Toplumsal bir sistem olarak okul. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (s. 97-112). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Bilirdönmez, K. ve Karabulut, N. (2016). Sanat eğitimi süreç ve kuramları. *Ekev Akademi Dergisi*, 20 (65), 343-355.
- Bozaslan, B. M. ve okoğullar, E. (2015). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e modern eğitimin inşası: Devletin kurtarılmasından devletin kurulmasına. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 309-328.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. ř. (2016). Tanzimat’tan Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sine öne çıkan kadın sanatçılar. *İdil Dergisi*, 5 (23), 1017-1036.
- Cemaloğlu, N. (2005). Türkiye’de okul yöneticisi yetiştirme ve istihdamı: Var olan durum, gelecekteki olası gelişmeler ve sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 249-274.

- Çağlayan, E. (2014). 2005 yılı ve sonrasında kurulan resim bölümlerinde eğitim-öğretim sürecine ilişkin öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 55-66.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (Kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11 (21), 29-48.
- Çetin, T. (2002, Mayıs). *Sanat eğitiminin gerekliliği üstüne*. Gazi Üniversitesi’nin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çobanlı, Z. (1995, Mayıs). *Sanat eğitiminin gelişimi ve bu gelişim içinde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi örneği*. Anadolu Üniversitesi 1. Sanat Eğitimi Güzel Sanatlar Fakültesi 10. Yıl Etkinlikleri Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çoker, A. (1983). *Osman Hamdi ve Sanayi-i Nefise Mektebi*. (1. baskı). İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayını.
- Demir, N. (2004). *Birey, toplum, bilim: Sosyoloji temel kavramlar*. (1. baskı). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2007). Eğitimle ilgili temel kavramlar. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 3-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Dorukan, N. (2009). *İlköğretim kurumlarındaki görsel sanatlar dersinin uygulamaları ve sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ekinci, E. (2007). Eğitimin ekonomik temelleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 163-195). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

- Ekinci, E. (2011). Bazı sosyoekonomik etmenlerin Türkiye’de yükseköğretime katılım üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36 (160), 281-297.
- Elmas, H. (2007). 21. yüzyılda Türkiye’de güzel sanatlar eğitimi ve güzel sanatlar eğitiminde yaşanan sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, (11), 177-179.
- Erden, O. (2012). *19’uncu yüzyıldan 1960’a kadar Türk resim sanatı hakkında bilmeniz gereken her şey*. (1. baskı). İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Erdoğan, Ç. ve Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 16 (3), 399-431.
- Erdoğan, S. (2014). Ailenin işlevleri. Y. Yazıcıoğlu (Ed.), *Toplumsal yaşamda aile içinde* (s. 42-63). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Erdoğan, S. (2014). Aile yapısı. Y. Yazıcıoğlu (Ed.), *Toplumsal yaşamda aile içinde* (s. 20-41). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Erdoğan, S. (2014). Toplumsallaşma. Y. Yazıcıoğlu (Ed.), *Toplumsal yaşamda aile içinde* (s. 86-107). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Ergil, D. (1994). *Toplum ve insan “Toplumbilimin temelleri”*. (2. baskı). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Ergün, M. ve Duman, T. (1996). 19. yüzyılda Osmanlı askeri okullarının ders programları ve ders kitapları. *Yeni Türkiye Dergisi*, (7), 494-511.
- Erinç, S. M. (2004). *Kültür sanat sanat kültür*. (2. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Erinç, S. M. (2008). *Toplum ve insan*. (1. baskı) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Erinç, S. M. (2009). *Sanat sosyolojisine giriş*. (1. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ertürk, M. (2013). İlköğretim II. kademe Görsel Sanatlar Eğitimi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3 (1), 78-94.

- Eşsizoglu, A. (2012). Aile ile ilgili temel kavramlar. Ç. Yenilmez (Ed.), *Aile yapısı ve ilişkileri* içinde (s. 2-19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Gökalp, E. (2015). Kültür: Antropolojik yaklaşımlar. A. Ergur ve E. Gökalp (Editörler), *Kültür sosyolojisi* içinde (s. 24-51). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Gökçe, B. (2011). Türk toplumunda aile yapısı. A. Kasapoğlu ve N. Karkınar (Editörler), *Aile sosyolojisi* içinde (s. 50-82). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Güçlüol, K. (1985). John Dewey raporundan esintiler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 9 (53), 4-7.
- Gülmez, B. (2013). Evrensel bir kavram: Kültür; Yeni bir bilimsel alan: Kültür tarihi. B. Gülmez (Ed.), *Kültür tarihi* içinde (s. 2-20). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Güvenç, B. (2011). *İnsan ve kültür*. (1. baskı). İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Hatipoğlu, A. ve Kavas, E. (2016). Veli yaklaşımlarının öğretmen performansına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 1012-1034.
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. (1. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İşbilen, A. (2002, Mayıs). *Türkiye’de sanat eğitiminde öğretmen yetiştirme*. Gazi Üniversitesi’nin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2007). Eğitimin işlevleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 283-305). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Kahraman, A. D. (2014). Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 221-240.

- Kapluhan, E. (2012). Atatürk dönemi eğitim seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 172-194.
- Kayhan, Ü. (2011). Aile: Tanımı, önemi, özellikleri, tarihsel gelişimi ve aile tipleri. S. Ünlü (Ed.), *Aile yapısı ve ilişkileri içinde* (s. 1-20). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Keser, N. (2009). *Sanat sözlüğü*. (2. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kıratlı, A. D. (2013). Okulöncesinde görsel sanatlar eğitimi. S. D. Bedir Erişti (Ed.), *Görsel sanatlar eğitimi içinde* (s. 1-15). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim*. (3. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi*. (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıroğlu, K. (2007). Bir meslek olarak öğretmenlik. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler), *Eğitim bilimine giriş içinde* (s. 343-368). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Köksalan, B., İlter, İ. ve Görmez, E. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve lisansüstü eğitim isteklilikleri üzerine bir çalışma (Fırat, Erzincan ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 277-299.
- Kula, O. B. (2011). *Anadolu'da çoğulculuk ve tolerans*. (1. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı*. Ankara.
- Mercin, L. ve Alakuş, A. O. (2007). Birey ve toplum için sanat eğitiminin gerekliliği. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 14-20.
- Mert, T. (1998). Sanayi-i Nefise Mektebi. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, (48), 45-49.

- Özcan, M. (2012). Bilgi toplumunda eğitim ve öğretmenlik mesleği. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (s. 141-156). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343.
- Özdemir, O. (2008). Köy Enstitüleri ve yeni ortaçağın eğitim sorunu. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 46-54.
- Özer, M. (2012). İktisadın temel kavramlarına giriş. M. Özer ve A. Tiryaki (Editörler), *İktisada giriş-1* içinde (s. 2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyoekonomi*, 1 (1), 27-44.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Riutort, P. (2017). *Sosyolojiye giriş dersleri*. (Çev: E. C. Gürcan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Sabancılar, D. (2007). *Türkiye’de sanat eğitimi algılamaları*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salı, J. B. (2012). Verilerin toplanması. A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (s. 134-161). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- San, İ. (2010). *Sanat eğitimi kuramları*. (3. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sarı, S. (1997). Resim-iş öğretmenlerinin yetiştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 12-16.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-19.

- Şenel, E. (2010, Kasım). *Türkiye’de görsel sanatlar eğitiminin örgütsel yapılanması*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Antalya.
- Tanilli, S. (1996). *Nasıl bir eğitim istiyoruz?* (8. baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Taş, K. (2011). *Sosyal bilim paradigmaları açısından sosyolojik metodoloji*. (1. baskı). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. (4. baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tomul, E. (2007). Türkiye’de eğitime katılım üzerinde gelirin etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 122-131.
- Tonguç, G. Y. (2012). *Görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin akademik başarılarının sosyo-kültürel özellikler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10. baskı). Ankara.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6 (4), 543-559.
- Uğurlu, A. (2002, Mayıs). *Güzel Sanatlar Akademisi örneğinde sanat eğitimi ve gelişimi*. Gazi Üniversitesi’nin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uğurlu, S. (2013). *Türkiye’de sanat eğitiminde öğretmen yetiştirmeye genel bakış*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uygur, N. (2006). *Kültür kuramı*. (3. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2005). Sosyo-ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 194-202.
- Ünver, E. (2002). *Sanat eğitimi*. (1. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Williams, R. (1993). *Kültür*. (Çev: S. Aydın). Ankara: İmge Kitabevi.
- Yaşar, M. R. (2016). Yoksulluk, akademik başarı ve kültürel sermaye ilişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 202-237.
- Yazıcıoğlu, Y. (2014). Aile kavramı. Y. Yazıcıoğlu (Ed.), *Toplumsal yaşamda aile* içinde (s. 2-19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Yeşil, S. (2009). Kültürel farklılıkların yönetimi ve alternatif bir strateji: Kültürel zeka. *KMU İİBF Dergisi*, (16), 1-32.
- Yurttadur, O. (2012). Cumhuriyet'in ilk yıllarında yurtdışına gönderilen ressamların Türk resim eğitimine etkileri. *İdil Dergisi*, 1 (5), 361-378.

## EKLER

### I. Etik Kurul Onayı ve Araştırma İzin Dilekçesi

Ana. Uni. Evrak Tarih ve Sayısı: 13/08/2016-E.87396



T.C.  
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü



Sayı : 55588829-300  
Konu : Bahar ŞİRİN

#### REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 12/08/2016 tarihli ve 87168 sayılı yazı.

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bahar ŞİRİN'in, "Ortaokul Öğrenci Velilerinin Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Düzlemde Değerlendirilmesi" başlıklı araştırma kapsamında Eskişehir İli Tepebaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı kurum ve kuruluşlarda uygulama yapılması etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

**e-imzalıdır**

Prof. Dr. Esra CEYHAN  
Müdür

12/08/2016 Büro Personeli  
12/08/2016 Müdür Yardımcısı

: Nesli ELÇİN  
: Prof. Dr. Handan DEVECİ



T.C.  
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ  
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : 88074293/605.01/10350726  
Konu : Araştırma Projesi

27.09.2016

#### VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğünün 20/09/2016 tarih ve E.105403 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Reşim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bahar ŞİRİN'in "Ortaokul Öğrenci Velilerinin Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sosyo-Ekonomik Düzlemde Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI  
Müdür Yardımcısı

OLUR  
.../09/2016

Necmi ÖZEN  
Vali a.  
İl Millî Eğitim Müdürü

Büyükdere Mah. Atatürk Biv. No:247 ESKİŞEHİR  
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr  
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT  
Tel: (0 222) 239 72 00/213-425  
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 52f3-0728-347c-a937-d8b5 koda ile teyit edilebilir.

Ana. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 03/10/2016-E.80032



T.C.  
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ  
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : 88074293/605.01/10464948  
Konu: Araştırma Projesi

29.09.2016

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ**  
(Genel Sekreterlik)

İlgi : a) 27/09/2016 tarih ve 10350726 sayılı olur.  
b) 20/09/2016 tarih ve E.105403 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.  
Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN  
Vali a.  
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :  
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)  
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Adres :  
Anadolu Üniversitesi  
Yunus Emre Kampüsü  
PK.260470 ESKİŞEHİR



Önder ÖLKE  
Müdür

Büyükdere Mah. Atatürk Bld. No:247 ESKİŞEHİR  
Elektronik Ağ: www.eskiselir.meb.gov.tr  
e-posta: strateji26@unes.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT  
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425  
Faks: (0 222) 239 39 23

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7747-e3a3-3997-b775-6807 kodu ile teyit edilebilir.

## II. Anket ve Görüşme Takvimi

| Katılımcı Kod İsimleri | Araştırmaya Katılım Tarihi |
|------------------------|----------------------------|
| K1                     | 20.12.2016                 |
| K2                     | 28.12.2016                 |
| K3                     | 28.12.2016                 |
| K4                     | 28.12.2016                 |
| K5                     | 02.01.2017                 |
| K6                     | 02.01.2017                 |
| K7                     | 02.01.2017                 |
| K8                     | 02.01.2017                 |
| K9                     | 02.01.2017                 |
| K10                    | 02.01.2017                 |
| K11                    | 02.01.2017                 |
| K12                    | 03.01.2017                 |
| K13                    | 03.01.2017                 |
| K14                    | 03.01.2017                 |
| K15                    | 03.01.2017                 |
| K16                    | 03.01.2017                 |
| K17                    | 11.01.2017                 |
| K18                    | 11.01.2017                 |
| K19                    | 11.01.2017                 |
| K20                    | 11.01.2017                 |

### III. Araştırma Gönüllü Katılım Formu

#### ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, “Ortaokul Öğrenci Velilerinin Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Düzlemde Değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma çalışması olup öğrenci velilerinin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin sosyoekonomik ve sosyokültürel değişkenlerle ilişki derecesini belirleme ve değerlendirme amacını taşımaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler ilişkisel veri tabanı yöntemi (Access) ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünden Bahar Şirin’e ( mail/tel) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Bahar Şirin

Adres: Uluönder Mahallesi, Şehit Abdülkadir

Fidan Sokak, Can Apartmanı No:1 Daire: 8

Tepebaşı/Eskişehir

Telefon: 0554 665 97 05

E-posta: baharsirinn@gmail.com

**Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.**

*(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)*

Katılımcı Ad ve Soyadı :

İmza :

Tarih :

#### IV. Anket Formu

##### ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı dahilinde, Doç. Ayşe Dilek Kıratlı danışmanlığında yürütülmekte olan “Ortaokul Öğrenci Velilerinin Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Düzlemde Değerlendirilmesi” konulu Yüksek Lisans Tezi için yapılmaktadır. Bu anket çalışması ile katılımcıların görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri ile sosyoekonomik ve sosyokültürel özellikleri arasındaki ilişki bağını ortaya koyan verilerin toplanması amaçlanmaktadır. Anket aracılığıyla elde edilen veriler sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak, toplanan veriler ‘gizlilik ilkesine’ bağlı kalınarak araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve katılımcıların özel bilgileri korunacaktır.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Ankette yer alan soruları bölüm başlıklarında açıklandığı şekilde cevaplandırmanız beklenmektedir. Ankette yer alan tüm soruları cevaplamanız araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle soruları atlamadan içtenlikle cevaplamanız bu bilimsel araştırmaya büyük katkılar sağlayacaktır.

Anketi doldurarak araştırmaya sağlayacağınız değerli katkılar ve ayıracağınız zaman için çok teşekkür ederim.

Araştırmacı  
Bahar Şirin

Tez Danışmanı  
Doç. Ayşe Dilek Kıratlı

##### BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde yer alan soruların yanıtlarını aşağıda ‘( )’ ile belirtilmiş olan alana işaretlemeniz beklenmektedir. Bu kısımda; altında cevaplanma şekline yönelik bir açıklama bulunan sorular dışında sadece bir seçeneği seçerek işaretlemeniz gerekmektedir.

##### 1. Yakınlık durumunuz:

( ) Anne      ( ) Baba      ( ) Diğer

##### 2. Yaşınız:

( ) 18-25      ( ) 26-33      ( ) 34-41      ( ) 42-49      ( ) 50 ve üzeri

##### 3. Cinsiyetiniz:

( ) Kadın      ( ) Erkek

**4. Öğrenim durumunuz:**

☐ İlköğretim

☐ Lise

☐ Yüksek Okul/Üniversite

☐ Lisansüstü

**5. Mesleğiniz:**

☐ Kamu personeli    ☐ Özel sektör çalışanı    ☐ Çalışmıyorum

**6. Aylık gelir düzeyiniz:**

☐ 0-1000 tl arası

☐ 1000-2000 tl arası

☐ 2000-3000 tl arası

☐ 3000 tl ve üzeri

**7. Ailenizdeki kişi sayısı:**

☐ 2    ☐ 3    ☐ 4    ☐ 5    ☐ 6    ☐ 7 ve üzeri

**8. Çocuğunuzun kendine ait bir odası var mı?**

☐ Evet    ☐ Hayır

**9. Kitap, dergi, gazete vb. yayınları okur musunuz?**

☐ Evet    ☐ Bazen    ☐ Hayır

**a.** Cevabınız evet ya da bazen ise; bu yayınları ne sıklıkta okuduğunuzu aşağıdaki tabloda yayınların altında kalan boşluklara işaretleyiniz.

|                        | Kitap | Dergi | Gazete | Diğer |
|------------------------|-------|-------|--------|-------|
| Haftada 1 defa         |       |       |        |       |
| Haftada 2-4 defa       |       |       |        |       |
| Ayda 1 defa            |       |       |        |       |
| Ayda 2-4 defa          |       |       |        |       |
| Ayda 5 defa ve fazlası |       |       |        |       |

**10. Tiyatro, sinema, müzik dinletisi ve sergi gibi sanatsal aktivitelere katılır mısınız?**

☐ Evet    ☐ Bazen    ☐ Hayır

a. Cevabınız evet ya da bazen ise; bu aktiviteleri ne sıklıkta yaptığınızı aşağıdaki tabloda aktivitelerin altında kalan boşluklara işaretleyiniz.

|                        | Tiyatro | Sinema | Müzik Dinletisi | Sergi |
|------------------------|---------|--------|-----------------|-------|
| Haftada 1 defa         |         |        |                 |       |
| Haftada 2-4 defa       |         |        |                 |       |
| Ayda 1 defa            |         |        |                 |       |
| Ayda 2-4 defa          |         |        |                 |       |
| Ayda 5 defa ve fazlası |         |        |                 |       |

**11. Televizyonda hangi programları izlemeyi tercih edersiniz?**

(Bu soruyu yanıtlarken birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ( ) Dizi
- ( ) Film
- ( ) Eğlence programları
- ( ) Bilgi yarışmaları
- ( ) Belgesel
- ( ) Sanat programları

**İKİNCİ BÖLÜM**

Bu bölümde yer alan soruların yanıtlarını aşağıda ‘( )’ ile belirtilmiş olan alana işaretlemeniz beklenmektedir. Bu kısımda; altında cevaplanma şekline yönelik bir açıklama bulunan sorular dışında sadece bir seçeneği seçerek işaretlemeniz gerekmektedir.

**1. Çocuğunuzun temel dersleri için gereken araç ve gereçleri (okul çantası, defter, kalem vb.) temin ediyor musunuz?**

- ( ) Evet      ( ) Kısmen      ( ) Hayır

a. Cevabınız evet ya da kısmen ise; bu araç gereçleri temin etmekte maddi anlamda zorlanıyor musunuz?

- ( ) Evet      ( ) Bazen      ( ) Hayır

**2. Çocuğunuzun görsel sanatlar dersi için gereken araç ve gereçleri (resim çantası, kağıt, boya vb.) temin ediyor musunuz?**

- ( ) Evet      ( ) Kısmen      ( ) Hayır

a. Cevabınız evet ya da kısmen ise; bu araç gereçleri temin etmekte maddi anlamda zorlanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Bazen ( ) Hayır

**3. Çocuğunuzun temel derslerde başarılı olması sizin için önemli midir?**

( ) Evet ( ) Kısmen ( ) Hayır

a. Cevabınız evet ya da kısmen ise; çocuğunuzun başarısını arttırmak için bir bütçe ayırıp çocuğunuzun yukarıdaki derslere yönelik bir ek derse gönderir misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

b. Cevabınız hayır ise; kursa göndermeme nedenleriniz nelerdir?

( ) Çocuğumun kursa gitme konusunda isteksiz olması

( ) Çocuğumun ek bir derse ihtiyaç duymaması

( ) Maddi imkanların yetersiz olması

( ) Diğer sebepler

**4. Çocuğunuzu okulda açılan ücretsiz bir resim kursuna gönderir misiniz?**

( ) Evet ( ) Hayır

**5. Çocuğunuzun bir sonraki eğitim kademesine geçmesinde belirleyici olan TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavında başarılı olması sizin için önemli midir?**

( ) Evet ( ) Kısmen ( ) Hayır

**6. Çocuğunuzu TEOG sınavına yönelik özel ders ya da kurslara gönderiyor musunuz?**

( ) Evet ( ) Hayır

**7. Görsel sanatlar dersi saati içerisinde çocuğunuzun resim yerine TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavına hazırlık yapmasını (test çözme, konu tekrarı vb.) ister misiniz?**

( ) Evet ( ) Bazen ( ) Hayır

**8. Çocuğunuzun ders sırasında ya da evde yapmış olduğu resimleri evinizde sergiliyor musunuz?**

( ) Evet ( ) Bazen ( ) Hayır

a. Cevabınız evet ya da bazen ise, çocuğunuzun resimlerini evinizin hangi alanında sergilediğinizi belirtir misiniz?

( ) Mutfak ( ) Salon ( ) Koridor ( ) Diğer odalar

9. Ayda kaç defa çocuğunuzla görsel sanatlar dersini destekleyici etkinlikler (resim sergisi gezme vb.) yapıyorsunuz?

( ) Hiç yapamıyoruz

( ) Ayda 1 defa

( ) Ayda 2 defa

( ) Ayda 3 defa

( ) Ayda 4 defa ve fazlası

10. Çocuğunuzun ödevlerine yardımcı olmak için ona ne kadar zaman ayırıyorsunuz?

(Bu soruyu yanıtlamak için; ödevlere yardımcı olma sıklığınıza göre ilgili derslerin altındaki boşluklara işaretleme yapınız.)

|                                                | Türkçe | Matematik | Fen Bilimleri | İnkılap Tarihi | İngilizce | Görsel Sanatlar |
|------------------------------------------------|--------|-----------|---------------|----------------|-----------|-----------------|
| Ödevler konusunda bilgi olarak yeterli değilim |        |           |               |                |           |                 |
| Zaman ayıramıyorum                             |        |           |               |                |           |                 |
| Günde 1 saatten az                             |        |           |               |                |           |                 |
| Günde 1-2 saat arası                           |        |           |               |                |           |                 |

11. Çocuğunuzun okuldaki durumunu öğrenmek için öğretmenleri ile görüşüyor musunuz?

( ) Evet ( ) Bazen ( ) Hayır

a. Cevabınız evet ya da bazen ise; tabloda görüştüğünüz öğretmenlerin altında kalan boşluklara işaretleme yapınız.

|                |  |                      |  |
|----------------|--|----------------------|--|
| Türkçe         |  | Görsel Sanatlar      |  |
| Matematik      |  | Müzik                |  |
| Fen Bilimleri  |  | Beden Eğitimi        |  |
| İnkılap Tarihi |  | Teknoloji ve Tasarım |  |
| İngilizce      |  | Rehberlik            |  |
| Din Kültürü    |  |                      |  |

## V. Görüşme Formu

### GÖRÜŞME FORMU

- 1) Çocuğunuzun okulda aldığı dersler aşağıda yer almaktadır: Bu dersleri kendi görüşleriniz doğrultusunda en önemliden en önemsizye doğru (1'den 11'e kadar) sıralayınız. Sıralama için derslerin başlarında yer alan '( )' ile belirtilmiş olan alanı kullanınız.
  - ( ) Türkçe
  - ( ) Matematik
  - ( ) Fen Bilimleri
  - ( ) İngilizce
  - ( ) Müzik
  - ( ) İnkılap Tarihi
  - ( ) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
  - ( ) Görsel Sanatlar
  - ( ) Beden Eğitimi
  - ( ) Teknoloji ve Tasarım
  - ( ) Rehberlik
- a) Size göre bu sıralamada ilk başta yer alan dersi önemli kılan nedir/nelerdir? Açıklayabilir misiniz?
- b) Sıralamada görsel sanatlar dersini (...) sıraya yerleştirme nedenleriniz nelerdir? Açıklayabilir misiniz?
- 2) Görsel sanatlar dersi deyince aklınıza neler geliyor?
- a) Görsel sanatlar dersinin çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
- 3) Çocuğunuzun görsel sanatlar dersine karşı ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4) Çocuğunuzun görsel sanatlar dersinde öğrendiklerinin, gelecekteki yaşantısına ne tür etkileri olacağını düşünüyorsunuz?
- 5) Okul dışındaki sanatsal etkinliklerin, çocuğunuz üzerinde ne tür etkileri olabileceğini düşünüyorsunuz?
- a) Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler? Açıklayabilir misiniz?
- 6) Sizin sanatsal etkinliklere katılımınız konusunda ne düşünüyorsunuz?
- a) Sanatsal etkinliklerin ücretsiz olup olmama durumu, düşüncelerinizi nasıl etkiler? Açıklayabilir misiniz?